

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

**Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике
Србије**

**ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
СПЕЦИЈАЛНОГ РЕЗЕРВАТА ПРИРОДЕ „РТАЊ”**

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НА
ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

ЈП Урбанизам-Крагујевац

Београд, јул 2024. године

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ СПЕЦИЈАЛНОГ РЕЗЕРВАТА ПРИРОДЕ „РТАЊ”

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике Србије

Привремени директор:

мр Ђорђе Милић, дипл.простор.план.

Обрађивачи:

Декан Географског факултета, Београд:

проф. др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.

Директор Југинус доо, Београд:

др Горан Јововић, дипл.инж.ел.

ВД директора ЈП Урбанизам, Крагујевац:

Иван Станковић, дипл.инж.грађ.

Директор ЦЕП доо Београд:

Љубина Сефановић Тасић, дипл.инж.арх.

ЈП Урбанизам-Крагујевац

ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА
ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ ИСПУ:

Тијана Марковић, Ма инж. зашт. жив. сред.
др Дејан Филиповић, дипл. простор. план.

СИНТЕЗНИ ТИМ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА:

Весна Јовановић, дипл. хемичар
Мирјана Маринковић Габарић, дипл. простор. план
Дубравка Павловић, дипл. простор. план.
др Велимир Шећеров, дипл. простор. план.
Милан Радовић, дипл. простор. план.
Наташа Матовић, дипл. инж. арх.
Милана Анђелковић, дипл. прост. план.
Милун Милићевић, дипл. инж. саоб.
Владимир Раковић, дипл. инж. саоб.
Ивана Гвозденовић, дипл. инж. грађ.
Горан Зимоњић, дипл. инж. саоб.
Никола Тимотијевић, дипл. инж. ел.
Марко Николић, дипл. инж. маш.
Весна Јовановић Милошевић, дипл. инж. арх.
Весна Савић, дипл. инж. арх.
Томислав Спасенић, дипл. простор. план.
мр Драган Јевтовић, дипл. инж. маш.
Бојан Рајић, Ма инж. геод.
Ивица Јовановић, инж. геод.
Владимир Заљевски, дипл. инж. маш.
Љубица Душков, Ма простор. план.
Саша Карајовић, дипл. простор. план.
Милан Поповић, дипл. инж. арх.
Гордана Илић, дипл. инж. шум. пејзаж. арх.
др Марија Јефтић, дипл. простор. план.
др Даница Шантић, дипл. географ
др Марија Антић, дипл. географ
МА Владимир Поповић, дипл. простор. план.
Наташа Мујезиновић, дипл. инж. арх.
Мартина Манчев, инж. арх. – Ма инж. урбанизма
мр Радмила Милетић, дипл. простор. план.
Сања Вранић, дипл. инж. арх.

Садржај

1	УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	1
2	ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА	3
2.1	ПОВОД И ПРЕДМЕТ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	3
2.2	КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ППППН	7
2.2.1	Садржај ППППН „Ртањ”	7
2.2.2	Приказ основних циљева и концепције развоја ППППН	10
2.2.3	Посебне намене подручја Просторног плана	12
2.3	РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНСКИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ	12
2.3.1	Релевантне националне стратегије и програми	19
3	ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	23
3.1	ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ	24
3.1.1	Геоморфолошке одлике	24
3.1.2	Геолошке одлике и минералне сировине	25
3.1.3	Хидрогеолошке и хидролошке карактеристике	27
3.1.4	Сейсмолошки показатељи	28
3.1.5	Климатске карактеристике	28
3.1.6	Преоне одлике	29
3.1.7	Флора, вегетација и фауна	30
3.1.8	Природне и културне вредности	32
3.2	СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ	36
3.2.1	Мрежа насеља, демографске прилике	36
3.2.2	Инфраструктурни системи и објекти	37
3.2.3	Коришћење обновљивих извора енергије	39
4	КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗОНАМА ГДЕ ПОСТОЈИ МОГУЋНОСТ ДА БУДЕ ИЗЛОЖЕНА ЗНАЧАЈНОМ УТИЦАЈУ	41
4.1	АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	41
4.1.1	Квалитет ваздуха и основни проблеми	41
4.1.2	Квалитет површинских и подземних вода, основни проблеми	42
4.1.3	Квалитет земљишта и основни проблеми	43
4.1.4	Бука и вибрације	44
4.1.5	Електромагнетно зрачење	44
4.1.6	Ризик од настанка удеса	45
4.1.7	Управљање отпадом	45
5	ПИТАЊА И ПРОБЛЕМИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЗАСТУПЉЕНИ У ПРИПРЕМИ ПЛАНА И ПРИКАЗ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА	465
5.1	РАЗМАТРАНА ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	476
5.1.1	Статус осетљивих подручја	47
5.1.2	Еколошки ризици	47
5.1.3	Просторно еколошки конфликти	50
5.2	ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	52
5.3	ВАРИЈАНТНА РЕШЕЊА	53
5.4	КОНСУЛТАЦИЈЕ	55
6	ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА	56
6.1	ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	56
6.2	ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА	56
6.3	ВРСТЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА КОЈИ СУ КОРИШЋЕНИ ПРИ ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	56
6.4	КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	58
7	ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	59
7.1	ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И ЊИХОВО ПОРЕЂЕЊЕ	61
7.2	ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАВАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА	63
7.2.1	Процена утицаја планских решења на животну средину	63
7.3	МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАВАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	70
7.3.1	Опште мере заштите животне средине	70
7.4	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОКВИРУ ПОЈЕДИНАЧНИХ СЕКТОРА РАЗВОЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	743
7.4.1	Заштита животне средине у сектору привредног развоја	74
7.3.1.1	Заштита животне средине у сектору шумарства	74
7.3.1.2	Заштита животне средине у сектору пољопривреде	75

7.3.1.3	Заштита животне средине у сектору туризма	77
7.4.2	Заштита животне средине у сектору заштите природних и културних добара, биодиверзитета и предела	78
7.4.2.1	Заштита природних добара	78
7.4.2.2	Заштита биодиверзитета и геодиверзитета	84
7.4.2.3	Заштита предела	86
7.4.2.4	Заштита културних добара	87
7.4.3	Заштита животне средине у сектору саобраћаја	88
7.4.4	Заштита животне средине у сектору комуналне инфраструктуре	88
7.4.4.1	Заштита животне средине у сектору коришћења обновљивих извори енергије	90
7.4.4.2	Заштита животне средине у сектору управљања отпадом	91
7.4.5	Развој еколошке свести и информисање јавности	92
7.4.6	Заштита здравља становништва	93
7.5	АКЦИДЕНТНЕ СИТУАЦИЈЕ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ	95
7.6	ВЕРОВАТНОЋА, ИНТЕНЗИТЕТ, СЛОЖЕНОСТ, РЕВЕРЗИБИЛНОСТ, ВРЕМЕНСКА И ПРОСТОРНА ДИМЕНЗИЈА, БРОЈ ИЗЛОЖЕНИХ СТАНОВНИКА, КУМУЛАТИВНА И СИНЕРГЕТСКА ПРИРОДА УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	98
7.7	ПРЕКОГРАНИЧНИ КОНТЕКСТ	100
7.8	КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ	101
7.9	МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	102
7.9.1	Мере заштите ваздуха	102
7.9.2	Мере заштите вода	103
7.9.3	Мере заштите земљишта	104
7.10	КАТЕГОРИЗАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	105
8	СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА	107
8.1	СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА	109
8.2	ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОЈЕКТА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	109
9	ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	110
9.1	ОПИС ЦИЉЕВА ПЛАНА И ПРОГРАМА	111
9.2	ИЗБОР ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	113
9.3	ЗАКОНСКИ ОКВИР	115
10	МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ	116
10.1	ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА	117
10.2	ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА	118
11	ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА	119
11.1	ОПИС РАЗЛОГА ОДЛУЧУЈУЋИХ ЗА ИЗБОР ПРОСТОРНОГ ПЛАНА СА АСПЕКТА РАЗМАТРАНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ НАЧИНА НА КОЈИ СУ ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ УКЉУЧЕНА У ПРОСТОРНИ ПЛАН	119
12	УЧЕШЋЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА У ПОСТУПКУ ИЗРАДЕ И РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА	120
13	ЗАКЉУЧАК – НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ	121

ГРАФИЧКИ ПРИЛОГ

КАРТА БР.1: Категоризација животне средине, планирано стање

Р 1:25.000

Табеле:

Табела 2.2.2 Биланси заштићених површина природних вредности у Специјалном резервазу природе „Ртањ“ и Планском подручју (ПП)

Табела 2.3: Обухват простора зонама санитарне заштите

Табла 3.1.4: Нумерички сеизмолошки показатељи

Табела 5.1.2: Приказ еколошких ризика у оквиру ПП

Табела 5.3.1: Опција да се план не реализује – предности и недостаци

Табела 5.3.2: Опција да се план реализује – предности и недостаци

Табела 6.2.1: Посебни циљеви Стратешке процене утицаја

Табела 6.3: Циљеви и индикатори стратешке процене

Табела 6.4 Матрица компатибилности СПУ и ПП

Табела 7.1: Процена утицаја варијантних решења на животну средину

Табела 7.2.1: Евалуација процењених утицаја

Табела 7.6: Идентификација могућих кумулативних и синергетских ефеката плана

Табела 7.9: Просторна диференцијација подручја ПП према квалитету животне средине

Табела 9.2: Избор индикатора за програм мониторинга

Табела 10.1: Критеријуми за оцењивање утицаја

Табела 10.1.1: Додатни критеријуми за оцењивање утицаја

Табела 12: Институције од којих су пристигли услови за предметни план

Слике:

Слика 2.4.1 Пооложај планине Ртањ – у РС

1 УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Изради Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ” (у даљем тексту: Просторни план или ППППН), приступа се на основу Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ” („Службени гласник РС”, број 84/22). Изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину, приступа се на основу Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ” („Службени гласник РС”, број 66/22).

Предмет Просторног плана представљају природне, створене, ресурсне и туристичке вредности планског подручја, а нарочито заштићеног подручја и другим релевантним политикама.

Концептуални оквир планирања, коришћења, уређења и заштите планског подручја заснива се на обезбеђењу услова за: планско коришћење Специјалног резервата природе (СРП) „Ртањ”; рационално коришћење и очување природних ресурса; заштиту и унапређење животне средине; валоризацију комплементарних потенцијала подручја за развој; просторну, саобраћајну и привредну интеграцију подручја са окружењем и др.

Просторни план се спроводи директно и индиректно (применом и разрадом планских решења у другим просторним плановима подручја посебне намене, просторним плановима јединица локалне самоуправе, урбанистичким плановима и пројектима) и представља плански основ за заштиту, уређење и одрживи просторни развој подручја СРП и преосталог подручја обухваћеног овим планским документом. Директно спровођење Просторног плана обухвата и детаљну разраду планских решења за реализацију Центра за промоцију планине Ртањ - Визиторски центар у општини Сокобања, која садржи посебна правила уређења, грађења и употребе земљишта.

Разматрањем и укључивањем битних аспеката животне средине у припрему и усвајање одређених планова и програма и утврђивањем услова за очување вредности природних ресурса и добара, предела, биолошке разноврсности, биљних и животињских врста и аутохтоних екосистема, односно рационалним коришћењем природних ресурса, доприноси се циљевима одрживог развоја. Применом стратешке процене утицаја у планирању, отвара се простор за сагледавање промена насталих у простору и уважавање потреба предметне средине. Планирање подразумева развој, а одржив развој захтева заштиту животне средине.

Стратешка процена утицаја је процес којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, с циљем избегавања, спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље људи, биодиверзитет, природна, културна добра и друге створене вредности.

Принцип одрживог развоја, социјалне прихватљивости, економске оправданости и еколошке одрживости су законски дефинисани у смислу полазних основа просторног планирања.

Са друге стране, одредбама члана 4 Закона о стратешкој процени утврђена су начела стратешке процене, и то:

- одрживог развоја,
- интегралности,
- предострожности,
- хијерархије и координације,
- јавности.

Овим начелима обезбеђује се оквир за усклађивање техно-економских, друштвених и природних система у целокупном развоју, укључујући и просторни развој. На принципима економичности користе се природне и створене вредности, с циљем да се очува и унапреди квалитет животне средине за садашње и будуће генерације. То се постиже разматрањем и укључивањем кључних аспеката животне средине у припрему и усвајање планова, пројеката и програма, утврђивањем услова за очување природних и створених вредности. Укључивањем услова заштите животне средине у Просторни план кроз инструмент стратешке процене, даје се обавезујући и интегрални оквир заштите, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. У поступку стратешке процене остварује се координација између заинтересованих органа и организација, иако су у поступку израде Просторног плана прибављени неопходни услови. У поступку разматрања и усвајања обезбедиће се учешће јавности у поступку јавног увида и стручне расправе о Нацрту Просторног плана.

Чланом 8 Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10), прописан је поступак стратешке процене који обухвата три сегмента:

- 1) припремну фазу, која обухвата:
 - одлучивање о изради стратешке процене,
 - избор носиоца израде извештаја о стратешкој процени,
 - учешће заинтересованих органа и организација.
- 2) извештај о стратешкој процени;
- 3) поступак одлучивања, који обухвата:
 - учешће заинтересованих органа и организација,
 - учешће јавности,
 - извештај о резултатима учешћа заинтересованих органа и организација и јавности,
 - оцену извештаја о стратешкој процени,
 - сагласност на извештај о стратешкој процени.

У складу са тачком 6 Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ” на животну средину, Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину садржи:

- полазне основе Стратешке процене: обухват, предмет и циљеви Просторног плана, захтеви заштите животне средине из релевантних планских и других докумената;
- опште и посебне циљеве Стратешке процене и индикаторе;
- процену могућих утицаја на животну средину: приказ стања животне средине на подручју Просторног плана; варијанте развоја планског подручја, укључујући сценарио нултог развоја и варијанте развоја и заштите планског подручја повољне са аспекта заштите животне средине; процену утицаја варијантних решења на животну средину, опис мера за спречавање и ограничавање негативних и увећање позитивних утицаја на животну средину, поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег; процену утицаја планских решења на животну средину, опис мера за спречавање и ограничавање негативних и увећање позитивних утицаја на животну средину; начин на који су при процени узети у обзир елементи животне средине и карактеристике утицаја;
- смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима;

- програм праћења стања животне средине у току спровођења Просторног плана;
- приказ коришћене методологије;
- приказ начина одлучивања, опис разлога одлучујућих за избор датог плана са аспекта разматраних варијантних решења и приказ начина на који су питања животне средине укључена у Просторни план;
- учешће заинтересованих страна у поступку израде и разматрања Извештаја о стратешкој процени;
- закључке до којих се дошло током израде Извештаја о стратешкој процени;
- извод из Стратешке процене (закључак – нетехнички резиме).

2 ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

2.1 ПОВОД И ПРЕДМЕТ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Повод за израду предметног Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину је израда Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ” и обавеза произашла из Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене намене Специјалног резервата природе „Ртањ” на животну средину.

Просторни план је дугорочни плански документ којим се разрађује Просторни план Републике Србије, утврђују планска решења, смернице и правила за коришћење, организацију, уређење и заштиту простора, као и правила за изградњу на подручју обухвата Просторног плана.

Правни основ за доношење Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”:

- Закон о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/10);
- Закон о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 – Одлука УС, 50/13 – Одлука УС, 98/13 – Одлука УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19 - др. закон, 9/20, 52/2 и 62/23);
- Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене намене Специјалног резервата природе „Ртањ” („Службени гласник РС”, број 84/22);
- Закон о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16, 95/18 - др. закон, 71/21);
- Законом о туризму („Службени гласник РС”, број 17/19);
- Законом о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 - др. закон, 99/11 - др. закон, 6/20 - др. закон, 35/21 – др. закон и 129/21 – др. закон);
- Законом о шумама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 89/15 и 95/18 - др.закон);
- Законом о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 - др. закон);
- Законом о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС”, бр. 62/06, 65/08 - др. закон, 41/09, 112/15, 80/17 и 95/18 - др.закон);
- Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС”, број 32/19);
- као и други правни акти од важности.

Правни основ за израду Стратешке процене утицаја (Извештаја о стратешкој процени) Просторног плана подручја посебне намене намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину је:

- Закон о Стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр.135/04 и 88/10);
- Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др. закон, 43/11- одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18-др.закон и 95/18-др.закон);
- Закон о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 236/09, 88/10, 91/10 – исправ., 14/16, 95/18 - др. закон, 71/21);
- Одлука о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину;
- Уредба о заштити Специјалног резервата природе „Ртањ” („Службени гласник РС”, број 18/19);
- као и други правни акти од важности.

Услови и смернице планских докумената вишег реда и развојних стратегија за израду Просторног плана, садржани су у:

- Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/10),
- Регионалном просторном плану Тимочке крајине („Службени гласник РС”, број 51/11)
- Просторном плану подручја слива водоакумулације Боговина („Службени гласник РС”, број 43/99),
- Просторном плану подручја посебне намене слива акумулације „Бован” („Службени гласник РС”, број 14/09)

Остала планска и друга документа од значаја за Планско подручје Просторног плана:

1) на територији општине Бољевац:

- Просторни план општине Бољевац, „Службени лист општине Бољевац”, број 10/10 (донета је Одлука о изради новог ППО Бољевац „Службени лист општине Бољевац”, број 11/23 и израда плана је у току);
- План детаљне регулације за насеље Ртањ – општина Бољевац („Службени лист општине Бољевац”, број 14/14);
- План детаљне регулације индустријске зоне „Мирово” – општина Бољевац („Службени лист општине Бољевац”, број 13/10);
- План генералне регулације Бољевац, „Службени лист општине Бољевац”, број 15/2 из 2011. године;
- План детаљне регулације за туристичко-пословну зону „Мирово” („Службени лист општине Бољевац”, број 43/23);
- План детаљне регулације за измештање дела пута на КП бр. 6608 КО Мирово и дела пута на КП бр. 5619 КО Мирово („Службени лист општине Бољевац”, број 33/16)
- План детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” (Одлука о изради Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица”, „Службени лист општине Бољевац”, број 22/21, у изради);
- План развоја општине Бољевац за период 2023 – 2031 (2023. година);
- Урбанистички пројекат за изградњу хотелског комплекса на КП бр. 6542/4 у насељу Ртањ, КО Мирово (2016. година);
- Урбанистички пројекат за изградњу Научно-истраживачког насеља „Никола Тесла” (2017. година);
- Одлука о забрани изградње малих хидроелектрана на територији општине Бољевац („Службени лист општине Бољевац”, број 22/21);
- Одлука о критеријумима за категоризацију и категоризацији општинских путева и улица („Службени лист општине Бољевац”, број 4/15);
- Пројектно-техничка документација за колекторе;

- Пројектно-техничка документација за постројење за пречишћавање отпадних вода (ППОВ),
 - Локални еколошки акциони план општине Бољевац;
 - Локални план управљања отпадом општине Бољевац за период 2010 – 2019.
- 2) на територији општине Сокобања:
- Просторни план општине Сокобања („Службени лист општине Сокобања”, број 13/12 и 49/21);
 - План генералне регулације подручја Сокобања („Службени лист општине Сокобања”, број 22/18 и 31/21);
 - План детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” на територији општине Сокобања (Одлука о изради Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” на територији општине Сокобања „Службени лист општине Сокобања”, број 30/22, у изради);
 - Стратегија одрживог развоја општине Сокобања 2015-2025 (децембар 2015. године);
 - Стратегија руралног развоја општине Сокобања за период 2019 - 2023. године (новембар 2018. године);
 - План развоја општине Сокобања 2022 – 2030 (новембар 2022. године);
 - Локални план управљања отпадом општине Сокобања у периоду 2022 - 2032. године (2022. године);
 - Програм развоја туризма општине Сокобања од 2023. до 2027. године (2022. године).
- Кључни прописи, конвенције и директиве од значаја за планску проблематику са аспекта

заштите животне средине у ЕУ:

- SEA директива – Директива 2001/42/ЕС,
- Директива о ЕИА – Директива Савета 85/337/ЕЕС,
- Кјото протокол, ступио на снагу 16.02.2005. године, када га је потписало 184 земље, међу којима и Република Србија (Закон о потврђивању Кјото протокола уз оквирну конвенцију Уједињених нација о промени климе („Службени гласник РС”, број 88/07)),
- Протокол о тешким металима уз Конвенцију о прекограничном загађивању ваздуха на великим удаљеностима из 1979. године (Закон о потврђивању Протокол о тешким металима уз Конвенцију о прекограничном загађивању ваздуха на великим удаљеностима из 1979. године („Службени гласник РС”, број 1/12)),
- ЕСПОО конвенција - Процена утицаја у прекограничном контексту,
- Директива о еколошкој одговорности – Директива 2004/35/ЕС,
- Директива о птицама – Директива Савета 79/409/ЕЕС,
- Директива о стаништима – Директива Савета 92/43/ЕЕС,
- Оквирна директива о водама (WFD) – Директива 2000/60/ЕС,
- Оквирна директива о земљишту – 2004/35/ЕС,
- Директива о процени и управљању квалитетом амбијентног ваздуха (Council Directive, 96/62/ЕС),
- Директива о води за пиће 98/83/ЕС,
- Директива о отпаду 75/442/ЕЕС (Оквирна директива),
- Директива о отпаду 2008/98/ЕС.

При изради Просторног Плана и Стратешке процене утицаја, коришћене су смернице и стратешка одређења следећих **националних стратегија**:

- Национална стратегија Републике Србије за апроксимацију у области животне средине, („Службени гласник РС”, број 80/11),

- Стратегија за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине - архуска конвенција („Службени гласник РС”, број 103/11),
- Национални програм заштите животне средине Републике Србије („Службени гласник РС”, број 12/10),
- Национална стратегија одрживог развоја („Службени гласник РС”, број 57/08),
- Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године („Службени гласник РС”, број 47/19)
- Национална стратегија коришћења природних ресурса и добара („Службени гласник РС”, број 33/12),
- Програм заштите ваздуха у Републици Србије за период од 2022. до 2030. године, са акционим планом („Службени гласник РС”, број 140/22)
- Програм заштите природе за период од 2021. до 2023. године („Службени гласник РС”, број 52/21),
- Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022 - 2031. године („Службени гласник РС”, број 12/22),
- Национална стратегија за укључивање Републике Србије у механизам чистог развоја Кјото протокола за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства („Службени гласник РС”, број 8/10)
- Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник РС”, број 3/17),
- Водопривредна основа Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02),
- Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период 2011 до 2018. године („Службени гласник РС”, број 13/11),
- Стратегији развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Службени гласник РС”, број 98/16);
- Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Службени гласник РС”, број 59/06),
- Стратегија пољопривреде и руралног развоја и Републике Србије за период 2014 - 2024. године („Службени гласник РС”, број 85/14);
- Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године („Службени гласник РС”, број 101/15),
- Стратегија регионалног развоја Републике Србије,
- Стратегија локалног одрживог развоја.

Подручје Просторног плана се налази на истоку Србије и захвата подручје планине Ртањ и њене падине према Бољевцу и Соко Бањи. Простире се између 290 mпv (периферни део ка Бољевцу) и 1570 mпv (врх Шилак на Ртњу).

Планини Ртањ се може прићи са магистралног пута Параћин – Зајечар, или из Сокобање путем ка Бољевцу. Од Ниша је Ртањ удаљен 77 km, од Београда 167 km, а од Параћина и Зајечара по 48 km.

Граница Просторног плана обухвата површину од 213 km².

- делове територије општине Бољевац, и то целе катастарске општине: Луково, Мирово, Илино и Рујусте;

- делове територије општине Сокобања, и то целе катастарске општине: Врмца, Мужинац и Шарбановац;

Подручје ППППН СРП „Ртањ” представља простор на којем се налазе вредности од републичког, регионалног и другог значаја. Од републичког значаја су:

1) посебне природне вредности:

- Специјални резерват природе „Ртањ” (границе утврђене Уредбом о проглашењу Специјалног резервата природе „Ртањ”)
- 2) Планско подручје припада туристичком кластеру „Источна Србија”, секундарном туристичком простору „Околина Сокобање” и Књажевачко-Сокобањском и Зајечарско-Бољевачком туристичком рејону, утврђене Просторним планом Републике Србије;
- 3) Сливна подручја акумулација за водоснабдевање „Боговина” и „Бован” намењених снабдевању насеља и општина у Региону;

Подручје СРП „Ртањ” простире се на територији општина Бољевац и Соковања. Површина СРП „Ртањ” износи 4.997,17 ha.

Временски хоризонт планирања је 2035. година, што обухвата планска решења која представљају стратешку оријентацију у оквиру дате временске компоненте (па чак и изван ње, у случају сложености реализације појединих планских решења). Приоритетна планска решења, за која постоје аргументи о неопходности реализације и која је могуће остварити тренутним економским и институционалним капацитетима, предвиђају се за реализацију до 2029. године.

2.2 КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ППППН

2.2.1 Садржај ППППН „Ртањ”

УВОД

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

2. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА, СА ГРАНИЦАМА ЦЕЛИНА И ПОДЦЕЛИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ

1.1. Обухват и опис границе подручја Просторног плана

1.2. Граница подручја Просторног плана

1.3. Границе целина и потцелина посебне намене

1.3.1. *Опис граница Специјалног резервата природе „Ртањ”*

1.3.2. *Границе површина са режимом заштите I и II степена*

3. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА

3.1. Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године

3.2. Регионални просторни план Тимочке крајине

3.3. Просторни планови подручја посебне намене

3.3.1. *Просторни план подручја слива водоакумулације „Боговина”*

3.3.2. *Просторни план подручја посебне намене слива акумулације „Бован”*

3.4. Остала релевантна документа

4. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

4.1. Посебне намене подручја Просторног плана

4.2. Главне природне одлике

4.3. Природне вредности и предеоно одлике

4.3.1. *3.3.1. Културно наслеђе*

4.3.2. *Воде и водно земљиште*

4.3.3. *Инфраструктурни системи*

3.3.3.1. Саобраћај

3.3.3.2. Хидротехничка инфраструктура

3.3.3.3. Електроенергетска инфраструктура

3.3.3.4. Електротронско-комуникациона инфраструктура

3.3.3.5. Термоенергетска инфраструктура

4.4. Остало на подручју Просторног плана

4.4.1. *Природни ресурси*

4.4.2. *Становништво, насеља и јавне службе*

3.4.2.1. Становништво и насеља

- 3.4.2.2. Јавне службе и верски објекти
 - 4.4.3. *Привредни развој*
 - 4.4.4. *Инфраструктурни системи*
 - 3.4.4.1. Саобраћајна инфраструктура
 - 3.4.4.2. Водна инфраструктура
 - 3.4.4.3. Електроенергетска инфраструктура
 - 3.4.4.4. Термоенергетска инфраструктура
 - 3.4.4.5. Електронске комуникације и поштански саобраћај
 - 3.4.4.6. Комуналне зоне и објекти
 - 4.4.5. *Заштита животне средине*
 - 3.4.5.1. Анализа и оцена стања животне средине
 - 3.4.6. *Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и аспект одбране*
 - 4.5. Синтезни приказ потенцијала и ограничења просторног развоја подручја посебне намене
 - 3.5.1. *SWOT анализа*
- II ЦИЉЕВИ, ПРИНЦИПИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА**
- 1. ЦИЉЕВИ И ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА**
 - 2. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА**
 - 3. РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ РАЗВОЈА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ И ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ И МЕЂУОДНОСИ СА ОКРУЖЕЊЕМ**
 - 4. ПОЛАЗИШТА И ПРИНЦИПИ ЗА РЕЛАТИВИЗАЦИЈУ КОНФЛИКТНИХ ИНТЕРЕСА**
- III ПЛАНСКА КОНЦЕПЦИЈА И РЕШЕЊА**
- 1. ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА**
 - 1.1. Природне и преоне вредности
 - 1.1.1. *Режими заштите природних вредности у СРП „Ртањ”*
 - 1.1.2. *Концепција заштите, уређења и управљања у СРП „Ртањ” и развоја руралних простора*
 - 1.2. Културно наслеђе
 - 1.3. Воде и водно земљиште
 - 1.4. Инфраструктурни системи
 - 1.5. Туризам
 - 2. УТИЦАЈ ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НА РАЗВОЈ ПОЈЕДИНИХ ОБЛАСТИ**
 - 2.1. Природни ресурси
 - 2.2. Становништво, насеља и јавне службе
 - 2.3. Привредни развој
 - 2.4. Инфраструктурни системи
 - 2.4.1. *Саобраћајна инфраструктура*
 - 2.4.2. *Водна инфраструктура*
 - 2.4.2.1. *Водопривредни системи и инфраструктура*
 - 2.4.3. *Електроенергетска инфраструктура*
 - 2.4.4. *Електронско- комуникациона инфраструктура*
 - 2.4.5. *Енергетска инфраструктура*
 - 2.5. Заштита животне средине
 - 2.5.1. *Категоризација квалитета животне средине*
 - 2.5.2. *Услови и мере заштите животне средине*
 - 2.5.3. *Управљање отпадом*
 - 2.6. Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и обезбеђење интереса за одбрану земље
 - 2.6.1. *Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа*
 - 2.6.2. *Обезбеђење интереса за одбрану земље*
 - 3. КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА И БИЛАНС ПОВРШИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ**
- IV ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА**
- 1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА**
 - 1.1. Правила уређења и употребе земљишта за подручја са посебним режимом заштите простора
 - 1.1.1. *Подручја са режимом заштите природних вредности*
 - 1.1.1.1. *Специјални резерват природе „Ртањ”*

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину

- 1.1.2. *Подручја са режимом заштите културног наслеђа*
- 1.1.3. *Подручја са режимом санитарне заштите изворишта водоснабдевања*
- 1.1.4. *Подручја са режимом заштите инфраструктурног коридора*
- 1.2. Правила уређења и употребе земљишта основне намене обухваћеног посебним наменама подручја Просторног плана
 - 1.2.1. *Пољопривредно земљиште*
 - 1.2.2. *Шумско земљиште*
 - 1.2.3. *Водно земљиште*
 - 1.2.4. *Остале намене*
 - 1.2.5. *Грађевинско земљиште*
- 1.3. Општи услови за прикључење на саобраћајну и другу инфраструктуру
- 1.4. Правила уређења предела
- 2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА**
 - 2.1. Правила грађења на грађевинском земљишту
 - 2.1.1. *Општа правила уређења и грађења (односе се на све зоне и намене)*
 - 2.1.2. *Посебна правила уређења и грађења за површине и објекте јавне намене*
 - 2.1.2.1. *Јавне функције и службе*
 - 2.1.3. *Посебна правила грађења за површине и објекте остале намене*
 - 2.1.3.1. *Становање*
 - 2.1.3.2. *Туристичка супраструктура и инфраструктура*
 - 2.1.3.3. *Привредне делатности и пословање*
 - 2.1.3.4. *Верски објекти*
 - 2.2. Правила грађења на пољопривредном земљишту
 - 2.3. Правила грађења на шумском земљишту
 - 2.4. Правила грађења на водном земљишту
 - 2.4.1. *Посебна правила грађења према утврђеном режиму заштите природних вредности и санитарне заштите изворишта*
 - 2.5. Правила грађења инфраструктурних система
 - 2.5.1. *Саобраћајна инфраструктура*
 - 2.5.2. *Водна инфраструктура*
 - 2.5.3. *Електроенергетска инфраструктура*
 - 2.5.4. *Термоенергетска инфраструктура*
 - 2.5.5. *Електронско-комуникациона инфраструктура*
- 3. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОДРУЧЈЕ ДЕТАЉНЕ РАЗРАДЕ „ЦЕНТРА ЗА ИНТЕРПРЕТАЦИЈУ ПЛАНИНЕ РТАЊ – ВИЗИТОРСКИ ЦЕНТАР”**

V ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

1. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ

- 1.1. Институционални оквир имплементације
- 1.2. Учесници у имплементацији

2. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

3. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

4. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ

5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ

Рефералне карте:

Реферална карта 1.	Посебна намена простора	Р 1:50.000
Реферална карта 2.	Мрежа насеља и инфраструктурни системи	Р 1:50.000
Реферална карта 3.	Природни ресурси, заштита животне средине, природних и културних добара и туризам	Р 1:50.000
Реферална карта 4	Карта спровођења	Р 1:50.000

Детаљна разрада

Детаљна карта бр.1.	Центар за интерпретацију планине Ртањ - Визиторски центар „Ртањ” - 1.1. План намене површина	Р 1:2.500
---------------------	--	-----------

2.2.2 Приказ основних циљева и концепције развоја ППППН

Визија дугорочног развоја је:

Очување свих ресурса и вредности и валоризација потенцијала планског подручја у складу дугорочним и уравнотеженим економским развојем и обезбеђење просторних услова за остварење посебне намене подручја.

Општи циљ Плана је:

Одговорно управљање развојем, уређењем и заштитом простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја у квалитетној животној средини. Ово се постиже дефинисањем квалитетног планског основа и пажљивим уклапањем активности у простору који је под посебним режимима заштите због природних потенцијала и вредности. Ради тога планска концепција и решења теже заштити, очувању, унапређењу и коришћењу природних и створених ресурса, вредности и добара; одрживом развоју туризма и других комплементарних активности које унапређују квалитет живљења локалног становништва; функционалној интеграцији подручја у шире окружење

Имајући у виду карактер посебне намене и друге специфичности простора, услове и смернице планских докумената вишег реда и препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја заштићених подручја, општи циљеви заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја јесу:

- обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности Специјалног резервата природе „Ртањ”, њихово одрживо коришћење за едукацију, научна истраживања и презентацију јавности, као и развој комплементарних делатности.
- уређење, одрживо коришћење и заштита предеоних вредности планинског предела Ртња, као и културне баштине планског подручја.
- јачање националног и регионалног идентитета планског подручја, уз синхронизовани одрживи развој пољопривреде (посебно сточарства и пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроколошких услуга), шумарства, алтернативне сеоске економије, туризма, рекреације и др.
- интегрисање планског подручја у шире окружење и валоризација положаја у непосредној близини аутопутског коридора, у циљу јачања постојећих и стварања нових функционалних веза.
- развој разних видова туристичког производа за који постоје потенцијали на планском подручју - целогодишњи планински туризам; туризам специјалних интересовања; ловни туризам; рекреација и камповање у еколошком окружењу и очуваним пределима; авантуристички туризам (планинарење и активности везане за природу); рурални туризам (агро, еко, сеоски и културни туризам); транзитни туризам и кружна путовања; здравствени туризам; манифестације, догађаји и пословни туризам.
- усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите природних добара, водопривредних и инфраструктурних објеката, односно обезбеђивање услова за даље функционисање и развој насеља, постојећих и планираних привредних активности (посебно туризма и рекреације), инфраструктурних система и коридора на планском подручју.

Просторни план представља плански основ којим се обезбеђују просторни услови за остварење и реализацију посебне намене подручја, што подразумева очување, унапређење, презентацију и одрживо коришћење природних (СРП „Ртањ”), предеоних и културних вредности планског подручја, уз развој осталих (постојећих и планираних) функција планског подручја, у мери и на начин који је у сагласности (или је компатибилан) са циљевима очувања и заштите простора.

Планске пропозиције заштите, коришћења и уређења простора у складу са тростепеним режимом заштите природних добара, по утврђеним локалитетима и просторним јединицама у Просторном плану су дефинисане у складу са Уредбом о проглашењу природног добра Специјални резерват природе „Ртањ”. Поред тога, Просторним планом утврђују се и друге планске пропозиције заштите, коришћења и уређења простора, у складу са утврђеним режимима заштите других посебних намена (изворишта водоснабдевања, непокретна културна добра, природне вредности, инфраструктурни коридори и др.).

Концепт организације простора планског подручја утврђен је у складу са циљевима за заштиту и развој подручја, наменом површина, а полази:

- у области заштите и коришћења природе, природног и културног наслеђа од обезбеђивања адекватне саобраћајне приступачности вредностима за заштиту, истраживање и истраживачку едукацију, омогућавања контролисаних итинерера кретања посетилаца и туриста; обезбеђивање просторних услова за интегрисано управљање СРП и другим заштићеним подручјима и контролу њихове заштите;
- у области шумарства од обезбеђивања саобраћајних приступа и потребне мреже објеката за газдовање свим деловима шуме уз истовремено коришћење шумских путева за остале активности;
- у области пољопривреде од лоцирања мањих пољопривредних капацитета у оквиру пољопривредних домаћинстава са њиховим оптималним саобраћајним повезивањем са откупом робе и потрошачима, као и повезивање ливада у сеоским атарима по ободу СРП;
- у области туризма, рекреације и спорта од погодне локације туристичких центара према природним условима и њихове саобраћајне приступачности; обиму и положају терена за летњу и зимску рекреацију, укључујући приступачност објектима природне и културне баштине – првенствено на основу постојећих траса путева и стаза;
- у области саобраћаја од обезбеђивања саобраћајних приступа свим садржајима СРП и других заштићених подручја за све врсте кретања;
- у области водопривреде од рационалног водоснабдевања и каналисања отпадних вода, заштите вода и заштите од штетног дејства вода, као и развоја хидроенергетике;
- у области мреже и функције насеља и туристичких центара од добре повезаности и опремљености истих мрежом и објектима инфра и супраструктуре;
- у области од обезбеђивања услова за оптимално смањење повредивости простора у ратним ситуацијама кроз дисперзију садржаја, пре свега по питању производње хране и локалног снабдевања водом и енергијом и њихово вишеструко саобраћајно повезивање;
- у области заштите од елементарних непогода од обезбеђивања услова за заштиту од пожара, земљотреса и планинских непогода одговарајућим изворишта воде за пиће и гашење пожара, шумских простора, дисперзије садржаја, склоништа и сл.
- Плански простор ће се развијати у складу са потребама и захтевима заштите простора и социоекономског развоја. Очување природних и културних вредности простора представља најважнији критеријум при конципирању намене простора. У складу са тим заштићена подручја ће се штитити и развијати искључиво у складу са прописаним режимима коришћења простора. То се нарочито односи на цело подручје планине Ртањ и њене обронке ка Бољевцу и Сокобањи.

Табела 2.2.2 Биланси заштићених површина природних вредности у Специјалном резервазу природе „Ртањ” и Планском подручју (ПП) - према Уредби о проглашењу СРП „Ртањ

бр	подручје	I степен заштите	II степен заштите	III степен заштите	укупно СРП у ПП*

		ha	% природног добра	ha	% природног добра	ha	% природног добра	ha	% природног добра
1	Специјални резерват природе „Ртањ”	303,76	6,08	1.780,34	27,46	7480,58	65,73	11379,8	56,11

* у обухвату ПП, ван заштићених површина природних вредности налази се укупно 8901,7 ha, односно 43,89% територије ПП.

2.2.3 Посебне намене подручја Просторног плана

Подручје ППППН СРП „Ртањ” представља простор на којем се налазе вредности од републичког, регионалног и другог значаја. Од републичког значаја су:

- посебне природне вредности:
 - Специјални резерват природе „Ртањ” (*границе утврђене Уредбом о проглашењу Специјалног резервата природе „Ртањ”*);
- Планско подручје припада туристичком кластеру „Источна Србија”, секундарном туристичком простору „Околина Сокобање” и Књажевачко-Сокобањском и Зајечарско-Бољевачком туристичком рејону, утврђене Просторним планом Републике Србије;
- Сливна подручја акумулација за водоснабдевање „Боговина” и „Бован” намењених снабдевању насеља и општина у Региону.

2.3 РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНСКИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ

У овом поглављу приказани су циљеви и концепти развоја релевантних докумената, са приоритетним освртом на заштиту животне средине, природних и културних вредности и одрживи развој.

Просторни план Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/10 је основни плански документ просторног планирања и развоја у Републици којим се одређује дугорочни стратешки оквир за усмеравање и управљање просторним развојем. Примена и разрада дугорочне стратегије, концепција и планских решења ППРС у документима развојног планирања, јавним политикама, просторним и урбанистичким плановима омогућиће остваривање националних циљева и стратешких опредељења просторног развоја.

Просторно-функцијско структурирање туристичких простора. Туристички простори, односно они простори који поседују значајније груписане природне и створене туристичке услове и ресурсе, зависно од свог квантитета, квалитета и просторног распореда/положаја, представљају основу просторно-функцијског структурирања Србије у области туризма. Према расположивим условима и ресурсима за туризам, ови простори су подељени на примарне туристичке просторе и секундарне туристичке просторе националног и регионалног значаја, у виду мањих целина ван туристичких дестинација (претежно значајније околине градских центара и целине око природних и културних вредности).

Издвајање и рангирање планинских туристичких центара и места. Планински туристички центри и места Србије диференцирани су на планинске туристичке центре перспективно међународног значаја, планинска места националног значаја и планинска места регионалног значаја. Издвајање планинских туристичких центара и места извршено је по критеријумима афирмисаности (остварен промет, валоризовани природни услови, ресурси и вредности, као и

створени услови и структуре) и критеријумима перспективности/потенцијала у односу на издвојене туристичке дестинације, транзитне правце и градске центре (саобраћајни положај, додатна/специфична валоризација природних фактора). Планинска места регионалног и перспективно националног значаја је Ртањ у околини Сокобање.

Подела територије Србије на зоне туристичких кластера извршена је као синтетно функцијско туристичко структурирање територије Србије, на основу распореда главних туристичких ресурса погодних за функцијску интеграцију понуде, у складу са традиционалним физичко-географским и антропо-географским структурирањем на познате области/крајеве. Територија Србије подељена је на шест зона туристичких кластера при чему Ртањ припада зони Источна Србија – секундарна целина околина Сокобање.

У циљу успостављања функционално и просторно интегралног система станишта од посебног интереса за заштиту, како би се омогућило очување, унапређење и обнављање услова од значаја за опстанак дивљих врста флоре и фауне, Законом о заштити природе предвиђено је успостављање еколошких мрежа на територији Републике Србије. У складу са директивама ЕУ, а на основу критеријума за проглашење међународно значајних подручја за биљке (IPA – Important Plant Areas) на простору Републике Србије су идентификована 62 значајна подручја од којих се и Ртањ налази на листи. На основу међународно стандардизованих критеријума за фауну дневних лептира (PBA - Prime Butterfly Areas) са територије Србије је одређено 40 значајних подручја међу којима се налази и Ртањ.

Посебан значај има еколошка EMERALD мрежа, јер функционално и просторно повезује заштићена станишта са територија држава које нису чланице ЕУ. Главни циљ мреже је одговарајућа заштита и очување најважнијих европских станишта и врста, односно Подручја од посебне важности за заштиту природе (Areas of Special Conservation Importance - ASCI). До сада је на територији Србије идентификовано 61 подручје као саставни део EMERALD мреже међу којима се налази и Ртањ.

Мере заштите еколошке мреже, у циљу очувања типова станишта и станишта врста, обухватају изузетно широк сет забрана, ограничења и препорука заснованих на закону и прописаних Уредбом о еколошкој мрежи.

Посебна напомена: У току је израда / усвајање новог Просторног плана Републике Србије са планским периодом до 2035.године. Јавни увид у Нацрт овог планског документа је завршен и предстоји фаза усвајања истог. Током израде ППППН СРП „Ртањ” користиће су планска решења наведена у материјалима новог ПП РС у мери у којој су могла имати утицаја на просторни развој подручја ППППН СРП „Ртањ”, те ће тиме Просторни план максимално бити усклађене са актуелним плановима Републике Србије у погледу просторног развоја, са којима предстоји и усклађивање остале планске документације регионалних просторних планова и просторних планова подручја посебне намене који су донешени у ранијем периоду и за које ће се по потреби радити усклађивање са новим републичким просторним планом.

Регионални просторни план Тимочке крајине („Службени гласник РС”, број 51/11) Просторним планом утврђују се дугорочна концепција развоја, организације, уређења, заштите и коришћења подручја Просторног плана на територији која обухвата подручја Зајечарског и Борског управног округа, и то: на територији Зајечарског управног округа, целе општине Зајечар, Књажевац, Бољевац и Сокобања; на територији Борског управног округа, целе општина Бор, Мајданпек, Неготин и Кладово.

Основни задатак РПП ТК јесте допринос заустављању негативних демографских тенденција и економског заостајања, односно стварању предуслова за реализацију националних, регионалних и локалних развојних интереса на подручју Тимочке крајине. РПП ТК успоставља

концепцију развоја и даје просторно-планска решења која ће омогућити очување вредности и валоризацију потенцијала овог подручја за дугорочни и уравнотежени економски развој. РПП ТК представља плански основ за: рационалну организацију, изградњу, уређење и коришћење простора; заштиту животне средине и побољшање квалитета живљења локалног становништва унапређењем инфраструктурне и комуналне опремљености насеља и развојем привреде (у првом реду малих и средњих предузећа и туризма); као и смернице за институционално-организациону, управно-контролну и информатичку подршку примене плана.

Заштита и коришћење природних ресурса. Заштиту и коришћење пољопривредног земљишта на подручју Просторног плана заснивати на концепту одрживог пољопривредног и руралног развоја, који подразумева очување земљишта, воде, биљних и животињских ресурса, тј. развој који не угрожава животну средину, технички је применљив, економски исплатив и друштвено прихватљив. Тај концепт се остварује међусобним усклађивањем мера подршке усмерених на: повећање конкурентности, подршком реструктурирању пољопривредног сектора; побољшање стања животне средине и природних предела, подршком управљању пољопривредним и шумским земљиштем; и диверсификацију руралне економије и унапређење квалитета живљења у руралним областима. Неопходност очувања природних ресурса резервата и одржив развој, спроводиће се режимима заштите заштићеног подручја, очувањем разноврсности и слике предела и унапређењем уређености. Развој ловства и управљање ловиштима спроводити: очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; израдом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

Мрежа центара и насеља. План даје препоруке да функције микроразвојних центара имају општински/градски субцентри и центри заједница насеља, а на планском подручју то су центри заједнице насеља Мужинац (општина Сокобања), Луково и Ртањ (општина Бољевац).

Развој туризма, организација и уређење туристичких и рекреативних простора. Према концепцији развоја туризма туризам ће бити основа развоја оних простора, који располажу атрактивним мотивима за туристичку и рекреативну тражњу првенствено клијентеле из Ниша, Београда и градова Војводине (те других већих и ближих градова из регионалног окружења) и иностранства; туризам ће бити алтернативна делатност на просторима под режимима заштите, сеоским подручјима и сл., као и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју. Туризам ће активирати развој комплементарних активности и структура (села, пољопривреде, мале привреде, јавних служби и објеката, инфраструктуре и др.), подржати и унапредити заштиту и културолошку презентацију природе, природних и културних вредности, као темељних ресурса и услова укупног, здравственог, еко, етно и других видова туризма, производње еко-хране и сл. Развој сеоског туризма одвијаће се у оквиру туристичких рејона, односно у ближем контакту са Дунавом и Старом планином, осталим планинама међу којима је и **Ртањ**, те туристичким местима, бањама и садржајима понуде у простору и засниваће се на физичком и функционалном повезивању материјалне основе туристичке понуде рејона са селом. Постојећа туристичка понуда биће техничко-технолошки и организационо унапређена и функционално заокружена, посебно у погледу уређења, опремања и коришћења садржаја понуде у простору; развијаће се атрактивни и профитабилни програми постојеће и нове туристичке понуде за привлачење домаћег и иностраног капитала.

Према природним и створеним туристичким ресурсима и критеријумима тражње ширег круга туристичке и рекреативне клијентеле, на подручју плана понуду туристичког подручја заснивати на следећим доминантним видовима туризма: планинском туризму и рекреацији – секундарни планинским сектори међу којима је и **Ртањ**, са богатом и разноврсном туристичком

понудом првенствено у летњој и делом и зимској сезони, уз културни, сеоски, ловни, еколошки и друге специјализоване видове туризма; сеоски туризам - са целогодишњом понудом, уз планински, еко и етно-туризам, ловни туризам, производњу еко-хране и етно-занатских производа.

Подручје просторног плана према подели туристичког простора и рејонизацији припада **Књажевачко-Сокобањском** (представљен планинама, бањама и језером) и **Зајечарско-Бољевачком рејону** (са археолошким налазиштима, бањама и планинама). Комплекс туристичких активности за развој од значаја за планско подручје јесу: планина Ртањ, Врцманско језеро, археолошки локалитет Врцмански град, те спортско-рекреативна инфраструктура представљена полигоном за екстремне спортове - параглајдинг са Ртања. Туристичка понуда биће комплетирана изградњом, малог алпског скијалишта (на северо-источној падини Ртања јужно од истоименог насеља), реновирањем и изградњом смештајних капацитета (у постојећим насељима-Мали Извор, Јабланица, Луково, Криви Вир и Ртањ; мотел „Ртањ” у коридору пута Е-761 и др.).

Инфраструктурни системи. На подручју плана РПП ТК планирано је осавремењавање општинског пута Трговиште - Мужинац - Шарбановац - Сокобања

Заштита животне средине, природних вредности и непокретних културних добара. Према категоризацији животне средине у РПП ТК планско подручје припада категорији незагађена подручја (подручја квалитетне животне средине).

У тренутку усвајања Просторног плана евидентирано је заштићено природно добро „**Ртањ**”, као строги резерват природе (трећа категорија - значајно природно добро, површине 15,0 хектара површине у I степену заштите. Од непокретних културних добара у РПП ТК евидентирани су, од значаја за планско подручје, културно добро од изузетног значаја – споменик културе Манастир Лапушња, као и културно добро – споменик културе Средњовековно утврђење у селу Врмца.

Просторни план подручја слива водоакмулације „Боговина” („Службени гласник РС”, број 43/99) Просторним планом подручја слива водоакмулације „Боговина” се утврђују основе организације, коришћења и уређења подручја посебне намене за Тимочки регионални систем за снабдевање становништва водом – подсистем „Црни Тимок” са акумулацијом „Боговина” на територији општине Бољевац. Просторним планом обезбеђује се усклађивање развоја, коришћења и уређења обухваћеног подручја са техничко-технолошким решењем подсистема „Црни Тимок” и условима који се успостављају ради санитарно-техничке заштите изворишта водоснабдевања.

Просторним планом обухваћена је у целости катастарска општина Луково и делови катастарских општина Илино и Мирово (са насељем Ртањ).

Сливно подручје водоакмулације „Боговина” просторним планом подељено је по степенима санитарне заштите изворишта на три зоне, и то: зона непосредне заштите изворишта, ужа зона заштите изворишта и шира зона заштите изворишта.

Табела 2.3: Обухват простора зонама санитарне заштите

Катастарска општина	Површина катастарске општине (км ²)		Ужа зона заштите (км ²)	Шира зона заштите (км ²)	Изван зона заштите (км ²)	Укупно (км ²)
	Укупно	У Плану				
Луково	42,05	42,05	–	42,05	–	42,05
Мирово (део)	26,77	19,00	–	19,00	–	19,00
Илино (део)	19,07	3,10	–	2,87	0,23	3,10

У планском периоду није предвиђено постизање потпуне оптимизације односа шумског и пољопривредног земљишта према природним условима. Просторним планом обезбеђује се

заштита и сукцесивно привођење земљишта оптималној намени, које ће се наставити и у постпланском периоду. Развој сточарства обезбедиће се успостављањем оптималног односа између сточног фонда и биљне производње на расположивим пољопривредним површинама, у складу са условима санитарне заштите изворишта и структурним обележјима пољопривредних газдинстава.

Развој **насеља Луково**, укључујући и проширење грађевинског подручја, лимитира се у погледу даље изградње и развоја јавних служби очекиваним бројем корисника из самог насеља. Развој осталих функција и садржаја усмерава се на интензивнију валоризацију транзитног (магистралног) саобраћаја (сервиси и сл). **Насеље Ртањ** развијаће постојеће и нове специфичне функције у складу са планираним туристичко-рекреативним развојем, уз одговарајуће инфраструктурно опремање и уређење насеља. Планирани развој мреже насеља подстицаће се суфинансирањем основне комуналне инфраструктуре, стимулативном фискалном политиком, интензивирањем јавног превоза ка општинском центру и развојем непољопривредних делатности.

За потребе развоја и уређења **рекреативно-туристичких простора**, Просторним планом се установљава следећи концепт:

- **Целина А** – средишњи долински туристички комплекс интензивнијег коришћења (за излетничку рекреацију, излетнички, стационарни и транзитни туризам, викенд и камп смештај), састоји се из две подцелине при чему је **А2** западна подцелина са магистралним путем Е-761, Црним Тимоком и насељем Луково.
- **Целина Б** – јужни планински туристички комплекс умереног коришћења (за излетничку рекреацију, излетнички стационарни и делом транзитни туризам) састоји се, такође, из две подцелине при чему је **Б1** источна подцелина са путем према Сокобањи, насељем Ртањ, малим алпским скијалиштем, планином Ртањ и строгим природним резерватом „Ртањ”.

Када је у питању **снабдевање водом**, из постојећег изворишта водоснабдевања врела „Мировштица” снабдеваће се и потрошачи из **насеља Ртањ**. За прикључење потрошача у насељу Ртањ планирана је изградња црпне станице над каптажом „Мировштице” и потисни цевовод до насеља Ртањ. Остала насеља, апартманска-викенд насеља, аутокампови, мотел „Ртањ” и излетничка места снабдеваће се из водовода са захватом на реци Велика Суваја.

Прикупљање и **одвођење отпадних вода** насеља (становништва и сточарских фарми), апартманских-викенд насеља, аутокампова, мотела, млекаре, спортско-рекреативних и паркинг површина изводиће се јединственим канализационим системом. Отпадне воде ће се дистрибуирати до локације будућег постројења за пречишћавање отпадних вода Бољевца, ради пречишћавања до нивоа потребног за очување прописане II (IIa) класе квалитета воде пре упуштања у реку Арнауту. До реализације јединственог канализационог система отпадне воде прикупљаће се у санитарно обезбеђеним септичким јамама, са периодичним пражњењем и одвођењем садржаја изван слива или са пречишћавањем до класе IIa квалитета воде пре испуштања у локалне реципијенте. Атмосферске отпадне воде, које неће бити обухваћене јединственим канализационим системом, уводиће се отвореним каналима у локалне реципијенте.

Уређење и регулација водотокова обухватиће следеће радове:

- 1) регулацију водотокова у грађевинским подручјима, ради заштите од великих вода и ерозије приобаља; као и очување амбијента насеља обезбеђењем приступа водотоку (шетне стазе, одморишта и сл.) и хортикултурног уређења приобаља;
- 2) уређење водотока Црног Тимока у зони цркве у Лукову, у складу са мерама техничке заштите културног добра;
- 3) регулацију (продубљивање корита и учвршћивање обале биолошким радовима) водотока Црног Тимока на потезу од Кривога Вира до Лукова, ради заштите пољопривредног земљишта од плављења и спречавања ерозионих процеса;
- 4) санацију локалних појава ерозије приобаља и чишћење речног корита од наноса, отпада и сл.;

5) уклањање постојећих објеката на водотоцима (ваљавнице, јазови и сл.) који не испуњавају водопривредне услове.

У тренутку усвајања Просторног плана евидентирано је **заштићено природно добро „Ртањ”**, као строги природни резерват, површине 15,0 ха, са мешовитом састојином јеле и букве. У циљу обогачивања туристичких и спортско-рекреативних садржаја и усаглашавања са концепцијом заштите природних добара у окружењу предложиће се за стицање одговарајућег статуса и режима заштите следећи објекти и простори: **Леденица - јама на Ртњу** (са интересантним морфолошким и вероватно флористичким одликама); и високопланински део Ртња - изнад 1000 mпv (због јединственог склопа флористичких, фитоценолошких, геолошких и геоморфолошких одлика). Успостављене су зоне I и II режима заштите природе.

Просторни план подручја посебне намене слива акумулације „Бован” („Службени гласник РС”, бр. 14/09). Просторним планом утврђују се основе организације, коришћења, уређења и заштите подручја слива акумулације „Бован” за период од 2009 - 2030. године, на деловима територије општине Сокобања, Болевац, Алексинац и Књажевац. Општи циљ израде Просторног плана је обезбеђење просторних услова за решење проблема водоснабдевања ширег подручја и заштите слива акумулације „Бован” у условима одрживог, мултифункционалног развоја планског подручја.

Као посебни циљеви просторног развоја могу се дефинисати:

- опремање центара заједница насеља са циљем рационалног коришћења простора, доступности објеката јавних служби и снабдевања, побољшања квалитета услуга;
- обезбеђење просторних услова за привредну специјализацију насеља, у складу са локалним развојним ресурсима;
- обезбеђење просторних услова за развој туризма, пољопривреде и агрокомплекса, као приоритетних привредних грана;
- обезбеђење адекватних простора за комуналне намене (депонију комуналног отпада, сеоска гробља, постројења за пречишћавање вода).

Стратешки правци просторног развоја подручја усмерени су првенствено ка томе да заштита животне средине (пре свега заштита вода) мора да буде оквир просторног развоја, а водоснабдевање, развој туризма, пољопривреде и агрокомплекса, треба да буду основни правци развоја. У том контексту, промене основних намена простора служе санирању деградираног земљишта и заштити од деградације и припрему земљишта за планиране намене и правце развоја. Код пољопривредног земљишта се предвиђа обнављање запуштених и необрађиваних површина и унапређење пољопривредног ресурса кроз развојне програме (оријентација ка производњи здраве хране). Концепција коришћења простора подразумева рационалност: грађевинско подручје повећаће се само ради функционалног заокружења простора (код насеља Шарбановац и Николинац); знатније треба да се повећа једино код Јошанице (које ће се и даље развијати као центар заједница насеља), код Мужинца (које план усмерава да се развија као центар заједница насеља).

Просторним планом су дефинисани услови вишенаменског коришћења водних акумулација, и то:

1. **Акумулација „Врмца”** на Врмцанској реци,
2. **Акумулација „Жучковац”** на реци Јошанице,
3. **Акумулација „Николинац”** на Лозанској реци.

Изградња система акумулација је социјално и економски оправдана и са становишта отварања могућности за диверзификацију туристичке понуде (рекреација, спорт, риболов) која је комплементарна са постојећом понудом бањског карактера.

Генерална **концепција заштите, уређења и коришћења подручја** заснована је на намени постојеће акумулације као изворишта површинских вода, за водоснабдевање ширег подручја. Акумулација треба да омогући ублажавање поплавног таласа, задржавање протока наноса, воду за оплемењивање малих вода и одржавање биолошког минимума низводно од бране, воду за наводњавање потенцијалних површина низводно од бране и воду за потенцијалне потребе електроенергетике.

Основни правци развоја подручја, уз водоснабдевање, су туризам и пољопривреда, а сви у условима одрживог развоја система акумулација. Заштита животне средине, пре свега водног ресурса, оквир је и за развој и просторни размештај осталих функција (становања, производње, јавних служби, услужних делатности, спортско-рекреативних активности и друго).

Концепт **развоја туризма** на подручју Просторног плана заснован је на оцени идентификованих туристичких потенцијала и коришћењу простора према режимима који се Просторним планом утврђују по зонама заштите, а подразумева оријентацију на неколико основних праваца развоја:

- лечилишни и здравствено-рекреативни туризам - развој балнеолошких функција Бање Јошанице и коришћење здравог, чистог ваздуха, као природног лековитог фактора. За развој функција предвиђено је повећање смештајних капацитета;
- коришћење будућих акумулационих језера „Николинац”, „Врмца” и „Жучковац” која немају примарну улогу водоснабдевања, а код свих су могуће намене: рекреација, спорт и риболов;
- сеоски туризам - као допунска активност сеоског становништва. Имајући у виду природне погодности, положај у односу на већ формиране туристичке центре и у мрежи насеља, расположив грађевински фонд и досадашње наговештаје туристичких активности, села Николинац, Врмца и Мужинац имају предност. Спортско рекреативни центри предвиђени су у Јошаници;
- етно - туризам - унапређење постојећих форми туризма и развој нових, пре свега у селу Врмца.

Развојни правци и приоритети **привреде** подручја темеље се на постојећим природним и створеним потенцијалима, са пољопривредом и прехрамбеном индустријом (агрокомплекс) и туризмом као водећим гранама. Наведени правци привредног развоја омогућавају успешну привредну валоризацију компаративних предности овог подручја и последичну диверзификацију привредне структуре на основу које се могу очекивати позитивни дугорочни ефекти у погледу запошљавања и демографске ревитализације.

Развој секундарних делатности (индустрија, рударство, грађевинарство, производно занатство) такође има реалну основу у изграђеним капацитетима и пословним резултатима оствареним у претходном периоду, док ће развој осталих терцијарних делатности (трговина, саобраћај, услуге) бити снажно генерисан експанзијом туризма и порастом животног стандарда локалног становништва.

Систем за **водоснабдевање** потрошача заснован је на следећој концепцији. Из водоводног система „Бован” препумпавањем ће се вода допремати до насеља: Јошаница, Врмца, Мужинац и Шарбановац. Из акумулација „Левовик” и „Рујиште 1” препумпавањем ће се вода допремати до насеља Николинац.

Еколошке претензије планског подручја захтевају висок степен прикупљања, пречишћавања и одвођења **отпадних вода**, чиме се подразумевају следеће активности:

- реконструкција, доградња и довођење у оптималне радне услове, постојећих уређаја за пречишћавање отпадних вода, чија је ефикасност сада незадовољавајућа;
- изградња ППОВ у свим насељима која имају више од 5.000 еквивалентних становника. На подручју тзв. „осетљивих зона” (случај заштићених изворишта), третман комуналних отпадних вода треба извести по принципу примарног пречишћавања, а њихово одвођење и испуштање обавити низводно од акумулације;

- увођење зоне заштите изворишта површинских и подземних вода које обухватају сва изворишта вода, посебно она чије су воде намењене водоснабдевању становништва. Режим заштите се своди на спречавање уношења у тај простор садржаја и објеката чије отпадне материје могу да угрозе квалитет површинских и подземних вода;
- потпуна санитација насеља и изградња канализације ради ефикасне заштите вода и развој канализационих система у свим насељима по принципу сепаратних система са посебним колекторима за употребљене и атмосферске воде.

Заштита од поплава остварује се оптималном комбинацијом и применом инвестиционих мера (хидрограђевински радови и објекти којима се штите угрожена подручја) и неинвестиционих мера (којима се смањује штета од поплава без инвестирања у грађевинске радове). Од већих бујичних притока изнад коте успора акумулације „Бован”, на ширем подручју слива, уређајне и регулационе радове треба извести на Јошаничкој реци у дужини од око 2,0 km на проласку кроз Јошаницу и на Врмџанској реци на проласку кроз насеље Врмџа. **Антиерозионо уређење** подручја слива ће се обавити кроз санацију свих ерозионих и бујичних жаришта и конзервацију и рекултивацију сливова ради спречавања губитка земљишта, спречавања механичког засипања водних акумулација, механичког и хемијског загађивања водотокова.

2.3.1 Релевантне националне стратегије и програми

У наставку је дат кратак осврт на важеће националне стратегије и програме.

Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију: Циљеви Националне стратегије за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију су двоструки: на првом месту, бављење питањима комплексности свих изазова који се односе на примену прописа ЕУ из области животне средине у Републици Србији, и на другом месту, обезбеђивање здраве основе за преговоре о приступању у вези са Поглављем 27. Циљ НЕАС-а је да обухвати све изазове које ће процес апроксимације поставити пред националним законодавством (укључујући и одговор на недостатке садашњих правних процедура у Републици Србији), обиму промена које ће бити неопходне при организовању и раду институција надлежних за животну средину, као и приступу за превазилажење финансијских недостатака који настају као последица „уобичајеног поступања или уобичајених пракси” до потпуне усклађености са правним тековинама ЕУ.

Национални програм заштите животне средине: Овим програмом су дефинисани стратешки циљеви политике заштите животне средине, као и специфични и приоритетни циљеви за ваздух, воду, земљиште и утицаји појединих сектора на животну средину (индустрија, енергетика, пољопривреда, рударство, саобраћај итд). Дефинисани циљеви до 2019. године, значајни за Стратешку процену су:

У области *квалитета вода*: Побољшати квалитет воде у водотоковима смањењем испуштања непречишћених индустријских и комуналних отпадних вода; повећање степена обухваћености јавним канализационим системима на 65% становника; обезбедити да квалитет воде за пиће у насељима задовољи стандарде квалитета Директиве о води за пиће 98/83/ЕС; рационализовати потрошњу воде код индивидуалних потрошача; обезбедити зоне заштите подземних и надземних изворишта (акумулација); обезбедити процену резерви воде и успоставити мониторинг подземних вода.

У области *заштите земљишта*: Смањење угроженог земљишта ерозијом за 40% извођењем антиерозионих радова и увођењем ефективних мера за контролу ерозије; смањење уношења пестицида у земљиште.

У области *заштите природе, биодиверзитета, природних добара и шума*: Заустављање губитка биодиверзитета у складу са Кијевском декларацијом; очување, унапређење и проширење постојећих шума; унапређење система управљања заштићеним подручјима од националног и међународног значаја; успостављање еко коридора за фрагментисане фрагилне екосистеме; успоставити мониторинг утицаја електроводова и ветро-генератора на птице у складу са ЕУ препорукама; заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење дивљих биљних и животињских врста и гљива; заштита и очување миграторних врста; успостављање интензивнијег мониторинга у природи.

У области *управљања отпадом*: Изградња регионални центара за управљање отпадом; санирати постојећа сметлишта и извршити ремедијацију истих, која престављају највећи ризик по животну средину; повећати стопе поновног искоришћења и рециклаже амбалажног отпада (стакло, папир/картон, метал, пластика и дрво) на 25% од његове количине; повећање количина компостираног зеленог отпад.

У *сектору енергетике*: Повећање енергетске ефикасности у свим секторима производње и потрошње енергије; повећање обима коришћења обновљивих извора енергије;

У *сектору пољопривреде и шумарстава*: Развијање свести пољопривредних произвођача у области животне средине развојем и промоцијом кодекса добре пољопривредне праксе; унапређење система контролисане употребе ђубрива и средстава за заштиту биља на пољопривредном земљишту ради смањења утицаја на животну средину; унапређење система одрживог газдовања, посебно у приватним шумама.

У *сектору транспорта*: Побољшан квалитет горива према одговарајућим стандардима; израђена заштита од буке на аутопутевима; уграђени нови материјали у путеве.

Национална стратегија одрживог развоја. Циљ ове стратегије из 2008. године је да доведе до баланса економског раста, заштите животне средине и друштвеног развоја, стварајући кохерентну целину, подржану одговарајућим институционалним оквиром.

Национална стратегија коришћења природних ресурса и добара: овом стратегијом је у делу који се односи на заштићена подручја, као специфичан циљ, утврђена обавеза израде просторних планова подручја посебне намене за заштићена подручја (на основу Одлуке).

Главни, основни циљеви Националне стратегије су:

- усмеравање на и обезбеђивање услова за одрживо коришћење природних ресурса и добара, стварањем основе за постављање планова, програма и основа за сваки појединачни природни ресурс или добро;
- редуковање негативног утицаја коришћења ресурса на економију и животну средину, установљавањем основних индикатора које треба пратити;
- допринос усмеравању развоја ка одрживој производњи (кроз мање и ефикасније коришћење природних ресурса) и потрошњи (промени устаљених начина потрошње), као и озелењавању јавних набавки.

Стратегије управљања водама на територији Републике Србије од 2016. до 2034. године: Анализе и истраживања за израду Стратегије управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године урађене су на основу Закона о водама и подзаконских аката. Стратегија представља плански документ којим се утврђују дугорочни правци управљања водама на територији Републике Србије. Стратешки и плански документ према претходном Закону о водама била је Уредба о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије, која је представљала „дугорочни план за одржавање и развој водног режима на територији Републике Србије на једном или више водних подручја или делу водног подручја”.

Основни циљ стратегије је постизање интегралног управљања водама, односно усклађеног водног режима на целој територији Републике Србије и обезбеђење таквог управљања водама којим се постижу максимални економски и социјални ефекти на правичан и одржив начин и уз уважавање међународних споразума. Стратегија планско подручје разматра на следећи начин (планиране акумулације и решења снабдевања водом):

Могућа решења снабдевања водом за пиће по општинама:

	Садашња ситуација	Могућа решења		Перспективе водопривредне основе
		I алтернатива	II алтернатива	
Бољевац	Локална	Оптимизација локалних	Црни Тимок	Подтемне воде, Црни Тимок
Сокобања	Локална	Моравица		Подземне воде, Моравица

Водопривредна основа Србије: Основни стратешки циљ је одржавање и развој воденог режима којим се обезбеђују најповољнија и најцелисходнија техничка, економска и еколошка решења за јединство управљања водама, заштиту од штетног дејства вода, заштиту вода и коришћење вода. Посебни циљеви за заштиту животне средине су: рационално коришћење вода, рационално управљање водама, осигурање заштите и унапређење квалитета вода до коришћења за предвиђене намене, заштита и унапређење животне средине и квалитета живота, заштита од поплава, ерозија и бујица, заштита и ревитализација угрожених екосистема, антиерозионо газдовање шумама, унапређење и очување природних и створених ресурса и вредности.

Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022 – 2031. године: Најзначајнији циљ овог програма је успостављање система управљања отпадом у краткорочном и дугорочном периоду, којим се постиже заштита и унапређење квалитета животне средине и здравља људи на основу принципа хијерархије, предострожности, регионалне доступности ... Основни циљ програма је смањење количине депоновоног отпада и обезбеђивање што већег процента искоришћења отпада као сировине или као енергије. Увођење институције престанка статуса отпада уводи могућност коришћења отпада као производа или сировине. Општине у оквиру предметног обухвата припадају Регионалном центру Ниш (Сокобања) односно регионалном центру Зајечар (Бољевац).

Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године: Конференција у Риу усваја Конвенцију о биолошкој разноврсности (биодиверзитету) и дефинише овај појам као: Свеобухватну разноликост и различитост живих организама, укључујући, између осталог, копнене, морске и остале водене екосистеме и еколошке комплексе чији су део; ово укључује диверзитет у оквиру врста, између врста и између екосистема. Предмет регулисања и циљ Конвенције о биодиверзитету је: очување (конзервација) биолошке разноврсности (биодиверзитета), одрживо коришћење његових компоненти (биолошких ресурса) и приступ и праведна подела добити које проистичу од коришћења генетичких ресурса.

Закон о потврђивању Конвенције о биолошкој разноврсности у Републици Србији усвојен је 2001 године. Од тог тренутка тај нормативни акт представља основ и оквир за адекватно деловање и развој у правцу очувања биодиверзитета на територији Србије. Републику Србију карактерише велика генетичка, специјска и екосистемска разноврсност. Високопланинска и планинска област Републике Србије, као део Балканског полуострва, представља један од укупно шест центара европског биодиверзитета. Уз то, Република Србија је по богатству флоре потенцијално један од глобалних центара биљне разноврсности. Иако са 88.361 km² Република

Србија чини само 2,1% копна Европе, биолошка разноврсност различитих група живих организама је висока.

Стратегија развоја шумарства Републике Србије: Основни циљ ове стратегије је очување и унапређење стања шума и развој шумарства као привредне гране. Значај шума за унапређење животне средине и заштиту природе огледа се у унапређењу одрживог газдовања шумама у заштићеним природним добрима, одрживом коришћењу и валоризацији биодиверзитета шума и система заштите, коришћења и управљања свим функцијама шума у оквиру одрживог развоја, пре свега у погледу заштитних и регулаторних функција у односу на ваздух, воду, земљиште, пределе, буку, ублажавање климатских промена итд. Циљ стратегије развоја шумарства је и очување и унапређење генетског потенцијала, бројности и квалитета популације дивљачи применом одговарајућих мера планирања, газдовања и контроле. У том смислу предвиђено је одрживо газдовање шумама у свим сегментима (планирање, реализација, располагање) које подразумева стовремено газдовање дивљачи, односно стварање оптималних услова за унапређивање стања аутохтоне дивљачи и реинтродукцију аутохтоне дивљачи.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014. до 2024. године: Визија развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Србије заснована је на неколико кључних принципа:

1. Одржива пољопривреда је главна оријентација стратешког деловања пољопривредне политике, која мултифункционалну пољопривреду види као једну од најважнијих привредних грана у руралним подручјима. У овом контексту, поштовање принципа одрживог развоја сектора пољопривреде подразумева:
 - раст економске ефикасности сектора пољопривреде, базиран на техничко-технолошком напретку и иновативним производима и решењима,
 - одговорно управљање ресурсима и очување биодиверзитета,
 - достизање благостања руралног становништва којим би се зауставило даље погоршање демографских трендова;
2. Полицентрични развој, базиран на уважавању различитости система производње и типова пољопривредних газдинства који произлазе из различитих руралних подручја Републике Србије.
3. Модернизација органа и организација, и њиховог оспособљавања за ефикасно управљање јавним политикама.
4. Стабилност и конзистентност пољопривредног буџета, остваривање постављених стратешких циљева захтева неопходна прилагођавања на страни буџетске подршке пољопривреди.

Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030: Глобални циљеви нове Енергетске политике и Стратегије развоја енергетике Србије, проистекли су из намере да се, у новим околностима у земљи и окружењу, у оквиру одабраних приоритетних развојних активности, успоставе квалитативно нови услови рада, пословања и развој целине енергетског система, посебно енергетских производних сектора, на интерном, регионалном и паневропском тржишту електричне енергије и природног гаса производних, преносних, дистрибутивних и сектора потрошње енергије, који ће подстицајно деловати на привредно-економски развој земље, заштиту животне средине и међународне интеграције, укључујући и брже укључење наше земље у ЕУ.

3 ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Подручје Просторног плана налази се у источном делу Србије и обухвата Специјални резерват природе „Ртањ” ког чини истоимени планински масив који представља југозападни део Карпатско-балканског планинског система, а административно припада општинама Сокобања и Бољевац.

У регионално-географском погледу планско подручје припада Тимочком округу, као издвојеној просторној целини према географско природним, геоморфолошким, функционалним и културно-историјским карактеристикама.

Ртањ је издвојена планинска целина изузетних геолошких, геоморфолошких, биолошких, историјских и естетских вредности. Посебну вредност представља специфичан крашки рељеф стрмих падина, са дубоким јамама и доминантним купастим врхом Шиљак, од којег се под различитим угловима спуштају планинске падине. Нарочито су интересантни крашки облици рељефа са бројним дубоким јамама и различитим облицима есхумираног субкутаног краса. Језгро планине изграђено је од творевина девонске старости, измењених магматском активношћу. Преко њих у воденој – морској средини стварани су карбонатни седименти мезозоица који данас највећим делом изграђују планину. Почетком најмлађе геолошке ере, кенозоика, Ртањ се издигао и прешао трајно у копнену фазу. Тада започињу процеси распадања стена и ерозије којима се обликује Ртањ, а чији продукти су се у току неогена таложили у слатководним басенима (моравском и сокобањском) који су окруживали планину.

Слика 2.4.1 Положај планине Ртањ – у РС

3.1 ПРИРОДНИ СИСТЕМИ И РЕСУРСИ

3.1.1 Геоморфолошке одлике

Морфоструктурни рељеф СРП „Ртањ” одликује се посебном импозантношћу, у оквиру кога се издваја високи планински гребен Кусак - Големи врх (1405 m), са кречњачком пирамидом Шиљком (1570 m), која је највиши врх планине Ртањ. У односу на околне котлине и ниске планине, ова морфоструктура се издваја својом индивидуалношћу и оштрином облика, тако да се Ртањ може видети из већег дела Србије. С друге стране, са врха Шиљка, током ведрих дана, види се део Србије на северу све до Саве и Дунава, на југозападу до Копаоника, на југу до Суве планине и на истоку до Старе планине.

Између високих планинских целина Кусак - Големи врх и Шиљка је планински превоз Пресло. Западно од Кусака (1309 m), преко преседлине Луковица, висина ове планине нагло опада и наставља се огранком Скока (791 m) и Вучје главе (839 m), до скрашћене површи Рагудине, која се морфолошки везује за Честобродицу.

На југоистоку, од врха Шиљка и одсека на површи Баба (1083 m), раније је издвојен систем узвишења топонима Правац (Ј. Цвијић, 1913), кога осим кречњачког одсека Бабе, чини и Рујишки камен (904 m), Костадиновица (853 m) и Тумба, односно Јалов дел (842 m). Овако издвојен систем планинских целина има дужину преко 30 km.

Јужна падина Ртња је сложена, са изолованим морфолошким целинама Лисац (1061 m) и Гола планина (1113 m), између којих је извесна ерозивна удолина Вртаче или Паклеш. Посебном импозантношћу и стрмином издваја се северна падина Ртња, у пределу Кусака, Големог врха, Пресла и Шиљка. Овде се Ртањ, у виду импозантног зида, издиже из долине Црног Тимока, односно Црноречког басена.

Најимпресивнији структурно-ерозивни елемент рељефа је врх Шиљак, који је морфолошки симбол ове планине. У целини, овај пирамидални, односно конусни планински врх, изграђен је од једног масивног кречњака, од кога су изграђени и малчи назубљени гребени према Правцу и седлу Пресло. Сам врх Шиљка је заравњен, пречника око 20 метара, са остацима срушене камене капелице.

На Ртњу је, у досадашњим истраживањима, рекогносцирано или делимично истражено 14 спелеолошких објеката, односно 10 објеката су јаме, 2 објекта одговарају јамско-пећинском типу и само 2 објекта су пећине. Највећи број спелеолошких објеката је концентрисан на положитијој јужној падини планине Ртањ.

Спелеолошки објекти, систематизовани према дубини и другим морфогенетским обележјима, су:

- **Јама у Јалов делу**, налази се у скрашћеној удолини јужно од Костадиновице (853 m), са дужином истражених канала 283 m и дубином од 166 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
- **Звечани пропаст**, налази се јужно од површи Баба (1.083 m), ближе источном кречњачком одсеку правца, између Поречког врха и Рујишког камена (904 m). Јама има два улаза, састоји се од једног вертикалног јамског канала, дубине 108 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; КО Рујиште, општина Бољевац; II степен заштите);
- **Томина пропаст**, налази се на југоисточној падини Големе планине (1.113 m), у врху једне суве долине-падине, дубине је 64 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
- **Ртањска (Муженичка) леденица**, налази се подно удолине између Лисца и Големе планине, у њеном северном делу, у оквиру обода удолине Паклеш (Вртаче), дужине канала су 60 m, а дубина јаме је 40 m. То је статичка леденица, што подразумева перманентно задржавање

- хладног ваздуха у овом објекту. Ртањска леденица је најпознатији спелеолошки објекат на планини Ртањ (КО Мужинац, општина Сокобања; III степен заштите);
- **Јама Мала Порица**, налази се у пределу Поречког врха (923 m), дубине око 30 m и недовољно је истражена (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
 - **Јама на Баби**, налази се на површи Баба, непосредно у подножју јужне падине Шиљка, дубине 27 m (КО Мужинац, општина Сокобања; КО Мириво, општина Бољевац; II степен заштите);
 - **Голема Порица**, сложени објекат јамско пећинског система, налази се у пределу Поречког врха, дубине око 20 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
 - **Јелењи пропаст**, јама која се налази северно од Костадиновице, дубине 17 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
 - **Јама Мاستице**, налази се у пределу Јаловог дела, недовољно истражена и дубине 12 m (КО Шарбановац, општина Сокобања);
 - **Јама код Шиљка**, налази се источно, непосредно код врха Шиљка и то је крашка ерозиона шупљина, дубине око 5 m (КО Мужинац, општина Сокобања; КО Мириво, општина Бољевац; II степен заштите);
 - **Јама у долини Сланог потока**, налази се у северном подножју Ртања, неколико метара од регионалног пута Параћин-Зајечар. Јама представља крашку каверну отворену по вертикалном правцу, висине 5 m (КО Луково, општина Бољевац);
 - **Пећина у Голему ливаду**, неистражена, дужина улазног вертикалног канала око 6 m и пећинског канала од 35 m;
 - **Пећина Суво врело**, налази се у нивоу алувијалне равни Паклешког потока, северно од села Врмце, представља активну врелску пећину (КО Врмца, општина Сокобања; III степен заштите);
 - **Ртањска минијатура (Девојачка пећина)**, налази се на десној долиноској страни потока Рашинац подно Девојачког брда, око 1,5 km удаљена од некадашњег рударског насеља Ртањ (КО Илино, општина Бољевац).

3.1.2 Геолошке одлике и минералне сировине

Геолошке одлике СРП „Ртањ” у ширем смислу односе се на планину Ртањ и околне унутрашње котлинске басене (кривовирски, боговинско-сумраковачки и сокобањски басен), док непосредни простор заштите обухвата тектонски хорст Ртања, као најмаркантнију морфолошку целину, са делом Голе планине и површи јужне падине Ртања према Констадиновици. Издвојени простор планине Ртањ и котлинских басена у целини припада геотектонској јединици Карпато-балканида источне Србије. Одликује се врло сложеном геолошком грађом, са стенама различите старости из појединих периода палеозоика, мезозоика и кенозоика. Дно Сокобањске котлине испуњено је неогеним седиментима (плиоцени пескови, глине и англомерати), док су јужни, северни и источни делови обода изграђени од кретацејских кречњака.

Ртањ, као планинска морфолошка целина хорстове грађе, издваја се у оквиру Кучајско-сврљишке навлаке, односно Карпатског шаријажа или Karpatikumа, као геотектонска јединица нижег реда у оквиру Карпато-балканида источне Србије.

Хорст Ртања је основна и маркантна морфолошка целина, која даје основни печат целом заштићеном простору.

Од минералних сировина заступљене су неметаличне сировине: грађевински материјали (иловача, жути трошни доломит, камен, бигар).

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину

Извори питке воде су посебно вредан ресурс и односе се, како на подземне воде (поготово изворишта у Мировштици, у Шарбановцу и Ртњу, али и остала која су каптирана за потребе снабдевања водом становника насеља у подножју Ртња).

Према условима Министарства рударства и енергетике број. 350-01-29/2022-06 од 08.11.2023. године, на Планском подручју Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство, одобрило је:

1. *Истражна поља:*

– *Southwest minerals doo, Beograd* - активно истражно поље (Решење број 310-02-01804/2021-02, редни број 2480, локалитет. Грамада, сировина: Си, Ац, општина: Бољевац, Зајечар, Књажевац);

2. *Експлоатациона поља:*

– *Унимер доо Крушевац* – неметаличне сировине: доломит као карбонатна сировина (Решење број 310-02-01804/2021-02 из 2021. године, лежиште: Голеш, редни број у ГИС бази: 34851);

3. *Оверене резерве*

– *Унимер доо Крушевац* – неметаличне сировине: доломит (Решење број 310-02-00823/2019-02 од 26.06.2020. године, лежиште: Голеш, редни број у ГИС бази: 17563);

– ДП Тимок – Неметали, Бољевац - кречњак (Решење број 310-02-00609/2002-09 од 06.06.2003. године, лежиште: Сливовац, Ртањ, редни број у ГИС бази: 104);

Према условима Министарства рударства и енергетике број. 350-01-29/2022-06 од 08.11.2023. године, на Планском подручју Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство, одобрило је:

Истражна поља							
број поља	назив предузећа	општина	локалитет	тип воде	период трајања	Y координата	X координата
V-1568	Општина Сокобања	Сокобања	Извориште МЗ Шарбановац	питка вода	13.06.2023-13.06.2025.	7.570.340,00	4.842.960,00
						7.573.830,00	4.842.960,00
						7.573.830,00	4.840.160,00
						7.570.340,00	4.840.160,00
Експлоатациони простор							
број поља	назив предузећа	општина	локалитет	тип воде	период трајања	Y координата	X координата
EPR-61/23	Рамонда Ртањ	Бољевац	Извориште хотела Рамонда на Ртњу	питка вода	16.06.2023-16.06.2028.	7.575.308,00	4.847.972,00
						7.575.243,00	4.847.931,00
						7.575.206,00	4.847.998,00
						7.575.203,00	4.848.034,00
						7.575.191,00	4.848.085,00
						7.575.176,00	4.848.130,00
						7.575.174,00	4.848.178,00
						7.575.180,00	4.848.238,00
						7.575.213,00	4.848.221,00
						7.575.218,00	4.848.208,00
						7.575.237,00	4.848.190,00
						7.575.275,00	4.848.189,00
						7.575.281,00	4.848.071,00
						7.575.285,00	4.848.068,00

Истражна поља							
број поља	назив предузећа	општина	локалитет	тип воде	период трајања	Y координата	X координата
						7.575.267,00	4.848.045,00
						7.575.263,00	4.848.020,00
						7.575.297,00	4.847.990,00
Оверене резерве							
назив објекта	назив предузећа	локалитет	извориште	Y координата	X координата		
МИРОВШТИЦА	ЈКП Услуга Бољевац	Бољевац	Мировштица	7.573.120	4.850.525		
IEVXR-1/17	Рамонда Ртањ доо Бољевац	Ртањ, Бољевац	Рамонда	7.575.268	4.847.978		

3.1.3 Хидрогеолошке и хидролошке карактеристике

Хидрогеолошка својства стена и типови издани

Према хидрогеолошким карактеристикама, односно по хидрогеолошкој рејонизацији, СРП „Ртањ” налази се на подручју Карпато-балканида, а на основу литолошког састава, структурног склопа и структурног типа порозности, издваја се неколико комплекса стенских маса: комплекс палеозојских стена, комплекс карбонатних мезозојских седимената и седимената неогена.

У површинским деловима комплекса палеозојских стена јављају се извори мале издашности, односно извор на Широкој падини, Водени поток и Мартинов поток.

Највећи део СРП „Ртањ” лежи на подлози од мезозојских карбонатних седимената, са развијеним карстним типом издани који се прихрањује на рачун падавина. Издан се празни преко бројних гравитационих извора и врела, од којих се посебно издвајају: Врмцанско врело у селу Врмца, Мирско врело у селу Мирово, Луковско врело у селу Лукову, врело Мрљиш и Илинско врело.

Јужни делови Ртња захватају мале партије северних делова сокобањског неогеног басена. Такође на ширем подручју јужног обода Ртња постоје појаве минералних и термоминералних вода. У Сокобањи и у селу Јошаница постоји неколико таквих извора. Такође, поред природних извора, на обе локације изведени су и вештачки захватани објекти-бушотине и бунари. На оба локалитета се ове воде користе у балнеотерапеутске сврхе и формирана су бањска лечилишта, где Сокобања спада у ред најпознатијих и најпосећенијих бања у Србији.

Једине сталне површинске воде на подручју СРП „Ртањ” представљају: Врмцанско језеро, Врмцанска река и Рашинац (у доњем току носи назив Мироштица).

Врмцанско језеро се налази у сувој долини Пасуљишта. Вртача пречника 80 m испуњена је водом 1892. године после јаког пљуска и зачепљивања понора. Пре педесетак година, језеро дубоко 10 m, привремено је ишчезло услед отчепљивања понора, а мутна вода се појавила на врелу Врмцанске реке.

Река Рашинац (Мироштица), по основним физичко-хемијским параметрима квалитета спада у типичне салмонидне воде. Изградњом каптаже за водоснабдевање подељена је у горњи (изоловани) и доњи део који се улива у Црни Тимок.

Од осталих водотокова сливу Црног тимока припадају: Дубоки поток, Дулски поток, Луковица, Горња река, Марин поток, Свињски поток, Ратковски поток, Голубичин поток...

Сливу Моравице припадају следећи водотокови: Јасеничка река, Кестица,. Стојчин поток, Селски поток, Леденчица, Радевица, Дуплешки поток, Марков поток...

3.1.4 Сеизмолошки показатељи

Према Карти сеизмичког хазарда за повратни период 475 година на површини терена на подручју Просторног плана (Услови РСЗ бр. 02-387-1/2023) MCS вредности су VII-VIII, које је неопходно користити као основ за урбанистичко и просторно планирање.

Према Карти епицентара земљотреса $M_w \geq 3.5$ предметног обухвата припада појасу епицентара од 4.3 до 4.4. Према Карти сеизмичког хазарда за повратни период 475 година, по параметру максималног хоризонталног убрзања PGA на основној стени ($v_s, 30 > 800$ m/s) изражено у јединицама гравитационог убрзања g ($g = 9.81 \text{ m/s}^2$), предметни обухват припада зони са следећим нумеричким показатељима (табела бр. 3.1.4).

Табла 3.1.4: Нумерички сеизмолошки показатељи

Место	lat	lon	PGA (g)
Полигон 1			0.1
Полигон 2			0.15

3.1.5 Климатске карактеристике

Шире подручје у којем је смештена планина Ртањ одликује типична умерено-континентална клима. Међутим, она је на већем делу простора представљена аридним умиреноконтиненталним подтипом. Планина Ртањ и сокобањска котлина, спадају у најконтиненталнија подручја у Србији. Клима овог подручја има прелазни карактер између, пре свега степске и знатно мање осетне медитеранске климе. У вишим пределима клима Ртња има карактер модификоване планинске (због веће надморске висине). Хладан период године на Ртњу је ипак блажи (пре свега у погледу температуре), што омогућава опстанак и развој субмедитеранских врста поред веома заступљених понтских (степских) врста.

Анализа температуре ваздуха је извршена на основу података са метеоролошких станица које се налазе у ширем окружењу Ртња (у Зајечару, Књажевци и Ћуприји). С обзиром да се наведене станице налазе у низијском делу, а да на самом Ртњу не постоји климатолошка станица, за израчунавање температуре ваздуха на већим висинама је искоришћен термички градијент. Према прихваћеној средњој вредности термичког градијента (на висинама изнад 1000 mnv) од $0,55^\circ\text{C}/100$ m, на Ртњу, на висинама изнад 1000 mnv, средња годишња температура ваздуха је испод $7,0^\circ\text{C}$, на теренима до 1200 mnv испод $6,0^\circ\text{C}$, док је на висинама изнад овог појаса температура ваздуха између $4,1^\circ - 6,0^\circ\text{C}$.

За анализу падавина коришћени су подаци са десет станица у околини СРП „Ртањ” (Бољевац, Читлук, Ћуприја, Криви Вир, Мозгово, Параћин, Ражањ, Рујиште, Сокобања и Витошевац). Виши делови Ртња примају између 801 mm - 900 mm падавина. Плувиометријски режим припада подунавској варијанти континенталног режима, у чијем се годишњем ходу падавина издвајају два максимума и два минимума. Примарни максимум падавина је у мају, односно јуну, а секундарни у новембру, односно децембру. Примарни минимум падавина је или крајем лета или почетком јесени, а секундарни у децембру.

Најзаступљенији ветрови на подручју Ртња су кошава и етезија. У непосредној околини Ртња (у његовом подножју), тј. у долинама река Моравице и Црног Тимока, доминантно струјање ветра предиспонирано је правцем пружања долина поменутих река.

3.1.6 Предеоне одлике

Ртањ је део Карпатско–балканског планинског система, док административно припада општинама Сокобања и Бољевац. На северној и источној страни простире се у атарима пет сеоских насеља општине Бољевац: Луково, Илино, Мирово, Рујиште и Ртањ, а јужне падине му се протежу и на села општине Сокобања: Јошаница, Врмца, Мужинац и Шарбановац.

Ртањ спада у ред високих планина источне Србије, а уздиже се између Сокобањске и Црноречке котлине које представљају вододелнице Моравског и Црноречког слива.

Географски положај, геолошке, геоморфолошке, климатске и друге природне карактеристике, учиниле су ову планину једним од биолошки, а посебно флористички и фитогеографски, најинтересантнијих подручја Србије.

Планина се одликује доминантном кречњачком геолошком подлогом и изразито истакнутим рељефом, са изузетним геоморфолошким, биолошким, историјским и естетским вредностима. Ова планина се одликује врло сложеном грађом, са стенама различите старости из периода палеозоица, мезозоица и кенозоика, које остварује знатан утицај на састав биљног и животињског света и њихов распоред. Посебну вредност представља специфичан рељеф са купастим врхом Шиљак и врло стрмим падинама, крашким рељефом са дубоким јамама.

Северне падине и широко јужно побрђе планине одликује релативно добро развијена шумска вегетација. Шумске заједнице које су развијене у стеновитим амфитеатрима северно експонираних падина, између осталог, испољавају и извешан реликтни карактер. Развијају се на заклоњеним стаништима, а карактеришу се присуством реликтних врста које у појединим заједницама имају улогу едификатора. Испод највећег врха планине (Шиљак), у правцу врха Пресло (1405 m) развијена је интересантна, мешовита шумска заједница јеле и букве.

Основни **типови предела** који се могу наћи на подручју посебне намене у оквиру Просторног плана су:

1) Планински предели:

- врхови и гребени: највиши врх Шиљак, са својом карактеристичном пирамидалном формом који доминира пејзажом,
- стрми обронци: камени обронци који су прекривени вегетацијом, често са наглим променама висине.

2) Шумски предели:

- листопадне шуме: на нижим надморским висинама доминирају шуме букве, храста и граба,
- четинарске шуме: на вишим надморским висинама могу се наћи шуме смрче и јеле.

3) Ливаде и пашњаци:

- планинске ливаде: на вишим деловима планине налазе се простране ливаде које су богате дивљим цвећем током пролећа и лета,
- пашњаци: доњи обронци и подножје планине користе се за испашу стоке, са богатим травнатим површинама.

4) Кршки и кречњачки предели:

- пећине: планина је део кршког региона, са бројним пећинама које су доступне за истраживање,
- понори и подземне реке: типични за кршки пејзаж, са интересантним геоморфолошким облицима.

5) Водени предели:

- планински потоци: бистри, хладни потоци који извиру на планини и теку кроз долине и шуме,
- водопади: мали водопади који се могу наћи дуж токова потока, нарочито тамо где воде прелазе преко камених литица.

- 6) Биодиверзитетни предели:
 - станишта заштићених врста: подручја у којима се налазе ендемичне и заштићене биљне и животињске врсте.
- 7) Флора и фауна:
 - разнолика вегетација и богат животињски свет који укључује и ретке врсте.
- 8) Културни и рекреативни предели:
 - планинарске стазе: мрежа стаза које воде до врха и кроз шумске пределе, популарне међу планинарима и љубитељима природе,
 - туристичка насеља: насеља у подножју планине која пружају смештај и туристичке услуге.
- 9) Пољопривредни предели:
 - обрадиве површине: подручја око планине која се користе за узгој разних пољопривредних култура,
 - воћњаци и виногради: парцеле са засађеним воћем и виновом лозом, често у нижим деловима планине.

Историја овог простора у највећој мери је била условљена и везана његовим географским положајем. Овде се укрштало више путних праваца који су повезивали данашњу источну и западну, те северну и јужну Европу. Таква географска, културна и цивилизацијска раскрсница одређивала је, током векова, судбину простора планине Ртањ и њене околине.

Писани подаци бележе да се на овом подручју, током дугог периода, смењивало више различитих народа, о чему говоре локалитети са траговима људских станишта, као и предмети, камене алатке, који се са сигурношћу могу сместити чак у период неолита. Један од њих је локалитет Трапови на Ртњу, где је пронађено праисторијско насеље са бронзаним и гвозденим инвентаром (фибуле, гривне, привесци и др.). Такође, у атару села Рујиште, локалитет Баре, пронађена је богата остава, која је садржавала 49 бронзаних и гвоздених предмета. Остаци „латинских градова” и римских путева утврђени су на скоро читавој територији око планине Ртањ.

Долином Црног Тимока, која са северне стране тангира планину Ртањ, у то време је водила значајна саобраћајница, која је повезивала друга два важна пута: моравски, на правцу *Singidunum* (данашњи Београд) - *Viminacium* (данашњи Костолац) - *Naissus* (данашњи Ниш), са огранцима према *Serdici* (данашња Софија), односно према Егејском и Јадранском мору, и тимочки, који је водио од *Naissus*-а и *Romuliane* (код данашњег Зајечара) и даље до *Dorticuma* (код данашњег Прахова).

На подручју СРП „Ртањ” налазе се многобројни истражени археолошки и сакарлни објекти, објекти народног градитељства, стари рударски копови, објекти споменичког карактера, као и други вредни објекти, као репрезенти стваралаштва свога доба, поред несумњивог историјског значаја, имају посебне архитектонске вредности. Ради се о јединственој архитектури којом је обликован овај предео, без претераног нарушавања природног склода.

3.1.7 Флора, вегетација и фауна

Сложена геолошка грађа и различити геоморфолошки облици Ртња одразили су се на формирање тла и развој флоре и вегетације изразите оригиналности, а посебно на шумску вегетацију. У састав заштићеног природног добра улазе шуме и шумска земљишта две газдинске јединице, ГЈ „Ртањ” са којом газдује ШУ Бољевац, ШГ „Тимочке шуме” из Бољевца и ГЈ „Ртањ” са којом газдује ШУ „Сокобања”, ШГ „Ниш” из Ниша. Шумама сопственика (приватне шуме) газдују сопственици уз стручно саветодавну подршку коју врши ЈП „Србијашуме” Београд.

На Ртњу су констатоване следеће биљне заједнице:

- Заједница брдске букве (*Fagetum submontanum*);
- Букове и јелове шуме (*Abieto – Fagetum serbicum* Jov.);

- Брдска шума китњака (*Quercetum montanum* Cer. et Jov. 1953);
- Шума црнограбића (*Carpinetum orientalis serbicum*);
- Шибљаци и шикаре.

Најнеприступачније падине, испод самог врха Ртња, обрастају буково-јелове шуме које представљају ретку појаву у овом делу Србије. На највећем делу подножја планине Ртањ и на отвореним стаништима развијају се термофилне шуме и шибљаци храстовог појаса. На заклоњеним влажнијим падинама развијене су мезофилније букове, па чак буково-јелове шуме, које се јављају на већим надморским висинама.

Васкуларна флора Србије броји 3662 таксона у рангу врста и подврста, а од тога је, према прелиминарним истраживањима, у флори Ртња заступљено готово 18%, односно 644 таксона. Претпоставља се да број врста и подврста на подручју Специјалног резервата природе „Ртањ” није коначан и да се може повећати за 150 - 200, што говори о значају овог релативно малог простора у Србији.

Пашњачке фитоценозе велике флористичке разноврсности, са присуством ендемичних и реликтних врста, представљају један од најкарактеристичнијих центара диверзитета источне Србије.

Ртањ је станиште врста које се сматрају строго заштићеним врстама у флори Србије. Према Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС”, бр. 5/10 и 47/11) на Ртњу се налазе следеће врсте:

- *Ranonda serbica* Pančić (спска рамонда);
- *Nepeta rtanjensis* Diklić & Milojević (ртањска метвица);
- *Orchis coriophora* L. (каћунак смрдљиви);
- *Orchis militaris* L. (каћун);
- *Paeonia mascula* (L.) Miller (мушки божур);
- *Clematis alpina* (L.) Miller (алпска павит);
- *Pulsatilla montana* (Hoppe) Reichenb (планинска саса);
- *Gentiana acaulis* L. (велемун, кохова линцура).

Наведене врсте заштићене су као строго заштићене врсте, а *Lilium martagon* (шумски љиљан), *Orchis simia* Lam. (каћунак мали) и *Prunus tenella* Batsch (степски бадем) су заштићене врсте.

Само на Ртњу расте изузетно ретка и ендемична врста ртањска метвица - *Nepeta rtanjensis*. Од лековитих врста издваја се и ртањски чај - *Satureia kitaibelii*.

Ртањ, као типично планинско станиште, карактерише и присуство великог броја врста птица. За сада је евидентирано 89 врста, што сигурно није коначан број. Готово половина евидентираних врста (45%) заштићене су као строго заштићене врсте, према Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених врста биљака, животиња и гљива, док су 93% (83 врсте) гнездарице.

У фауни сисара планине Ртањ посебно се истиче фауна слепих мишева, са регистрованих 20 врста, што чини 2/3 укупног броја регистрованих врста слепих мишева у Србији. Иако су, националним законодавством, све врсте љиљака заштићене као строго заштићене врсте, значај планине Ртањ огледа се и у присуству три врсте слепих мишева: велики, мали и јужни потковичар, који су на листи глобално угрожених врста.

Водотокови подножја планине Ртањ значајни су због присуства аутохтоних врста риба (поточна пастрмка, поточна мрена, кркуша и др), док су у Врмџанском језеру регистроване потпуно изоловане популације риба, интересантне са аспекта еволутивних промена.

Присуство великог броја представника батрахофауне, као и чињеница да се високопланинска врста - планински мрмољак (*Ichtyosaura alpestris*), може пронаћи по ободу планине, недвосмислено указује да је подручје планине Ртањ значајно станиште водоземаца и

гмизаваца. Истовремено, степска станишта Ртања представљају нови локалитет у распрострањењу строго заштићене врсте кратконог гуштера (*Ablepharus kitaibelii*) на територији Србије.

3.1.8 Природне и културне вредности

Према Просторном плану Републике Србије, планина Ртањ се третира као природни екосистем, односно подручје са значајним природним вредностима и предвиђен је за заштиту. Као примарни циљ се поставља очување природе подручја од негативних утицаја и промена. Ртањ, као заштићено подручје, треба да буде простор који ће пружати адекватно уточиште и заштиту животињским врстама и место где опстаје специфична флора и вегетација. Лепота и атрактивност планине Ртањ представља један од императива у заштити и развоју овог подручја. Све активности које се буду одвијале на заштићеном простору морају бити изведене на начин и у размерама које не доводе у питање очување примарних вредности и аутентичност заштићеног подручја.

На подручју Специјалног резервата природе „Ртањ”, установљен је тростепени режим заштите:

Режимом I степена заштите обухваћен је шири простор раније заштићеног природног добра Резервата „Ртањ”. Највиши регион планине, испод самих врхова, обрастао је буково-јеловом шумом *Abieto-Fagetum calcicolum*. Ова специфична заједница описана је под називом *Abeto - Fagetum serbicum calcicolum*, а њене најбоље састојине срећу се на неприступачним планинским странама Пресла, Кусака и Шиљка. Заједница се одликује веома богатим саставом дендрофлоре, где се, поред јеле (*Abies alba*), сусрећу и многе друге врсте дрвећа, као што су: *Fagus moesiaca*, *Sorbus aria*, *Sorbus aucuparia*, *Sorbus austriaca*. Приземни спратови богато обрастају простор између кречњачких блокова у шуми, где се најчешће срећу: *Rosa pimpinellifolia*, *Lonicera nigra*, *Daphne mezereum*, *Doronicum columnae*, *Prenanthes purpurea*, *Polygonatum verticillatum* и друге врсте.

Северне и делимично североисточне падине, обрасле поменутом шумском заједницом, представљају једино подручје планине Ртањ које већ готово пола века има статус заштићеног природног добра.

На простору под режимом I степена заштите гнезде се бројне врсте птица које се, према Бернској и Бонској конвенцији, налазе на листи строго заштићених врста и врста које имају статус угрожених врста, као што су: сиви соко, лештарка, јаребица камењарка, црна жуна, балканска ушата шева и друге. Према националном законодавству, ове врсте су строго заштићене врсте.

Режимом II степена заштите обухваћена су два локалитета:

- **Кусак - Ледничка страна.** На кречњачкој подлози, која гради благо нагнуте падине са претежно источним експозицијама, најраспрострањенија је пашњачка фитоценоза, *Galioto-Festucetum valesiacaе*. Заједница заузима готово све пропланке и чистине у шумском појасу планине, почев од грабићевих шума, па до појаса букових шума са мечјом леском. Најчешће се среће у дијапазону од 800 m до 1000 m надморске виисне. У висинском распореду, на поменутој фитоценози се надовезује заједница ковиља, *Stipetum tirsae*. У физиогномском смислу, веома је интересантна и једна од најдекоративнијих пашњачких фитоценоза на планини. Заузима заравњене или благо нагнуте (до 5°) јужне падине, на надморским висинама од 900 m до 1000 m. Едификаторску врсту у овој асоцијацији представља ковиље - *Stipa tirsae*, а сама заједница је по флористичком саставу прилично хомогена.
- **Гола планина - Костадиновица.** Простор између Рујишког камена и Костадиновице представља станиште изузетно интересантне фитоценозе *Festucion valesiacaе*, којој припада јединствена заједница *Nepeto-Festucetum valesiacaе*. Поред власуље (*Festuca valesiaca*), едификаторску врсту ове заједнице представља стеноендемична ртањска метвица (*Nepeta*

rtanjensis). Највеће површине под овом асоцијацијом до данас су констатоване на узвишењу Греда (изнад села Шарбановац), на локалитету Костадиновица и на заравни Големи дел, изнад села Мужинац. Станишта на којима се развија ова ендемична асоцијација су најчешће нагнуте, кршевите кречњачке падине, са мањим сипарима, вртачама и шкрапама. Заједница се развија у висинском дијапазону 650 m - 850 m надморске висине, у појасу климатогене шуме *Quercetum frainetto-cerris*, на западно до северозападно експонираним падинама. У заједници се, као карактеристичне, појављују и следеће врсте и подврсте: *Minuartia verna* subsp. *coillina*, *Euphorbia cyparissias*, *Crataegus monogyna*, *Bromus squarrosus*, *Carthamus lanatus*, *Verbascum phlomoides*, *Ptilostemon afer*, *Teucrium montanum* итд. Површине на којима се развија фитоценоза *Nepeto-Festucetum valesiacaе*, као и сама врста *Nepeta rtanjensis* (врста чије је ово једино познато станиште), заслужују посебну пажњу у оквиру заштићеног природног добра. На овом простору је сконцентрисан највећи број спелеолошких објеката, са врло специфичном пећинском фауном.

Режимом III степена заштите обухваћена су остала подручја у оквиру СРП: шуме, пашњаци, ливаде, као и спелеолошки и други морфолошки објекти и хидролошки феномени (баре, потоци и крашко језеро – Врмцанско језеро). На овом простору заступљене су бројне врсте биљака и животиња, од којих се многе налазе на националним и међународним листама ретких и угрожених врста.

Еколошка мрежа Републике Србије еколошки значајно подручје „Ртањ”

Према Уредби о еколошкој мрежи предметно подручје се налази у обухвату еколошки значајног подручја „Ртањ” еколошке мреже Републике Србије. У границама предметног Плана издваја се Емералд подручје - Ртањ RS0000027, међународно и национално значајног подручје ИВА Ртањ, међународно значајно подручје за биљке ИРА „Ртањ”, као и одабрано подручја за дневне лептире ВА Ртањ 028.

Предметно подручје се налази у границама предложеног/потенцијалног Подручја од значаја за Заједницу (proposed Site of Community Importance, pSCI) „Ртањ” и потенцијалног Подручја посебне заштите (proposed Special Protection Area, PSPA) „Ртањ” еколошке мреже Натура 2000 у складу са прописима Европске уније - Директивом о стаништима (Директива о очувању природних станишта и дивљих биљних и животињских врста/Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora) и - Директивом о птицама (Директива о очувању дивљих птица/Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council on the conservation of wild birds). Ова подручја су идентификована у складу са обавезама Републике Србије у процесу приступања Европској унији и она значајно доприносе одржавању или обнављању у повољном статусу заштите природних станишних типова и врста, и доприносе кохерентности европске еколошке мреже NATURA 2000.

Према Генерализованој карти станишта, на подручју СРП „Ртањ” налази се укупно 14 типова станишта следећих површина изражених у хекатрима (ha): алпијске и субалпијске травне формације (15,81 ha), централнобалканске травне заједнице на камењарима (2733,81 ha), фригорибилне четинарске шуме (1,12 ha), копнене површинске текуће воде (80,90 ha), ксерофилне шуме белограбића и црног граба (614 ha), ксерофилне шуме храстова (6358,70 ha), мешовите шуме лишћара са смрчама и јелама (230,72 ha), мезофилне шуме букве (4025,68 ha), пољопривредна станишта (2618,36 ha), широколисни жбуњаци (406,72 ha), стене и сипари (129,22 ha), термофилне четинарске шуме (28,06 ha), умерено влажне и влажне травне формације (3568,48 ha), урбана, индустријска и друга вештачка станишта (497,51 ha). Према Правилнику о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите („Службени гласник РС”, број 35/10), у обухвату Плана налазе се 12 „за заштиту приоритетна типа станишта”:

- А2.11 - Шуме сладуна (*Quercus frainetto*) и цера (*Quercus cerris*) - код 91M0, Frag(B)/Rep,
- А2.52 - Шуме цера (*Quercus cerris*) - код 91M0, Frag(B),
- А8.11 - Шуме лишћара и јеле (*Abies alba*) - код 91BA, Frag(B),
- В2.11 - Шибљаци јоргована (*Syringa vulgaris*), - код *40A0, End/Rep,
- В2.1В - Шибљаци ружа (*Rosa spp.*) - код *40A0,
- В2.1С - Шибљаци степског бадема (*Amygdalus nana*) – код *40A0, Ret/Frag(A)/Rep,
- С1.32 - Суве карбонатне ливаде и камењари - код 6210,
- С1.313 - Суви жбунасто-травнати карбонатни камењар ртањске метвице (*Nepeta rtanjensis*) - код 6210, End/Ret/Frag(A)
- С2.21 - Умерено влажне брдске ливаде - код 6510,
- С4.22 - Карбонатне рудине - код 6170, End/Ret/Frag(A)/Rep,
- Д3.11 - Брдско-планинске карбонатне суве стене и клифови, код 8210, End/Ret,
- Д3.21 - Субалпийско-алпийске карбонатне суве стене и клифови, код 8210, End/Ret.

Сви наведени типови станишта су према Директиви о стаништима (Директиви о очувању природних станишта и дивљих биљних и животињских врста - The Habitats Directive - Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora), потенцијална Натура 2000 станишта и потребно их је очувати у постојећем стању.

Према Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, у обухвату Плана регистрована су станишта следећих од значаја за заштиту врста:

- 24 строго заштићених и 51 заштићених врста биљака од којих је 4 таксона од значаја за успостављање NATURA 2000 еколошке мреже (*Pulsatilla grandis*, *Ramonda serbica*, *Galanthus nivalis*, *Himantoglossum calcaratum subsp. rumelicum*), док 11 биљних таксона припада некој од категорија угрожених (CR-крајње угрожени: *Nepeta rtanjensis*, *Pulsatilla grandis*; EN-угрожени: *Verbascum eriophorum*, *Linum tauricum subsp. serbicum*, *Daphne cneorum subsp. cneorum*, *Clematis alpina subsp. alpina*; VU - рањиви таксони: *Heliosperma pusillum subsp. moechringifolia*, *Hieracium marmoreum subsp. marmoreum*, *Lathyrus pannonicus subsp. pannonicus*, *Linaria angustissima subsp. strictissima*, *Viola grisebachiana*);
- 42 строго заштићене и 15 заштићених врста бескичмењака од којих је 14 врста глобално угрожено (*Morimus funereus*, *Rosalia alpina*, *Lucanus cervus*, *Phengaris arion*, *Cordulegaster heros*, *Cerambyx cerdo*, *Ropalopus ungaricus*, *Parnassius apollo*, *Leptophyes discoidalis*, *Saga pedo*, *Paracaloptenus caloptenoides*, *Hipparchia fagi*, *Lycaena dispar*, *Pedostrangalia revestita*), а 11 врста од значаја за успостављање NATURA 2000 мреже (*Morimus funereus*, *Rosalia alpina*, *Lucanus cervus*, *Polyommatus eroides*, *Austropotamobius torrentium*, *Cordulegaster heros*, *Pilemia tigrina*, *Cerambyx cerdo*, *Paracaloptenus caloptenoides*, *Euplagia quadripunctaria*, *Lycaena dispar*);
- Једна строго заштићена и 5 заштићених врста рибе, међу којима нема угрожених врста, а само једна (*Cottus gobio*) од значаја за успостављање NATURA 2000 мреже;
- 21 врста водоземаца и гмизаваца од којих је 14 строго заштићено и 3 заштићено, међу којима је и 3 национално угрожених врста (*Triturus ivanbureschi*, *Triturus cristatus*, *Testudo hermanni*), а 3 врсте од значаја за успостављање Натура 2000 мреже (*Triturus ivanbureschi*, *Triturus cristatus*, *Testudo hermanni*);
- 58 строго заштићених и 8 заштићених врста птица од којих је 11 национално угрожено (*Accipiter brevipes*, *Aquila chrysaetos*, *Streptopelia turtur*, *Tichodroma muraria*, *Circus aeruginosus*, *Perdix perdix*, *Falco vespertinus*, *Neophron percnopterus* (ишчезла), *Clanga pomarina*, *Oenanthe oenanthe*, *Hieraetus pennatus*), а 20 врста од значаја за успостављање Натура 2000 мреже (*Sylvia nisoria*, *Accipiter brevipes*, *Aquila chrysaetos*, *Picus canus*, *Lanius collurio*, *Dryocopus martius*, *Ciconia ciconia*, *Circus aeruginosus*, *Lullula arborea*, *Emberiza hortulana*, *Dendrocopos syriacus*, *Ficedula albicollis*, *Leopipicus medius*, *Falco vespertinus*, *Neophron percnopterus*

(ишчезла), Clanga pomarina, Hieraaetus pennatus, Circus cyaneus, Lanius minor, Eudromias morinellus);

- 12 строго заштићених и 5 заштићених врста сисара, од којих је 3 глобално угрожено (*Rhinolophus euryale, Lutra lutra, Vormela peregusna*), а 11 од значаја за успостављање Натура 2000 мреже (*Canis lupus, Ursus arctos, Lynx lynx, Myotis myotis, Rhinolophus euryale, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Rupicapra rupicapra, Lutra lutra, Vormela peregusna, Myotis blythii*).

Објекте геонаслеђа Србије у оквиру предметног обухвата:

1. Објекти стратиграфског наслеђа

- Профил плитководног развића горње креде - планина Ртањ

2. Објекти геоморфолошког наслеђа

- Врх шиљак и падине Ртња
- Јама у Јалов дел
- Звечани пропаст

3. Хидролошко наслеђе

- Црни Тимок
- Слапови на реци Луковици, Ртањ
- Врмџанско језеро (карстно језеро)
- Луковско врело
- Миrowsко врело

4. Објекти неотектонске активности

- Долине Врмџанске и Јошаничке реке

5. Спелеолошки објекти

- Велика и Мала Порица
- Ртањска леденица

Културне вредности

У складу са Обавештењем Министарства културе број 350-01-00026/2023-02 од 11.08.2023. године прибављени су *Услови чувања, одржавања и коришћења културних добара и добара која уживају претходну заштиту и мере заштите* Републичког завода за заштиту споменика културе и Завода за заштиту споменика културе Ниш.

На основу Обавештења бр. 20-71/2023-2 од 18.08.2023. године Републичког завода за заштиту споменика културе у обухвату Просторног плана нема категорисаних културних добара од изузетног значаја за Републику Србију.

На основу *Акта о условима чувања, одржавања и коришћења непокретних културних добара, добара под претходном заштитом и добара који уживају претходну заштиту и утврђеним мерама заштите културних добара за потребе израде Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природр „Ртањ”,* који је издао Завод за заштиту споменика културе Ниш заведених под бр. 1302/2-03 од 25.08.2023. године, на подручју које је обухваћено Просторним планом се налазе:

1. Утврђена непокретна културна добра:

- Средњевековно утврђење (Врмџа-општина Сокобања) СК 89, Решење Завода за заштиту споменика културе Ниш број 1765/и од 13.12.1976. године;
- Комплекс објеката из 19. века (Луково-општина Бољевац) ПКИЦ 1, Службени лист општина Бољевац, Бор, Зајечар, Кладово, Књажевац, Мајданпек, Неготин и Сокобања број 10 од 05.06.1980. год.;

- Манастир Лапушња (Луково-општина Бољевац) СК 12, Решење Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС број 408/48 од 19.03.1948. године, а на основу одлуке о категоризацији за нкд од великог значаја Службени гласник Социјалистичке Републике Србије” број 28/83.
- 2. *Културна добра под претходном заштитом:*
 - У фази израде је Предлог одлуке о утврђивању „Рударске колоније Минхових на Ртњу” за просторно културно-историјску целину, а у оквиру које ће се наћи следећи објекти: Вила Грете Минх, Соколски дом, Објекти рудника каменог угља „Ртањ” (поткопи, управна зграда, радионице, стругаре, сепарација итд.), Брикетарница у селу Мирову, раднички станови, Капела Св. Ђорђа на врху Шиљак и др.;
- 3. *Добра која уживају претходну заштиту:* тачан број се не зна, јер није вршено систематско рекогностирање и валоризација терена.

На планском подручју се налазе и различита спомен обележја посвећена историјским догађајима и знаменитим личностима, као и други објекти који за сада нису евидентирани као потенцијална културна добра.

3.2 СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

3.2.1 Мрежа насеља, демографске прилике

На планинском простору Ртња смештена су сеоска насеља (Мирово, Илино, Ртањ, Луково, Рујиште, Врмца, Шарбановац, Мужинац), у којима је према последњем попису становништва 2022. године живело 1.765 становника. Основне демографске карактеристике на овом простору су изражена тотална депопулација (негативан природни прираштај и негативан миграциони салдо), неповољна старосна структура уз наглашен процес старења и мали број младих. Међутим, ово неповољни трендови су последица процеса урбанизације, индустријализације и деаграризације који се јављају од средине 20. века, што утиче на интензивне процесе исељавања са ових простора и транзицију рађања.

Према првим подацима пописа становништва 2022. године број становника у Србији је смањен за готово пола милиона становника, док је опадање броја становника у Региону Источна и Јужна Србија, којем припадају анализирана насеља износило 142.739 становника. Исти демографски трендови су карактерисали и општине Бољевац (смањење са 12.994 лица 2011. године на 10.373 становника 2022) и Сокобања (са 16.021 лица 2011 на 13.325 лица 2022). Број становника се на посматраном простору у периоду од 1948. до 2022. године константно смањивао и то са 7.133 становник на свега 1.765 становника на крају периода, односно. У селима на јужним падинама Ртња која припадају општини Сокобања 1948. године је живело 3.645 становника, а на северним, која припадају општини Бољевац 3.385 становника. Према најновијем попису становништва 2022. године 969 становника је живео у селима која припадају сокобањској општини, а свега 796 становника у селима која припадају бољевачкој општини.

Од **насеља** у општини Бољевац (сва насеља у обухвату Просторног плана гравитирају Бољевцу) издваја се Луково као центар заједнице насеља за насеља изван планског подручја Просторног плана, насеља Ртањ и Мирово су са специфичним (у данашње време туристичко-рекреативним садржајима), док Илино и Рујиште предствљају типична примарна сеоски насеља без значајнијих садржаја.

У општини Сокобања сва насеља су у категорији примарних сеоских насеља и гравитирају Сокобањи.

Планско подручје располаже бројним разноврсним туристичким атрактивностима и потенцијалима: природне и културне вредности (природне вредности у СРП „Ртањ”, Врмцански

град, манастири Лапушња, Лозица и Крепичевац, Црква Св. Илије у Бољевцу, Капела на Ртњу - (врх Шиљак и др.) традиционалне манифестације („Врмца фест”), смештајни и угоститељски капацитети (хотел „Рамонда” и њему припадајући објекти у насељу Ртањ, апартмански објекти у селима (Илино, Мирово, Врмца), Етно – хотел „Балашевић” уз државни пут ка Бољевцу и др.), близина околних туристичких места, пре свега Сокобање. Акумулација Бован и др. са већ афирмисаним капацитетима за развој бањског, здравственог, одморишно-рекреативног, градског (манифестационог, пословног и конгресног), културолошког, еколошког, викенд-излетничког и других видова туризма.

3.2.2 Инфраструктурни системи и објекти

Саобраћај

У границама Просторног плана налазе се следећи државни путеви:

- државни пут IБ реда бр. 36 (E761) Параћин – Бољевац – Зајечар – државна граница према Бугарско (Вршка Чука), деоница у захвату плана бр. 03605 Мирово – Бољевац);
- државни пут IIА реда бр. 218 Бољевац – Ртањ – Соко Бања – Врело – Горња Топоница (деоница у захвату плана бр. 21802 Бољевац – Ртањ и деоница бр. 21803 Ртањ – Соко Бања);
- државни пут IIБ реда бр. 421 веза са државним путем IБ реда 36 – Мирово - Ртањ.

Поред државних путева основну саобраћајну мрежу друмских саобраћајница чине општински и некатегорисани путеви.

Насеља у планском подручју Луково, Мирово, Илино и Рујиште (општина Бољевац) као и насеља Врмца, Мужинац и Шарбановац (општина Сокобања) међусобно су повезана општинским путевима. Преко општинских путева насеља остварују везу и на државне путеве, односно везу са ширим окружењем.

Стање општинских путева у значајном делу не испуњава захтеве савременог саобраћаја. Значајан део државних путева II реда и општинске путне мреже налази се у тешким теренским условима, што у великој мери отежава реконструкцију, доградњу и одржавање ових путева.

Водоснабдевање и одвођење отпадних вода

Водоснабдевање

У границама Просторног плана налазе се територија општина Бољевац и Сокобања, и ван планског подручја од значаја за ове две општине су акумулације „Боговина” и „Бован”.

На простору **општине Бољевац** свој водовод имају насеља Луково и Илино. Градски водовод у Бољевцу покрива Мирово, насеље Рујиште је делимично покривено водоводном мрежом. Насеље Ртањ нема водовод.

Северно од границе Плана, на територији општине Бољевац, је **акумулација „Боговина”** на Црном Тимоку (*Просторни план подручја слива водоакумулације „Боговина”*) део Тимочког регионалног система, подсистем Бор – Зајечар, која служи за потребе водоснабдевања насеља у општинама/градовима Бољевац, Зајечар, Бор и Неготин. Просторним планом подручја слива водоакумулације „Боговина” третирано је као простор изворишта површинских вода на ком су утврђене зоне непосредне, уже и шире заштите изворишта водоснабдевања. Из ППВ вода се упућује магистралним цевоводима који су положени дуж Црног Тимока. Код места Селиште одваја се леви крак према Бору, док крак који води према Зајечару наставља долином Црног Тимока.

У границама Плана на простору **општине Сокобања**, Сокобања добија воду захватањем подземних вода преко бушених бунара на десној обали Моравице, на улазу у Сокобању,

каптирањем воде три карсна врела и захватањем воде из тока Моравице. Извориште Моравице је каптирано и користи се за водоснабдевање рудника угља „Соко”. Остала насеља (викенд, сеоска и бања Јошаница) имају локално и индивидуално организован и уређен начин водоснабдевања.

Јужно од границе Плана, на територији општине Сокобања налази се **акумулација „Бован”** (Просторни плани подручја посебне намене акумулације „Бован”) која представља окосницу Моравичког подсистема у оквиру Доњејужноморавског регионалног система, којом се обезбеђује водоснабдевање насеља у општинама Сокобања, Алксинац и Ражањ.

Првобитна улога акумулационог простора била је намењена смањењу поплавног таласа, спречавању проноса и продукције наноса, наводњавању поља низводно од бране и енергетици. Акумулација је накнадно проглашена извориштем другог ранга, намењеним за водоснабдевање Алксинца, насеља у општини Алксинац, Ражња и насеља у општини Ражањ, Сокобање и насеља у општини Сокобања. Водни систем је димензионисан да обезбеди потребне количине воде и за још седам насеља у општини Алксинац, четири у Општини Ражањ, два у општини Параћин и једно насеље у општини Крушевац. Осим водоснабдевања, акумулација „Бован” се тренутно користи и за ублажавње поплавног таласа, оплемењивање малих вода, задржавање наноса, наводњавање и енергетику. Риболов се одвија неплански, без контроле и организације стручних служби.

Оцена стања акумулације је: латентна угроженост квалитета вода за пиће неконтролисаним упуштањем отпадних вода, и угрожавање других особина вода и корисне запремине језера знатном количином депонованог наноса, који се сукцесивно увећава. Водоакумулација „Бован”, са аспекта водоснабдевања захтева ургентну санитарну заштиту.

Сокобања се снабдева из локалних изворишта, али се дугорочно поуздано решење може остварити само повезивањем за Моравички регионални подсистем. Поред акумулације Бован, са аспекта водоснабдевања и наводњавања од значаја су и 8 мањих акумулација (Трубаревац, Жучковац, Врмца, Николинац, Рујиште 1 и 2, Блендија и Леповик).

Одвођење отпадних вода

На територији **општине Бољевац** ПШОВ није завршено и пуштено у погон. Отпадна вода из колектора се излива у реку без претходног третмана, не постоји систем кишне канализације. Не постоји водопривредна дозвола за испуштање отпадних вода а од порозних септичких јама се такође јављају загађења подземних вода. Системи за хлорисање воде на црпним станицама су дотрајали. Не постоји систем за континуално праћење и контролу дозирања хлора. Такође, не постоји систем за детекцију и мерење хлора у ваздуху као ни систем за неутрализацију акцидентно исцурелог хлора. Просторије у којима се врши дозирање хлора нису опремљене тушевима и вентилаторима у случају да дође до проциравања хлора из система.

На територији **општине Сокобања** прикупљање и транспорт отпадних вода са територије Сокобање одвија се општим типом канализације. Целокупни канализациони садржај се одводи на постројење за пречишћавање отпадних вода, а пречишћене воде се испуштају у Моравицу. Постројење је унутар насеља а капацитет му је превазиђен. За прикупљање употребљених вода са подручја викенд и сеоских насеља, користе се технички и санитарно неусловне септичке јаме, што је посебно ризично у ужој зони заштите акумулације „Бован”.

Електроснабдевање

Подручје Просторног плана добија електричну енергију преко преносних мрежа 110 kV (средишњи део Плана).

Напајање планског подручја врши се из трафостаница ТС 35/10 kV, као и из већег броја трафостаница 10/0,4 kV које се напајају одговарајућим водовима 10 kV. На подручју Просторног плана или непосредно ван планског обухвата налазе се следеће трафостанице ТС 35/10 kV:

- ТС 35/10 kV „Бољевац” коју треба реконструисати у циљу повећања снаге на 2 x 8 MVA и израдити прикључак исте на новопланирану ТС 110/35 kV „Бољевац”.
- Постојећу ТС 35/10 kV „Мирово” коју треба изместити, односно изградити нову собзиром да се иста налази у склопу објекта који није власништво електродистрибуције. Снага нове ТС треба да је 2 x 2,5 MVA.
- ТС 35/10 kV „Боговина 8” (окно 8) коју треба реконструисати у циљу повећања снаге на 2 x 2,5 MVA.
- Постојећи далековод 35/10 kV „Бољевац- Мирово” треба реконструисати и израдити нови далековод 35 kV „Мирово-фабрика воде Криви вир”.

На планском подручју већи број ТС 10/0,4 kV различитих типова и снаге.

У садашњој фази објекти овог напосног нивоа задовољавају потребе потрошача електричне енергије.

Остале инфраструктурне мреже

Постојећа електронско комуникациона инфраструктура се састоји од:

- оптички кабал Бор-Бољевац – Сокобања;
- фиксне телекомуникационе мреже са ТК канализацијом и кабловском инфраструктуром;
- објекти бежичне телекомуникационе мреже.

У планском обухату нема изграђених *гасовода и гасоводних објеката*, али је планиран развој дистрибутивног гасоводног система, који ће омогућити гасификацију планског подручја. Тренутно не постоји ни један високостандардни даљински систем снабдевања топлотном енергијом. Стање термотехничких инсталација на подручју обухвата Плана може се сматрати као неповољно јер се за добар део потребне енергије за потребе грејања и припреме топле воде како за потребе домаћинства тако и привреде користи електрична енергија, те конвекционална горива.

3.2.3 Коришћење обновљивих извора енергије

Употреба обновљивих извора енергије (ОИЕ) утиче позитивно на смањење потрошње електричне енергије и фосилних горива за грејање, повећање коришћења локалних енергетских ресурса и смањење топлотних губитака. Нису евидентирани значајни објекти и инфраструктура у циљу коришћења ОИЕ.

Предметни простор у погледу коришћења обновљивих извора енергије има потенцијала за коришћење соларне енергије, ветра и биомасе.

Соларна енергија. Према оквирним истраживањима, територија општине Бољевац спада у зону већег интензитета сунчевог зрачења, са просечном дневном енергијом глобалног зрачења на хоризонталну површину од 1,4 – 1,5 kWh/m². Степен искоришћења зависи од начина конверзије пријемника, па се оквирно може сматрати да је на подручју општине просечна искористива енергија сунчеве енергије око 7,0 kWh/m². Не предвиђа се непосредна конверзија у електричну енергију јер није економична. Међутим, пун приоритет има конверзија у топлотну енергију, пре свега са врло економичним уређајима на крововима за загревање воде за санитарне потребе, па у неким околностима и за догревање индивидуалних стамбених јединица. Економски и организационо треба подстицати тај вид конверзије, који спада у врло рационалне начине супституције потрошње електричне енергије.

Енергија ветра. Према документацији ППРС територија општине Бољевац се налази у зони већих просечних енергија ветра у Србији, са интензитетом (на 100 m висине) преко 225 kWh/m² у јануару и до 150 kWh/m² у јулу. У складу са принципом да се ветроелектране граде само на местима за које се након истражних радова заинтересују конкретни инвеститори, још пре постављања стубова за истраживање брзина ветра треба прибавити сагласност Завода за заштиту

природе Србије, јер се за више подручја у тој зони предвиђају у будућности одређени видови заштите, а ветрогенератори су неспојиви са заштићеним амбијенталним целинама. То је у складу са ставом међународне заједнице да се „на заштићеним и за заштиту планираним и еколошки значајним подручјима, која ће бити део мреже NATURA 2000 не граде ветроелектране”. Ветроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту, уз претходно прибављену сагласност органа надлежног за послове пољопривреде и животне средине. Приликом одређивања локације за ветроелектране раде се анализе утицаја на окружење, са посебним освртом на ризике по животну средину (бука, утицај на птице, животиње и пејзаж) и са проценом прихватљивости тог ризика са становишта домаћих прописа у области заштите природе и животне средине и европских стандарда, као и искустава у изградњи ветроелектрана. При свим активностима на реализацији ветропаркова морају бити поштовани следећи услови:

- ветроелектранама не могу бити запоседана подручја која према оцени Завода за заштиту природе Србије (чија се сагласност мора добити за истраживање и грађење ветрогенератора) имају посебне еколошке и амбијенталне вредности и која се планирају за неки вид заштите;
- групе ветроелектрана не треба смештати у зони планираних туристичких центара и насеља.

У току је израда Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” (Одлука о изради Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица”, и Одлука о изради Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” на територији општине Сокобања), који обухвата простор две општине Бољевац (КО Криви Вир и КО Луково) и Сокобања (КО Јошаница, КО Рујевица и КО Врбовац). За потребе прикључења ветроелектране „Честобродица” на преносни електроенергетски систем Републике Србије планира се израда посебног планског документа - План детаљне регулације за два једносистемска прикључна далековода за потребе прикључења ветроелектране „Честобродица”. Далековод ће се градити на територији општина Бољевац и Ражањ.

Енергија биомасе. Када се говори о биомаси као обновљивом гориву, подразумева се материја сачињена од биљне масе у виду производа, нуспроизвода, отпада или остатака биљне масе. Према агрегатном стању, биомаса може бити чврста, течна и гасовита.

У чврсту биомасу убрајају се остаци ратарске производње, остаци резидбе из воћарства и виноградарства, остаци шумарства, део селектованог комуналног отпада, остаци из дрвопрерађивачке индустрије, остаци примарне и секундарне прераде пољопривредних производа и др.

Под течном биомасом подразумевају се течна биогорива, биљна уља, биодизел и биоетанол.

Гасовиту биомасу представља биогас који се производи из животињских екскремената или енергетских биљака (силажа траве и кукуруза). Такође, као сировина могу да послуже и друге отпадне материје. Гасовиту и течну биомасу представљају и продукти гасификације односно, пиролизе чврсте биомасе. Коришћење отпадних биомаса предвиђа се искључиво на нивоу индивидуалних домаћинстава и то, пре свега, у сеоским домаћинствима.

Геотермална енергија. На територији општине Бољевац и Сокобања, термални извори нису довољно испитани са становишта њихове исплативости. У случају утврђивања и проналажења нових геотермалних извора, редослед приоритета за коришћење је следећи: бањски и спортско-туристички објекти, уколико то омогућавају физичко-хемијске карактеристике воде, коришћење топле воде за интензивну пољопривредну производњу (стакленици, пластеници), непосредна конверзија за грејање стамбених јединица.

4 КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗОНАМА ГДЕ ПОСТОЈИ МОГУЋНОСТ ДА БУДЕ ИЗЛОЖЕНА ЗНАЧАЈНОМ УТИЦАЈУ

До података о постојећем стању квалитета животне средине дошло се на основу увида у постојећу планску документацију којом је обухваћено предметно подручје, затим на основу резултата досадашњих мерења квалитета појединих медијума животне средине (мониторинга) у оквиру планског подручја од стране надлежних институција, као и на основу других података из студија и истраживања који су били релевантни за предметни обухват.

Подручје Просторног плана представља сложену структуру природних (морфолошких, хидрогеолошких, педолошких, биомских и других) одлика и антропогених утицаја у изграђеним урбаним, руралним и инфраструктурним зонама. У садашњем начину коришћења простора претежно су заступљени еколошко очувана подручја и чиста животна средина. Плански обухват је комплетно обухватио Специјални резерват природе Ртањ у коме се налазе подручја нетакнуте природе са многим специфичностима – подручје очуваног квалитета животне средине (планински врхови, унутрашњи котлински басени, тектонски хорст, специфичан морфоструктурални рељеф са кречњачком пирамидом Шиља, многобројни сепелеолошки објекти и значајне хидрогеолошке појаве, очуване шумске зеједнице реликтног карактера, фитоциноза *Ceterachi-Ramondetum serbicae* и других ендемичних биљака,...) са местимичном појавом зона и локација у оквиру грађевинског подручја – насеља, туристички комплекси у развоју.

Предметно подручје се одликује значајном очуваношћу појединачних чинилаца животне средине (ни један није осетније угрожен или деградиран јер не постоје значајни загађивачи воде, земљишта и ваздуха), као и пејзажно-амбијенталних вредности, заснованих на изузетној

Предеоној разноликости и ненарушеним амбијентално-предеоним вредностима.

4.1 АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Планина Ртањ, својим положајем и специфичним обликом – препознатљивим купастим врхом Шиљак, доминира широм, а посебно ближом околином. Привлачи пажњу околног становништва (кроз векове) и путника намерника све до данас. Управо тај специфичан и истакнути положај, са изузетним геоморфолошким и биолошким вредностима привлачи велики број људи, планинара, пешака, бајкера, алпиниста, истраживача, берача, копача итд.

Ртањ се простире у атарима девет села и два општинска места: Луково, Мирово, Илино, насеље Ртањ, Рујиште, Шарбановац, Мужинац, Врмца и Јошаница и општина Бољевац и општина Сокобања. Село Јошаница, је прво на путу из правца Алексинца, обилује термоминералним изворима воде, па је поред Сокобање и она позната (нешто мање) као бањско лечилиште. Остала насеља су типична планинска села.

Простор планине Ртањ, а тиме и заштићено природно добро под сталним је антропогеним утицајем. Јужна страна планине обилује природним пашњацима, па је и сточарство интензивније. У подножју и у југоисточном делу планине (Костадиновица), нешто је интензивнија ратарска производња. Употреба пестицида, вештачког и стајског ђубрива, као и других хемијских средстава, у овим деловима планине имају појачан утицај. Такође, јужне падине на простору заштићеног природног добра, под притиском су интензивног брања лековитог биља, посебно врсте ртањски чај, а у новије време, додуше спорадично и строго заштићене врсте ртањске метвице - *Nepeta rtanjensis*.

4.1.1 Квалитет ваздуха и основни проблеми

Имајући у виду да се на предметном планском подручју не врше систематска мерења загађености ваздуха, о могућим изворима загађивања можемо говорити на основу познатих

ставова и механизма загађивања атмосфере. С обзиром на врло низак ниво привредне развијености и одсуство активних индустријских капацитета, релативну изолованост подручја од главних саобраћајних токова (сем појединих путних праваца) и специфичан карактер планског подручја може се констатовати да је ово једно од очуванијих, незагађених подручја Србије. Мали проценат обрадивих површина и проветреност простора у знатној мери доприносе да се ефекат пољопривредних активности у функцији загађења ваздуха не идентификује. Главни извори могућег загађења ваздуха на територији Просторног плана су:

- индивидуална ложишта домаћинстава, односно мање котларнице стамбених објеката, које загађују ваздух током зимског периода године (за огрев се користи углавном дрво и спорадично угаљ);
- саобраћај дуж „оптерећенијих” путних праваца – дуж државних путева (у чијој непосредној близини долази до повећања концентрације загађујућих материја као продуката непотпуног сагоревања у моторима са унутрашњим сагоревањем (сумпор-диоксида, угљен-моноксида, азотних оксида) и специфичних полутаната (формалдехида, дима, чађи и олова), као и дуж локалних путева без коловозног застора (повећана запрашеност јавља се током сушних летњих месеци);
- сметлишта комуналног отпада представљају локалне загађиваче ваздуха, с обзиром да у оквиру плана не постоји званична депонија отпада;
- каменоломи као локални извор загађења ваздуха.

Оцена квалитета ваздуха - На основу претходних података и чињенице да нема озбиљних индустријских загађивача који би могли да изазову веће загађење ваздуха, као и сама изолованост простора од стране фреквентних транзитних праваца, високог степена проветравања, може се закључити да је квалитет ваздуха на подручју плана незагађен (добар), а да се повремено могу јавити повећане концентрације појединих загађујућих материја у ваздуху око саобраћајница, малог емисионог потенцијала.

4.1.2 Квалитет површинских и подземних вода, основни проблеми

Све воде на територији планског обухвата припадају сливу Црног Тимока и Моравице (Јужној Морави). Сви водотокови имају бујичан карактер.

У оквиру обухвата присутне су значајне хидрогеолошке појаве у виду врела: Мироско, Луковско, Мрљиш, Илинско и друга мања врела, као и извори термалних вода, Врмцанско језеро и река Врмца, односно река Рашинац.

У оквиру планског подручја не постоји ниједна мерна станица за мерење квалитета воде. Црни Тимок је од извора до Зајечара категорисан као река чија вода одговара II- а до III класи према физичкохемијским, микробиолошким и сапробиолошким карактеристикама¹. Врмцанска река и Рашинац су планинске и салмонидне реке што говори да је квалитет вода ових површинских токова задовољавајући.

Према релевантним физичко-хемијским и биолошким показатељима вода Моравице од извора до Сокобање припада I/IIа класи вода, од Сокобање до насеља Труберевац припада IIб класа, а након насеља до ушћа у Јужну Мораву поново IIа класи вода, што се може тумачити да квалитет воде њених притока у делу слива који покрива предметни обухват има задовољавајуће карактеристике.

Насеља немају изграђену канализациону мрежу па се отпадне воде испуштају у септичке јаме које су махом понирућег типа, а отпадна вода по селима се испушта у јаме за осоку. Већина септичких јама изграђена је пре четрдесетак година, полупропустљиве су (изграђене од бетонских зидова, а дно остаје пропустљиво за отпадне воде). Присутан је и одређен број домаћинстава која

¹ Извештај о извршеном мониторингу параметара стања животне средине на територији насеља Бољевац, 2023.

имају непрописно грађене или уопште не поседују септичке јаме. Самим тим, најзначајнији фактори угрожавања вода на подручју Плана представљају комуналне отпадне воде сеоских насеља, нерешена канализациона мрежа, као и акцидентална изливања токсичних материја у воду и земљиште.

На квалитет површинских и подземних вода додатно утичу као извори загађивања, следећи фактори:

- депоније и сметлишта отпада у близини речних токова;
- употреба агрохемијских средстава (минерална ђубрива, пестициди, итд.) у пољопривредној производњи на пољопривредном земљишту;
- неадекватан начин одлагања чврстог и течног отпада са пољопривредних објеката;
- саобраћајне површине (атмосферским падавинама задржане честице са коловоза доспевају у околне површинске токове, уз могућност загађења водоносних издани);
- продукција и транспорт наноса у бујичним токовима,
- јаловишта из прошлости услед нус продуката рударских активности.

Угроженост **подземних вода** у вези је са захватањем подземних вода каптирањем извора/врела или бушеним/копаном бунарима, и то највише од стране локалног становништва, а у знатно мањем обиму за потребе привредних објеката.

Промена квалитета подземних вода у вези је са условима за инфилтрацију загађујућих материја до водоносних слојева, који зависе од својстава стенских маса. Загађивање подземних вода је, углавном последица неадекватног третмана септичких јама у свим насељима. У највећем броју насеља реч је о пропусним септичким јамама које су ван контроле.

Оцена квалитета вода - Предметно подручје обилује водотоцима планинског типа, који на основу постојећих физичкохемијских података већих водотока у окружењу, указују да још увек остварују захтеван квалитет воде или је он на прелазу између захтевне класе квалитета и лошије класе. Узрок могућег и повремениог загађења је лоша санитација у насељима и загађење из пољопривреде, који могу утицати на погоршање квалитета како површинских тако и подземних вода.

4.1.3 Квалитет земљишта и основни проблеми

Основна намена земљишног ресурса, као природне компоненте великог капацитета, јесте производња здравствено безбедне хране, уз очување и унапређење квалитетних пољопривредних површина и шумских подручја. Примарна функција земљишта на предметном планском подручју делимично је нарушена дејством више међусобно комплементарних фактора (природних и антропогених) које се огледају у промени њених физичких структура и физичко-хемијских особина у педолошком супстрату:

- природне појаве и процеси: ерозија земљишта, јаружање, браздање, одроњавање, бујични токови, појава опустошених и непродуктивних земљишта – зарастање ливада;
- антропогене појаве и процеси у великој мери нису подједнако присутне: промене намене земљишта (конверзија пољопривредних у грађевинска подручја изградњом насељских и туристичких структура и пратећих инфраструктурних објеката), неадекватан начин обраде земљишта, сметлишта и депоније отпада, водопрпусне септичке јаме у домаћинствима, примена пестицида и минералних ђубрива у пољопривреди, отварање каменолома и позајмишта камена, јаловишта, загађивање земљишта уз путни појас, итд.

Извори загађивања земљишта на подручју Плана своде се у највећој мери на активности везане за интензивну пољопривредну производњу чиме је квалитет земљишта највише нарушен употребом вештачких ђубрива и пестицида Јужне стране планине обилују природним пашњацима, услед чега је заступљено интензивно сточарство. У подножју и у југоисточном делу планине

(Костадиновица), нешто је интензивнија ратарска производња. Употреба пестицида, вештачког и стајског ђубрива, као и других хемијских средстава, у овим деловима планине имају појачан утицај. Ипак, генерално посматрајући, квалитет земљишта у односу на присуство загађујућих, штетних и опасних материја је задовољавајући и претпоставља се без прекорачења ремедијационих вредности односно нивоа који је безбедан за коришћење земљишта.

Од осталих негативних антропогених утицаја, изражени су радови на отварању мањих и већих каменолома. У подножју североисточног дела Ртња су остаци напуштеног каменолома и јаловиште старих копова рудника која нису уклоњена. Објекти рударских постројења у великој мери пропадају, или су се претворила у рушевине. Својим присуством поред штетног дејства на природу и околину, нарушавају и пејзажне вредности целокупног простора.

Оцена квалитета земљишта - Загађење углавном долази из пољопривреде и неадекватне санитације (рурално загађење) као и из саобраћаја и са дивљих депонија. Могуће повећане концентрације полутаната у земљишту везане су за поједине локације са специфичном наменом (каменоломи), док је остало земљиште због неприступачних терена и ограничене урбанизације, углавном незагађено.

4.1.4 Бука и вибрације

Мерење нивоа комуналне буке не постоји на подручју Плана, па се закључци о интензитету буке на појединим локалитетима могу изнети на основу досадашњих литературних знања о пореклу буке и прегледа стања на терену. На планском подручју нема извора дуготрајнијег прекорачења дозвољеног нивоа буке. Саобраћајнице не спадају у фреквентне, па самим тим проблем саобраћајне буке није изражен на подручју заштићеног природног добра.

4.1.5 Електромагнетно зрачење

Последњих година научници интензивно испитују и све више подвлаче штетност такозваног електромагнетног зрачења. Ово зрачење изазива појаву врсте загађења које називамо *електромагнетно загађење*, које се јавља код уређаја који производе електромагнетно зрачење.

Мобилни телефони, каблови високог напона, репетитори и антене само су неки од извора електромагнетног зрачења. Мобилни телефони су узрочници различитих можданих обољења. Мобилни телефони који зраче ултра кратке таласе, спадају у ред микро таласа и представљају најопаснији део подручја електромагнетних таласа.

Данас се све више електромагнетном зрачењу приписује одговорност за озбиљне здравствене проблеме. Утврђено је да електромагнетно загађење код човека изазива нервозу, депресију, главобољу, несаницу, па и појаву озбиљнијих болести. Научници тврде да посебна опасност долази од појаве која настаје као резултат превеликог електромагнетног зрачења, а називају је електросмог. Такође је идентификован значајан утицај на остали живи свет (птице и слепе мишеве) па се при изградњи ових објеката ови утицаји морају сагледати и обезбедити најоптималнија решења у функцији заштите животне средине и биодиверзитета.

Циљеви стратешког планирања на нивоу Просторног плана подразумевају изградњу, ревитализацију и доградњу електромреже као и развој телекомуникационих система. У том смислу се сагледава утицај нискофреквентног зрачења - далековада и објеката ТС, као и зрачење високофреквентних извора – радиобазних станица.

На основу увида у податке www.sepa.gov.rs, Извештај о систематском испитивању нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини, на територији планског обухвата нису вршења мерења нивоа зрачења.

Јонизујуће зрачење и извори јонизујућег зрачења нису предмет ове процене.

4.1.6 Ризик од настанка удеса

Хемијски удес

На основу доступних података утврђено је да се на територији Општине Бољевац, ван зоне обухвата Просторног плана, налази Севесо комплекс Вишег реда - Фабрика за производњу експлозива, опертера *Eksplodiv Rudeh*, доо Београд. Могући акциденти предметног севесо постројења не могу угрозити простор планског обухвата.

Производња и потрошња опасних материја је у сталном порасту. Код нас постоји велики број постројења код којих се у оквиру редовне делатности производе и примењују опасне материје, врши транспорт, њихово складиштење и чување, па тако постоји стална потенцијална опасност од њиховог неконтролисаног доспевања у животну средину. Локацијски, опасне материје су углавном везане за веће градове, индустријске центре и уз значајније саобраћајнице.

Утврђено је да се на подручју Просторног плана **не налазе севесо постројења/комплекси**.

Севесо постројења се морају пажљиво планирати у складу са Правилником о садржини политике превенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса („Службени гласник РС”, број 41/10), који даје полазни основ за идентификацију повредивих објеката односно даје ограничења од минимум 1000 m од границе севесо комплекса, док се коначна процена ширине повредиве зоне – зоне опасности, одређује на основу резултата моделирања ефеката удеса.

Област превенције и контроле хемијског удеса дефинише Закон о заштити животне средине, а област израде екстерних планова заштите и спасавања као и одговора на удес је одређена у Закону о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредим ситуацијама („Службени гласник РС”, број 87/18).

Природне непогоде и шумски пожари

Према Карти сеизмичког хазарда за повратни период 475 година на површини терена на подручју Просторног плана (Услови РСЗ бр. 02-387-1/2023) MCS вредности су VII - VIII, које је неопходно користити као основ за урбанистичко и просторно планирање.

Према Карти епицентара земљотреса $M_w \geq 3.5$ предметног обухвата припада појасу епицентара од 4.3 до 4.4.

Планско подручје је угрожено клизиштима, одронима, градоносним непогодама и сушом. Сви водотокови на територији планског обухвата имају бујични карактер, што се кроз историју показало као озбиљан природни хазард, који угрожава инфраструктуру, индустрију, пољопривреду, а може представљати и ризик за људске животе. Присутна је јака и средња ерозија.

Неконтролисана антропогена активност у шуми често доводи до изазивања **пожара** што само по себи намеће потребу за бољом заштитом шума. Пожари су честа појава а како је глобална температура Планете из годину у годину све већа, опасност од пожара је све извеснија.

Угроженост шумских састојина од пожара се може разврстати у категорије од 1 - 4. степена угрожености, у зависности од заступљене састојине. На основу степена угрожености може се рећи да је угроженост четинарских шума од пожара највећа, искључиво због садржаја смоле у четинарским врстама.

4.1.7 Управљање отпадом

Неконтролисан систем управљања отпадом представља значајан фактор угрожавања животне средине на простору Просторног плана. Стање управљања отпадом оцењено је као незадовољавајуће. Евиденција о стању сеоских депонија и локалних сметлишта не постоји. Проблем у вези са прикупљањем и депоновањем комуналног отпада по насељима је вишеструк,

јер се неконтролисаним третманом отпада загађује земљиште и воде, а губе се и еколошки вредни предели. Општине Бољевац и Сокобања не представљају велике генераторе отпада, али је услед недовољне покривености становништва организованим системом сакупљања отпада присутна одређена количина отпада чији токови тренутно нису под контролом, и који за последицу имају формирање дивљих депонија. Према расположивим подацима, сва насеља у обухвату Просторног плана која припадају општини Сокобања немају организован систем одвожења отпада (катастарске општине: Врмца, Мужинац и Шарбановац). За катастарске општине Луково, Мирово, Илино и Рујиште управљање отпадом поверено је ЈКП „Услуга” али не постоје јасни подаци о покривености становништва услугама сакупљања отпада (за простор целе општине Бољевац је 39% становништва, међу њима налази се насеље Ртањ). Пражњење контејнера врши се по утврђеном распореду, из сеоских домаћинстава два пута месечно и одвози на депонију комуналног отпада „Обла” удаљеној 2 km од насеља Луково. Депонија не испуњава санитарно-техничке стандарде и скоро је попуњеног капацитета, а затварање и ремедијација се очекују са завршетком пројекта регионалног управљања отпадом када ће општина Бољевац преусмерити одвожење отпада на депонију „Халово 2”.

Опрема и механизација су амортизоване и дотрајале те је потребна набавка нових основних средстава. Не постоји континуално мерење генерисаних количина (мерење камиона на колској ваги) и редовна анализа морфолошког састава отпада, не може се дати јасна слика о морфолошкој структури отпада. Узимајући у обзир чињеницу да су насеља у обухвату Просторног плана руралног типа, где се становништво претежно бави пољопривредном производњом доминантан удео у морфолошкој структури отпада има биоразградиви комунални и баштенски отпад, пољопривредни, а могу се очекивати и значајне количине отпада од амбалаже везане за вештачка ђубрива и пестициде.

Систем управљања отпадом у оквиру планског обухвата мора бити заснован на смерницама из докумената вишег реда као и на основу процењене количине и карактеристика отпада који ће настајати на подручју Просторног плана, односно у оквиру подручја административне припадности. То подразумева регионални концепт управљања отпадом на предметном подручју према одлукама и опредељењу јединица локалне самоуправе кроз примену свих неопходних организационих и техничких мера којима би се минимализовали потенцијални негативни утицаји на квалитет животне средине.

Примарни циљ је сарадња на успостављању регионалног система управљања отпадом, успостављање сакупљачке мреже до свих корисника, организовано сакупљање отпада у оквиру СРП „Ртањ”, увођење примарне селекције и санација постојећих несанитарних депонија и дивљих депонија.

Концепт унапређења система управљања отпадом мора бити заснован на проширењу сакупљачке мреже и боље сарадње између регионалног центра за управљање отпадом, Јавног комуналног предузећа и Управљача СРП, као и успостављању примарне селекције отпада.

5 ПИТАЊА И ПРОБЛЕМИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЗАСТУПЉЕНИ У ПРИПРЕМИ ПЛАНА И ПРИКАЗ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА

Питања заштите животне средине разматрана у предметној стратешкој процени, дефинисана су на основу постојећег стања животне средине и утицаја планираног развоја, што обезбеђује полазну тачку заштите и унапређења стања животне средине у планском периоду.

5.1 РАЗМАТРАНА ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Разматрана су следећа питања:

- 1) *статус осетљивих подручја* – подручја постојећих природних екосистема и заштићених подручја и станишта, кроз сагледавање њиховог садашњег статуса и могућности њихове интеграције у планиране развојне циљеве на локалном, регионалном и међународном нивоу;
- 2) *евидентирање еколошких ризика* - идентификација и разматрање могућих притисака на екосистеме;
- 3) *дефинисања просторно еколошких конфликта* – могућих неусклађених односа планиране намене и заштите природе и животне средине (у складу са идентификованим еколошким ризицима).

5.1.1 Статус осетљивих подручја

Уочен је значајан биолошки и екосистемски потенцијал са изразитим диверзитетом врста и геолошких појава. У оквиру посебне намене, осетљивост простора детерминише велики број угрожених, строго заштићених и заштићених врста биљака и животиња. Правним актима из ове области простор је заштићен али не и суштински јер се још увек није успоставила јасна спрега између институционалног, практичног (спроводивог) и контролног елемента заштите простора и његовог одрживог коришћења. Иако поједини локалитети егзистирају са високим конзерваторским елементима, постоји опасност да услед различитих фактора деловања осетљиви природни објекти постану „врло повредиви”. Повредивост природних објеката значајно расте са појавом и интензивирањем активности које нису у складу са циљевима предметног Просторног плана (непланска сеча шуме, просецање шумских путева, непланска изградња објеката и инфраструктуре, неодговорно понашање туриста и становништва, прекомерни лов и риболов...).

5.1.2 Еколошки ризици

На основу података који су добијени о предметном простору, идентификовани су негативни утицаји који се испољавају кроз различите аспекте. Како је предметно подручје највећим делом природни простор, приказани ризици, утицај и њихов тренд дат је у односу на **природне екосистеме**.

Идентификовани фактори ризика: несанитарни објекти у насељима као и појединачни објекти ван насеља – отварање површинских копова; јаловишта, изливање отпадних вода; саобраћајна инфраструктура; ЕЕ и ТТ инфраструктура; неадекватно управљање отпадом, туристички објекти и туристичка супраструктура; неповољне шумске активности; неповољне пољопривредне активности; лов и риболов као и уношење алохтоних врста; ризично понашање локалног становништва.

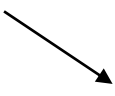
У наредној табели (табела бр 5.1.2) дат је приказ еколошких ризика, тренд и утицај на екосистеме.

Табела 5.1.2: Приказ еколошких ризика у оквиру ПП

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину

Фактори ризика	Врста екосистема који се угрожава	Начин деловања ризика	Тренд ризика	Образложење
Отварање површинских копова, каменоломи	Копнени екосистеми, објекти природних вредности, геослеђе	Уништавањем површинског вегетационог слоја изазива се деградација у оквиру биотопа, као и на неодрживо управљање есурсима, Могућност нарушавања реликтних и ендемичних заједница, међународно значајних подручја за заштиту биљака и животиња...	→	Тренутно нема активних копова, али при отварању нових копова претходно би морали да се обезбеде услови заштите природе и израда процене утицаја на животну средину.
Јаловишта	Водени и копнени екосистеми, обалске зоне и издани (локална изворишта)	- Загађење земљишта и животних заједница у окружењу, - Загађење подзрених вода и водоносних издани - Неповољан утицај на предео	→	У границама природног добра налазе се две купе јаловине које, поред негативног естетског, имају и негативни утицај на животну заједницу у непосредној околини.
Изливање комуналних отпадних вода	Водени и копнени екосистеми, обалске зоне и издани (локална изворишта)	- Органско оптерећење на месту испуста фекалних загађења (водоток, земљиште) - Загађење подземних вода фекалним бактеријама - Појава неугодних мириса	↗	Још увек није изграђен комплетан канализациони систем, односно постојећи систем није у функцији (Сокобања) Још увек се фекалне воде изливају у пропусне септичке јаме
Постојећа и планирана саобраћајна инфраструктура	Ливадски и шумски екосистеми, потенцијално угрожена станишта, Угрожен предео	- Угрожавање популација у близини саобраћајница (страдање, узнемиравање од буке и светла) - Непостојање прелаза за животиње	↗	Тренд је у порасту јер је све више возила на путевима као и потреба да се постојећа саобраћајна мрежа унапреди је све већа
Постојећа и планирана остала инфраструктура (хидро, ЕЕ, ТТ)	Шумски и ливадски екосистеми и поједине врсте, речни обалски екосистеми	- Постојећи далеководи-утицај електромагнетног зрачења у зони утицаја, појава буке остварује негативне утицаје на птице, слепе мишеве у зони утица (нелагодности и страдања) - Фрагментација станишта, приликом трасирања, - Нарушавање хидролошке равнотеже, промена хидролошког и кисеоничног статуса земљишта, - Појава ерозије - Угрожавање популације водених и обалских биотопа	→	Тренд је константан
Неадекватно управљање отпадом	Копнени екосистеми, објекти природних вредности, геослеђе	- Загађење земљишта и животних заједница у окружењу, - Загађење подзрених вода и водоносних издани - Неповољан утицај на предео	↗	Тренд је у порасту јер се отпад депонује на несанитарне депоније, све више је дивљих депонија по селима, нема примарне селекције, планско подручје није у потпуности покривено сакупљачком мрежом

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину

Фактори ризика	Врста екосистема који се угрожава	Начин деловања ризика	Тренд ризика	Образложење
Туристички објекти и инфраструктура	Природна станишта, копнени екосистеми и подземне воде	- Загађење земљишта и подземних вода приликом изградње као и након изградње (без изградње адекватне санитације објеката), - Фрагментација станишта		Тренд је у порасту јер је туризам у експанзији посебно у Бољевачкој општини
Газдовање шумама и активности у шуми	Шумски екосистеми, рубни појасеви шуме, подземне воде, земљиште	- Неадекватна сеча шуме – у приступачним зонама је интензивнија - Нарушавање хидролошких и киселинских карактеристика тла - Фрагментација станишта пресецањем шумских путева, - Губљење појединих врста које су директно зависне од мртвог дрвета, - Нарушавање ланца исхране, - Ерозија - Инвазивне врсте - Губитак аутохтоних састојина		Тренд је константан јер је заступљен дуги низ година – пример лоше праксе
Пољопривреда – употреба ђубрива и пестицида	Екосистеми ораница, ливадски екосистеми, издани и околни водени екосистеми	- Повећана концентрација хранљивих материја у земљишту и пестицида - Стварање еутрофикације у реципијентима		Тренд је у опадању јер се пољопривреда базира све више на „органском концепту” Старачка домаћинства и традиционална пољопривреда
Лов и риболов, уношење алохтоних врста	Шумски екосистеми и ливаде, екосистеми текућих вода	- Илегалан лов врста које су заштићене - Угрожавање ихтиофауне у периоду забрањеног лова (у доба мреста) - Поремећени ланци исхране, - Уношење врста које нису домаће може се поремети опстанак аутохтоних (домаћих) врста		Тренд је константан јер је заступљен дуги низ година – пример лоше праксе,
Активности локалног становништва и присуство туриста	Шумски екосистеми, ливадски екосистеми, оранице	- Непланска градња - Илегална сеча шуме - Пожари - Неадекватно одлагање отпада - Сукцесивни нестанак ливада због смањене испаше - Прекомерно брање лековитог биља - Узнемиравање животиња у репродуктивном периоду (нпр. птица)		Тренд је у порасту јер је тешко контролисати илегалну сечу и паљење биљног отпада (који проузрокује пожар); недовољна знања о заштити животне средине узрокује неодговорно понашање, константна промена фитоценолошких особина ливада због зарастања

5.1.3 Просторно еколошки конфликти

Сагледавајући основне принципе заштите предметног простора и опште развојне показатеље, у оквиру овог поглавља дат је приказ просторно еколошких конфликтних односа који се могу јавити у току планског хоризонта. Полазиште за дефинисање ових конфликтних односа засновано је на уоченим факторима ризика разних активности на природне екосистеме (табела 5.1.3). Појава могућих конфликтних односа се може развити на нивоу:

1) заштите природних и предеоних вредности и развоја туризма;

Између заштите природних и предеоних вредности (са успостављеним режимима заштите природе) и развоја туризма и рекреације (повећање саобраћајне доступности и инфраструктурно опремање туристичких локалитета и спортско-рекреативних намена, изградња туристичке инфра и супраструктуре; непланска изградња викенд и других објеката, и др.),

С обзиром да се подручје налази у оквиру туристичког простора који је из године у годину све више атрактиван, могући фактор угрожавања би представљала обимнија и некоординисана изградња туристичке инфра и супраструктуре и пратеће инфраструктуре ван садашњих зона туристичког развоја, што би као резултат могло да има прекомпозицију предела, измену структуре и просторног распореда станишта, општу фрагментацију терена, повећан обим потрошње локалних ресурса (шуме, земљиште, вода), различите облике загађења (емисија честица, бука, чврсти и течни отпад, визуелно „загађење”) и др. Ово се посебно односи на реализацију мреже туристичких саобраћајница (омогућава изузетно значајно саобраћајно отварање планинског подручја, али представља и еколошку баријеру на простору који је туристички атрактиван) и других туристичких садржаја који захтевају интензивније промене у простору које се односе на подручје СРП „Ртањ”, појединачне природне вредности а посебно на живи свет.

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта лежи у усклађивању развоја *туризма* са заштитом природе и животне средине. Због тога је неопходно туристички развој усмерити на видове који су комплементарни главној посебној намени простора и у функцији промоције природних и културних вредности, односно у подручја у којима ће утицај на природне вредности и животну средину бити еколошки, социјално и економски прихватљив.

2) између заштите природних и предеоних вредности (са успостављеним режимима заштите), и положаја коридора планираних инфраструктурних система и туристичке инфраструктуре, као и постојеће саобраћајне инфраструктуре:

Када је постојећа саобраћајна инфраструктура у питању, конфликт је, пре свега, последица проласка државних путева ИБ и ПБ реда и општинских путева кроз природно окружење, тако да она трпи штетне утицаје динамичког саобраћаја (бука, вибрације, аеро-загађење, акциденти, као и негативни утицаји на слику заштићеног предела око културног добра).

3) заштите природних и предеоних вредности и коришћења пољопривредног земљишта;

Усагласити начин употребе земљишта за пољопривредну производњу са приоритетном заштитом природних добара (у складу са режимима заштите) и пејзажних вредности, а у циљу очувања квалитета ваздуха, земљишта, подземних вода и локалних изворишта водоснабдевања, предела и станишта заштићених и строго заштићених врста биљака; свести употребу земљишта на традиционални екстензиван начин обраде земље и узгој стоке (оваца и јагњади) како би се обновили зарасле и деградиране ливаде и пашњаци и очувале предеоне вредности према Европској конвенцији о заштити предела (Закону о потврђивању Европске конвенције о пределу („Службени гласник РС”, број 4/11)).

4) заштите природних и предеоних вредности и развоја шумарства;

Усагласити интерес заштите природних вредности и шумарства кроз очување садашњег степена шумовитости, побољшање квалитета и степена обраслости, као и нега шума прописане законом, актом о заштити (Уредбом о проглашњу СРП „Ртањ”) и утврђене шумским основама; спровођење мера противпожарне заштите шума и спречавање нелегалне и непланске сече шума, непотребне изградње шумских путева, које могу бити узрок појачаног интензитета ерозионих процеса и фрагментације станишта; забрана сече реликтних, ретких и угрожених врста дрвећа, спречавање ширења ареала шума на рачун пашњака и ливада; спречавање интензивног сакупљања шумских плодова и лековитог биља; спречавање интродукције инвазивних врста, унапређење мониторинга.

5) заштита природних вредности и изградња хидротехничких инсталација и објеката;

Овај конфликт је пренет из планских докумената вишег реда и ширег подручја (ППРС, РПП, ППППН), којима је предвиђена резервација простора за изградњу вишенаменских хидроакумулација „Бован” и „Боговина”, са примарном наменом за водоснабдевања становништва и могућим наменама за енергетику, заштиту од поплава, наводњавање, оплемењавање малих вода, рибарство и одрживи туризам. Водоснабдевање и стриктни услови коришћења воде као ресурса, као и режими заштите природних и културних добара, отварају питања еколошке одрживости, социјалне прихватљивости и економске оправданости планираног коришћења хидропотенцијала река. Релативизација овог конфликта кретаће се у правцу усаглашавања законских и подзаконских аката, планских и развојних докумената на нивоу Републике Србије, уз координацију са институцијама које обезбеђују међународни статус заштите подручја, према потреби (UNESCO; EMERALD; NATURA 2000 и др.).

Све хидротехничке инсталације морају бити изграђене у функцији добробити становништва пре свега како би се обезбедила доступност пијаће воде али и вода за наводњавање и за друге потребе. Усагласити интерес очувања природних вредности а посебно заштите и очувања малих водотокова са радовима који подразумевају интервенције на водотоцима (преграде, уставе и сл...). Мали водотоци имају велики значај у очувању квалитета природних рибљих популација али и укупног хидролошког режима подручја. Како се климатске промене интензивирају значај заштите малих водотокова је изузетно велики и приоритетан.

б) заштите природних вредности и лова и риболова;

Усагласити начин управљања ловним и риболовним подручјима у складу са планским актима из ових области, а са циљем приоритетне заштите и унапређења станишта, угрожених и рањивих врста; унапређењем статуса дивљачи, ловних и осталих врста, обавезним обуставама лова и забраном лова на врсте које су угрожене и ретке у складу са прописима; обезбедити основне биолошке услове за унапређење статуса рибљег фонда као врло осетљивог биотопа због честих промена хидролошких прилика, обуставу риболова према прописима, превентивну заштиту аутохтоних врста у циљу обезбеђивања њиховог опстанка приликом порибљавања (забрану уношења инвазивних врста и сл.), обезбедити на свим водотоцима несметани мрест.

7) заштите животне средине и природних вредности и коришћење обновљивих извора енергије;

Конфликтно однос заснован на постојећим подацима о могућој изградњи нових МХЕ у осетљивим зонама на малим водотоковима релативизирати тежњом ка одабиру других видова обновљивих извора који имају мањи негативан утицај на животну средину Такође морају се дефинисати зоне безусловне забране изградње оваквих објеката у складу са режимима заштите природних добара.

Употреба обновљивих извора енергије (ОИЕ) утиче позитивно на заштиту животне средине, са аспекта смањења потрошње електричне енергије и фосилних горива за грејање, смањења топлотних губитака и повећања коришћења локалних енергетских ресурса. Истраживање потенцијала за коришћење ОИЕ (технокономске анализе и мерења, претходне еколошке

евалуације) показало је да је планско подручје изузетно повољно за коришћење снаге воде, ветра и биомасе за производњу електричне енергије.

8) *заштита природних вредности и активности становништва и туриста*

Конфликтни однос је заснован на намерном или ненамерном уништавању и деструкцији природних ресурса и живог света (сеча шума, прекомерно брање лековитог биља, нелегална градња, депоновање отпада – формирање сметлишта, ...). Усаглашавање ових конфликтних односа лежи у постепеној и сталној едукацији посетилаца и житеља о значају животне средине и живог света, и контроли свих ризичних активности на подручју СРП.

У току израде предметне Стратешке процене, нека питања нису разматрана:

- Смањење јонизујућег зрачења.

Прецизни подаци о загађености појединих подручја изостају, а поједини резултати квалитета појединих медијума животне средине су везани за истраживања која су обављана у протеклом периоду у оквиру пројеката и. Због тога је отежана категоризација могућих утицаја појединих загађивача, као и пројекција будућих загађивача и њиховог утицаја (интензитета, вероватноће и др. значајних карактеристика).

Еколошки проблеми (дефинисање ризика и просторно- еколошких конфликта) приказани су кроз сагледавање утицаја на животну средину (екосистеме) док је сагледавање осталих параметара (друштвено–економских, здравствених) занемарен у овој фази. У приказу односа варијантни решења, сагледан је утицај на друштвено економски развој. У оквиру предметне процене утицаја негативни утицаји на здравље људи разматраће се кроз приказ утицаја буке и ЕМ зрачења.

5.2 ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Према просторној диференцијацији животне средине (извод из ППРС), а узимајући у обзир постојеће стање квалитета животне средине и тренд у наредном периоду, простор Просторног плана припада подручју **веома квалитетне животне средине** са преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота (подручја заштићених природних добара на националном нивоу СРП „Ртањ” у оквиру I и II режима заштите, подручја заштићена међународним конвенцијама у оквиру овог простора, водотоци I класе, изворишта планинских речица и изворишта водоснабдевања са зонама непосредне заштите) у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет. Треба обезбедити таква решења којима се задржава постојеће стање квалитета животне средине и штите природно вредни и очувани екосистеми.

Иако је на простору Просторног плана претежно установљена врло квалитетна животна средина, у микроеколошком смислу, поједине зоне и локације, су изложене већим или мањим притисцима и тиме представљају зоне:

- **квалитетне животне средине** површине са преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота. На подручју плана то су локалитети под III степеном заштите природе, шумска подручја, туристичке зоне контролисаног развоја, ливаде и пашњаци, пољопривредна и ловна подручја, подручја са природном деградацијом, III зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања. За ову категорију предвиђају се таква решења којима се умањују или елиминишу постојећи негативни, а повећавају позитивни утицаји, као компаративна предност у планирању развоја;
- **угрожене животне средине** овој категорији припадају грађевинска подручја насеља и грађевинско земљиште ван грађевинског подручја насеља, зоне утицаја дуж постојећих локалних саобраћајница, инфраструктурних коридора (ЕЕ инфраструктура), туристички локалитети интензивног развоја, пољопривредно земљиште са интензивном пољопривредном производњом, Костадиновица (подножје и југоисточни део планине), јужне стране планине са

интензивним сточарством, напуштени каменоломи и јаловишта старих копова рудника у подножју североисточног дела планине. Неопходно је спречити даљу деградацију и обезбедити побољшање постојећег стања на оваквим локалитетима, како би се умањила угроженост животне средине као ограничавајућег фактора развоја. Потребно је одредити најадекватније начине коришћења природних ресурса и простора са циљем очувања природних вредности и унапређења животне средине.

Подручја загађене и деградирание животне средине нису евидентирана у оквиру граница Просторног плана, осим локалитети дивљих депонија.

5.3 ВАРИЈАНТНА РЕШЕЊА

Просторни план не дефинише варијантна решења. Како је према Закону о СПУ дефинисана обавеза разматрања варијантних решења, у оквиру стратешке процене су припремљена два варијантна решења Просторног плана. Прво варијантно решење се односи на нереализовање Просторног плана, док друго представља решење Просторног плана.

Варијанта 1 – План се не реализује

У наредној табели (табела 5.3.1) приказани су предности и недостаци опције 1 – да се план не реализује.

Табела 5.3.1: Опција да се план не реализује – предности и недостаци

Сектори	Предности	I. Недостаци
Економија		<ul style="list-style-type: none">- Непотпуна туристичка валоризација и презентација природних и културних вредности на подручју Просторног плана,- Економска неразвијеност подручја и слаба диверзификованости привредне структуре (углавном се све базира на туризму),- Привреда - слаб пласман производа на тржиште.
Друштво	<ul style="list-style-type: none">- Сачувао би се традиционални начин живота људи који живе на подручју Просторног плана.	<ul style="list-style-type: none">- Продубљивање дуготрајне депопулације и демографске ослабљености- Стагнација у броју становника у овом подручју, што је случај и са другим брдскопланинским сеоским насељима (или је још и гори)- Просечна старост становништва ће остати иста, ниско учешће деце и младих у укупној популацији,- Лош квалитет услуга, као и низак животни стандард због ниизвесности у водоснабдевању и неадекватној санитацији,- Наставиће се тренд мале стопе запослености,- Релативно низак друштвени стандард који се огледа у свим животним аспектима.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину

Сектори	Предности	1. Недостаци
Животна средина	<ul style="list-style-type: none"> - Смањена угроженост услед стагнирања привредног развоја и туризма, (без изградње саобраћајница које су извор аерозагађења и буке) и посредно утицаја од нагомилавања отпада (комуналног и специфичног пољопривредног...), - Без утицаја у зонама планирног развоја (објеката и инфраструктуре) 	<ul style="list-style-type: none"> - Управљање подручјем без контроле загађења животне средине, - Без система за одвођење и пречишћавање отпадних вода доћи ће до водотокова, као и локалних изворишта, - Угроженост изворишта непланском изградњом и дивљим прикључцима, - Бујични токови и настали облици ерозије без антиерозионих мера могу изазвати велике штете у природи и животној средини, - Нелегална и прекомерна сеча шума од стране локалног становништва могла би да угрози биодиверзитет и да подстакне процесе ерозије, - Нелегална градња и непланско претварање квалитетног земљишта у грађевинско може изазвати велики проблем у заштити природног добра, - Интензивна пољопривреда са прекомерном хемизацијом може изазвати загађење вода у околини, чиме могу бити угрожена околна изворишта водоснабдевања и сл., - Загађење животне средине услед проблема са отпадом (неразвијеност система прикупљања отпада и дивље депоније), - Интензивирање коришћења природних ресурса (каменоломи), - Пропадање интегритета предела – зарастање ливада, сеча шума, градња објеката који не одговарају предеоним карактеристикама... - Угрожен статус природних добара, без јаче стручне, институционе, организационе и финансијске подршке, - Интензивирање природно-деградационих процеса без примена санационих мера, - Интензивирање уништавања биодиверзитета услед прекомерног лова и риболова, као и услед прекомерног бранја лековитог биља, - Не постојање контроле над процесима и појавама које могу представљати ризик за СРП.

Варијантно решење 2: Реализација Просторног плана

У наредној табели (табела 5.3.2) приказани су предности и недостаци опције 2 – да се Просторни план реализује.

Табела 5.3.2: Опција да се план реализује – предности и недостаци

Сектори	Предности	2. Недостаци
Економија	<ul style="list-style-type: none"> - Изразити потенцијали за унапређење туристичке понуде новим видовима туризма, кроз промовисање понуде, повезивање простора са афирмисаним центрима у окружењу и опремање атрактивних садржаја и изградњом инфраструктуре, - Изразити потенцијали за обнову пашњачког сточарства, воћарства, пчеларства и узгоја лековитог и ароматичног биља, у режиму традиционалне интегралне и органске пољопривреде и њихову прераду у малим производним погонима на мултифункционалним газдинствима. - Развој и размештај малих предузећа микробизниса у центрима заједнице насеља у складу са локално-развојним потенцијалима и расположивим ресурсима у складу са ограничењима због режима заштите природе. - Више могућности за развој шумарства, лова и риболова - Унапређене транспортне везе. - Могућности за инвестирање. 	<ul style="list-style-type: none"> - Повећана производња ће довести до повећане потражње за услугама и инфраструктуром, - Могућ проблем пласмана производа без јаке инфраструктуре.

Сектори	Предности	2. Недостаци
Друштво	<ul style="list-style-type: none"> - Делимично побољшање демографског стања лежи у становништву које је мигрирало са ових простора ка општинским средиштима и већим урбаним центрима ван подручја Плана, - Олакшицама заинтересованим субјектима може се обезбедити развој предузетништва (планским мерама, кредитирањем, пореским олакшицама). - Погодност за развој пољопривредне производње – локална традиција у пољопривредној производњи. - Развој туризма као мотива за демографски опоравак. - Стварање привредног амбијента који ће омогућити запошљавање и самозапошљавање локалног становништва, посебно млађег фертилног континента становништва. - Повећање животног стандарда, кроз обезбеђене комуне услуге (сигурност у снабдевању водо, струјом и фекалном канализацијом). 	<ul style="list-style-type: none"> - Губитак традиционалних стилова живота. - Повећана потражња у односу на постојеће социјалне службе услед прилива становништва ради туристичке понуде. - Мере компензације за локално становништво због ограничења која су проситекла из заштите природних и културних добра, изградње инфраструктуре.
Животна средина	<ul style="list-style-type: none"> - Планирани развој је усклађен са циљевима заштите природних добара те се очекује максимална заштита истих, кроз ограничења и контролу свих активности у оквиру Просторног плана, - Предвиђене су мере очувања и заштите културног предела као основног идентитета Просторног плана, - Унапређењем техничке инфраструктуре побољшаће се рад и контрола рада водоизворишта, водоснабдевање и решиће се проблем одвођења и третмана отпадних вода, - Привредни развој (МСП) подразумева примену нових одрживих технологија минимализује утицај на животну средину - органска пољопривреда са контролисаном употребом хемикалија и коришћење обновљивих извора енергије (акцент на бимаси, геотермалној енергији и соларним панелима)... - Планом се предвиђа поред заштите простора и рекултивација деградираних и девастираних зона – санирање постојећих депонија, - Просторном и фнкционалном интеграцијом подручја доћи ће до унапређења управљања отпадом као значајног проблема заштите животне средине, - Планом је предвиђена већа енергетска ефикалност приликом изградње објеката као и у толификацији, - Планом су дефинисани стандарди и норме који се морају испоштовати у циљу борбе против временских непогода и суша (климатских промена). 	<ul style="list-style-type: none"> - Нагли и неконтролисани развој туризма и супраструктуре са прекомерним оптерећењем простора може изазвати негативне утицаје на животну средину и природне вредности, - Развој саобраћаја и прекомерна оптерећеност одређених зона саобраћајним кретањима (чворишта, државни путеви првог и другог реда) могу изазвати негативне утицаје на животну средину уколико се не примене мере заштите животне средине, односно не пронађу најоптималнија решења која не нарушавају животну средину и културни предео, - Могући утицаји приликом изградње остале инфраструктуре (ЕЕ, ТТ, и сл..) такође захтева примену мера заштите животне средине, - Опасност од акцидентних ситуација - Генерисање грађевинског отпада приликом нове изградње који мора бити прописно складиштен

5.4 КОНСУЛТАЦИЈЕ

У току израде Стратешке процене утицаја Просторног плана, вршене су консултације са надлежним републичким органима из области заштите животне средине, као релеванитним институцијама из области заштите животне средине (Завод за заштиту природе Србије, Управљач СРП „Ртањ”, Републички завод за заштиту Споменика културе, Београд, Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, ЈП „Србијашуме”, Републички хидрометеоролошки завод Србије, Завод за заштиту културе Ниш).

6 ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

6.1 ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Основни циљ Стратешке процене је заштита природе и основних чинилаца животне средине кроз одрживо коришћење природних ресурса и природних вредности, са циљем смањења загађења и притисака на животну средину, биодиверзитет и здравље људи.

6.2 ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

У наредној табели приказани су општи и посебни циљеви Стратешке процене утицаја (табела 6.2.1).

Табела 6.2.1:Посебни циљеви Стратешке процене утицаја

Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ
Заштита основних чинилаца животне средине	1. Очување и унапређење квалитета ваздуха, смањење емисија ГСБ
	2. Очување квалитета вода и интегрално управљања водама
	3. Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације
Заштита природних ресурса	4. Очување пољопривредног земљишта
	5. Очување и унапређење шума и шумског земљишта
Заштита природних вредности	6. Заштита биодиверзитета и предела
Заштита од буке	7. Заштита од буке у животној средини
Унапређење енергетске ефикасности	8. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије
Унапређење управљања отпадом	9. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење сметлишта, успостављање примарне селекције
Управљање ризиком	10. Смањење ризика од настанка свих врста удеса
Успостављање мониторинга	11. Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача
Унаређење капацитета јавних служби и еколошке свести јавности у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине	12. Информисаност и едукација становништва и појединачних субјеката о значају заштите животне средине, спровођење политике заштите животне средине на свим нивоима

6.3 ВРСТЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА КОЈИ СУ КОРИШЋЕНИ ПРИ ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Индикатори (показатељи, индекси) представљају основни инструмент за систематско идентификовање, оцењивање и праћење стања, развоја и услова средине и сагледавање последица. Они су неопходни као улазни подаци за свако планирање (друштвено-економско и просторно-урбанистичко) и представљају полазну основу за планирање развоја заштите животне средине.

У припреми Стратешке процене утицаја Просторног плана на животну средину, индикатори су припремљени у складу са циљевима Стратешке процене, а на основу Националне

листе индикатора заштите животне средине („Службени гласник РС”, број 37/11) и приказани су у табели 6.3.

Табела 6.3: Циљеви и индикатори стратешке процене

Заштита основних чинилаца животне средине	Очување и унапређење квалитета ваздуха, смањење емисија ГСБ	<ul style="list-style-type: none"> - Учесталост и прекорачење дневних граничних вредности за SO₂, NO₂, PM₁₀, O₃ прашкастим, органским и неорганским материјама - Потрошња супстанци које оштећују озонски омотач (ОДС), - Емисија кисељавајућих гасова (NO_x, NH₃ и SO₂) - Емисија перкурсора озона (NO_x, CO, CH₄ и NMVOC) - Емисија примарних суспендованих честица и секундарних прекурсора суспендованих честица (PM₁₀, NO_x, NH₃ и SO₂), - Емисија гасова са ефектом стаклене баште - Емисија тешких метала, - Емисија ненамерно испуштених дуготрајних органских загађујућих материја (UPOPs)
	Очување квалитета вода и успостављање интегралног управљања водама	<ul style="list-style-type: none"> - Индикатор потрошње кисеоника у површинским водама - Нутријенти у површинским и подземним водама - Индекс сапробности (SI) - Serbian Water Quality Index (SWQI) - Квалитет воде за пиће - Квалитет воде за купање - Процент становника прикључен на јавни водовод - Процент становника прикључен на јавну канализацију - Постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације - Загађене (непречишћене) отпадне воде - Емисије загађујућих материја из тачкастих извора у водна тела
	Унапређење квалитета земљишта, заштита од загађења и деградације	<ul style="list-style-type: none"> - Промена начина коришћења земљишта - Ерозија земљишта - % загађених површина - Површине деградираног земљишта - Садржај органског угљеника у земљишту - Управљање контаминираним локалитетим
Заштита природних ресурса	Очување пољопривредног земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - % смањења површина обрадивог пољопривредног земљишта, - % пољопривредних површина на којима се користе агрохемијске мере, количине употребљених пестицида, број, локације безусловних сметлишта и процењена количина неплански депонованог отпада
	Очување и унапређење шума и шумског земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - % повећања површина под шумом
Заштита природних вредности	Заштита предела и биодиверзитета	<ul style="list-style-type: none"> - Број и значај заштићених биљних и животињских врста, - Број и површина заштићених природних добара и предеоних целина, - Број и квалитет заштићених непокретних културних добара, - Број посетилаца у визиторским центрима

Заштита од буке	Заштита од буке у животној средини	<ul style="list-style-type: none"> - Укупни индикатор буке - Индикатор дневне и ноћне буке - Број изложених становника прекомерном буком
Унапређење енергетске ефикасности	Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије	<ul style="list-style-type: none"> - Укупна потрошња примарне енергије по енергентима - Потрошња примарне енергије из обновљивих извора - Потрошња електричне енергије из обновљивих извора
Унапређење управљања отпадом	Унапређење сакупљања отпада, успостављање савременог управљања отпадом и успостављање рециклаже	<ul style="list-style-type: none"> - Укупна количина произведеног отпада - % домаћинстава укључених у систем, - % отпада који се третира, - % отпада који се одлаже на сан. Депонију - Број сметлишта - број санираних и рекултивисаних сметлишта чврстог отпада
Управљање ризиком	Смањење ризика настанка свих врста удеса	<ul style="list-style-type: none"> - Број локалитета са високим ризиком од удеса, - Јединица мере: % - Учесталост удеса у производњи, транспорту, управљању отпадом и изградњи објекта, - Јединица мере: % - Постојање планова интервенције у случају ванредног стања

6.4 КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Одређивање степена компатибилности циљева СПУ и циљева ППР-а извршена је у наредној табели (табела 6.4).

Заштита и одрживо коришћење природног наслеђа, природних ресурса, заштита животне средине и културног предела. Овај циљ је у потпуности компатибилан са свим СПУ циљевима.

Просторна и функцијска интеграција подручја са градским и регионалним окружењем, јачањем саобраћајних и других инфраструктурних веза. Овај циљ је компатибилан са циљевима СПУ чиме се остварује боља интегрална заштита животне средине и природних ресурса, јачање институционалне заштите просторних и садржајних вредности од међународног, националног и регионалног значаја.

Одрживи развој – форирање нових целина и зона уз ограничење ширења грађевинског подручја ради заштите простора у складу са посебном наменом, кроз унапређење постојећих изграђених објеката, нову изградњу, доградња и реконструкција у функцији промовисања и унапређења природног идентитета.

Комплетно инфраструктурно опремање обезбеђује подршку развоја компатибилних активности и делатности посебној намени, у циљу унапређења стандарда и квалитета живљења локалног становништва. Унапређење туристичке понуде, јачање јавних служби (посебно сектора заштите животне средине) и активна заштита културног наслеђа, природе и животне средине представљају планске активности које се базирају на оживљавању појединих локација, у складу са режимима заштите природе. Да би овај циљ постигао већи степен компатибилности са циљевима СПУ неопходне су мере заштите кроз интегрални приступ

планирања простора и заштите културних добара, животне средине чиме се остварује висок степен одрживости.

Табела 6.4 Матрица компатибилности СПУ и ПП

СПУ циљ	Заштита основних чинилаца животне средине	Заштита природних ресурса и природних и културних вредности	Унапређење енергетске ефикасности	Заштита од буке	Заштита од штетног зрачења	Унапређење управљања отпадом	Управљање ризиком	Успостављање мониторинга	Унаређење еколошке свести и учешћа јавности у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине
ПП циљ									
Заштита и одрживо коришћење природног и културног наслеђа, заштита животне средине	√	√	√	√		√	√	√	√
Просторна и функцијска интеграција подручја са регионалним окружењем	√	√			М	М	√		√
Успостављање одрживог развоја и квалитета живљења	М	М	М	М	М	М	М	√	√
Унапређење саобраћајне и техничке инфраструктуре (водовод, канализација, електроенергетика, ТТ, управљање отпадом и остали комунални системи)	М	М	М	М	М	√	М	√	

√ - компатибилан, М- компатибилност је условљена применом мера заштите.

7 ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Реализацијом планских активности могу се јавити потенцијални штетни утицаји у различитим фазама реализације планских решења. Процена утицаја планираних намена и планских циљева на животну средину вршена је са аспекта могућих утицаја у односу на циљеве Стратешке процене. Ово укључује и процену утицаја варијантних решења (нереализације и реализације плана) на животну средину. Избор решења за које је урађена Стратешка процена извршена је према следећим критеријумима:

- процена је вршена само за планска решења која су од суштинског значаја за будући развој планског подручја;
- за планска решења из области заштите животне средине, заштите природних ресурса, природних и културних добара, заштите биодиверзитета, није вршена процена, јер су ова решења у функцији заштите животне средине самим тим усклађена са циљевима Стратешке процене утицаја (потпуно су компатибилна).

У области заштите *природних система и ресурса*:

- а) Пуна планска заштита одрживо коришћење и унапређење природних вредности и природних ресурса - водних ресурса, шумског и пољопривредног земљишта.

У области *заштите природног и културног наслеђа, заштите културног предела*:

- а) Интегрисана заштита природних вредности (СПП „Ртањ”, еколошко значајних подручја EMERALD мреже, ИВА IPA, РВА подручја, станишта значајних за заштиту биодиверзитета,

- свих шума и геодиверзитета) и успостављање режима заштите кроз посебне мере, успостављање мера контроле и надзора, истраживања и унапређења природних вредности;
- b) Интегрисана заштита јединственог културног предела (створених вредности (традиционалних објеката становања и специфичних објеката културног наслеђа, изграђених у различитим периодима прошлости) и њиховог непосредног природног окружења, који са јединственим флористичким облицима и разноликим рељефом, чине аутентичну предеону целину) кроз промоцију традиције, наслеђа, обичаја, науке, верског, етно и др. облика туризма.

У области заштите животне средине:

- a) Очување квалитета воде, ваздуха и земљишта, смањење емисије загађујућих материја из постојећих и спречавање настанка нових загађења; успостављања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања;
- b) Заштита и унапређење биодиверзитета, промоција и очување геодиверзитета;
- c) Израда катастра загађивача, увођење мониторинг система ради контроле загађивача;
- d) Санацију и ревитализацију загађених, деградираних и неплански изграђених простора (деградираних пашњака, површина са израженом ерозијом, рударских копова, каменолома, позајмишта, непланске изградње и сл.);
- e) Едукација становноштва о значају заштите животне средине на свим нивоима.

У области инфраструктурног опремања:

- a) Унапређење комуналне хигијене у сектору управљања отпадом (ширење сакупљачке мреже на све кориснике ЈЛС, успостављање примарне селекције, уклањање дивљих депонија...)

На основу планских циљева (поглавље 2.2 - Циљеви развоја, ове процене) издвојена су планска решења **за које је извршена процена утицаја на животну средину:**

1. У области *демографије, мреже насеља и јавних служби:*
- a) очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби у складу са посебном наменом.
2. У области *привредног развоја:*
- a) изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре, активирање туристичких насеља и становништа у презентацију и услугу за потребе туризма;
- b) одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине;
- c) развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство);
- d) одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума, унапређење ловства и ловне дивљачи, риболова.
3. У области *инфраструктуре:*
- a) интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних, општинских, туристичких путева) који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност подручја Просторног плана са другим деловима Србије);
- b) унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водоводних линија и водоизворишта, резервоара, успостављање зона санитарне заштите, изградња (доградња) система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у

- насељима, насељски и појединачних) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока;
- c) унапређење енергетске мреже (изградња нових водова и реконструкција постојеће мреже, изградња нових ТС), повећање сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије;
- d) изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (ТТ инфраструктуре, гасовода...).

7.1 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И ЊИХОВО ПОРЕЂЕЊЕ

У процесу Стратешке процене анализирана су два сценарија развоја Просторног плана:

- **Варијанта 1** – уколико не дође до реализације/спровођења Просторног плана и
- **Варијанта 2** – уколико дође до спровођења/реализације циљева Просторног плана.

Процена утицаја варијантних решења у односу на циљеве Стратешке процене утицаја уређена је како би се омогућило поређење анализираних варијантних решења, а указало на повољније варијантно решење са становишта заштите животне средине. Поређење варијантних решења извршена је у наредној табели (табела 7.1).

Табела 7.1: Процена утицаја варијантних решења на животну средину

Циљ стратешке процене	Варијантно решење бр.1 (план се не реализује)	Варијантно решење бр.2 (план се реализује)
1. Очување и унапређење квалитета ваздуха, смањење емисија ГСБ	-	+/M
2. Очување квалитета вода и интегрално управљање водама	-	+/M
3. Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације	-	+/M
4. Заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела	-	++
5. Заштита шума и шумског земљишта	-	++
6. Заштита пољопривредног земљишта	-	+/M
7. Смањење утицаја буке у животној средини	-	+/M
8. Смањење утицаја штетног зрачења	-	+M
9. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије (рационално коришћење необновљивих извора енергије)	--	+/M
10. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције (рециклаже)	-	++
11. Смањење ризика од свих врста удеса	--	+M
12. Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача	--	++
13. Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине	-	+

+ позитиван тренд (унапређење ж.средине)

- негативни тренд (деградација ж.средине)

0-без значајних промена,

M - уз мере заштите, унапређења/компензације, могућ позитиван тренд.

Варијантно решење 1: које се односи на нереализовање Просторног плана, неповољније је са аспекта заштите животне средине, јер би дошло до настављања негативног тренда у управљању подручјем – непланске градње и непланираног губљења земљишта као ресурса, посебно шумског и пољопривредног, загађење земљишта и вода (појединачних извора) услед непостојања одговарајуће хидротехничке инфраструктуре. Непланско управљање простором узрокује да најпроблематичнији комунални и функционални проблеми (управљање отпадним водама, проблемима у водоснабдевању и заштита водоизворишта, дивље депоније, дивља градња, нерешена питања јаловишта ...) и даље остају нерешени. Свака неконтролисана и илегална сеча шуме (за енергетске потребе, трговину, прераду дрвета и све друге нелегалне и неоправдане експлоатације) доприносе нерационалном трошењу природних ресурса, појави и подстицању ерозије, загађењу животне средине и уништавању културног предела. Посебно би била угрожена природна и културна добра у строгом режиму заштите, због непланског и нерационалног управљања уз могућност губитка валоризованих посебности (непланска сеча шума, инвазивни туризам са ширењем урбаног подручја на земљишту које није грађевинско, неодрживо коришћење водопотенцијала у енергетске сврхе и сл.). У већ промењеним/деградираним зонама и локацијама – јаловишта и сметлишта комуналног идр. отпада (уколико се плански не предвиде и спроведу мере ограничења, санације и унапређења), би притисци на животну средину допринели још већем загађењу које би од тренутног микролокацијског тачкастог загађења прешло у зонско које има негативне последице по земљиште, подземне воде и реципијенте (изворишта водоснабдевања). Тиме се доводе у опасност локалитети посебне осетљивости са стаништима угрожених врста биљака и животиња. Друштвени и економски аспект кроз сагледавање овог сценарија (да се план не реализује) би такође био неповољнији, јер се не очекује значајан економски развој, смањење стопе незапослености, могућности да се побољша демографска слика поднебља и задржи становништво.

Варијантно решење 2: које се односи на реализовање Просторног плана, значајно је повољније са аспекта заштите животне средине, природе и природних ресурса јер је основ развоја подручја базиран на принципима одрживости, вишегенерацијске користити, а пре свега у функцији режима заштите природних и културних особености и идентитета простора. Планом се предвиђа интегрална заштита природних добара, културног предела, животне средине, природних ресурса и биодиверзитета, уз одрживи развој привреде (туризма кроз разноврсну и интегрисану понуду, агропољопривреде (ратарство, воћарство и сточарство), малих привредних субјеката (прерада дрвета и прехрамбених производа) компатибилних са туристичком промоцијом и традиционалном пољопривредом) који се заснива приоритетно на поштовању принципа, одредби и Услови заштите природних добара и на заштити природних ресурса. Конкретни циљеви из водопривреде и енергетике (унапређење водоснабдевања, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода, решење проблема санитације, као и све већа афирмација у коришћењу биомасе, енергије земље и соларне енергије у циљу смањења потрошње необновљивих природних ресурса) представљају одличан избор у смеру развоја подручја без штетних утицаја на животну средину. Такође, планирани циљеви на обезбеђивању боље повезаности и опремљености простора недостајућом инфраструктуром (посебно саобраћајном – реконструкција, доградња и нова изградња државних путева и локалних саобраћајница) свакако се намећу као бољи избор за унапређење статуса простора на регионалном и међународном нивоу. Позитиван утицај се огледа у решавању проблема управљања отпадом, који подразумева ширење сакупљачке мреже на рурална подручја, стимулисање рециклаже и санацију простора под дивљим депонијама и јаловиштима. Плански урбани развој, који је строго ограничен на грађевинско подручје, онемогућава губитак вредног пољопривредног и шумског земљишта, односно елиминише бесправну сечу шуме и крчење друге шумске вегетације, чиме се чува биодиверзитет подручја и плодно тле за узгајање биолошки вредне хране.

Развој подручја подразумева социјално друштвени бољитак који се огледа у задржавању становништва и заустављању миграција, стварањем услова за нова радна места (услуге, туризам, агропривреда и сл...) и већим економским стандардом локалног становништва.

Нереализовање Плана је варијантно решење са могућим негативним последицама у односу на циљеве стратешке процене и губитак могућности ефикасног деловања у свим секторима развоја подручја. Просторним планом предложен је одржив развој подручја уз очување постојећих потенцијала, природних и културних вредности и ресурса као и решења за спречавање конфликта у простору и разрешење постојећих просторних еколошких проблема. Стога је неопходно доношење и имплементација Плана са понуђеном еколошком поставком одрживог развоја. Базирајући се на високом степену одрживости који планира функционално унапређење простора и статуса природних вредности, у појединим секторима плански циљеви не искључују реализацију програма и решења који могу имати негативне утицаје на животну средину (ако се сагледају циљеви СПУ). Због тога у свим сегментима планског развоја где се негативни ефекти очекују (где је утврђен низак степен компатибилности), план мора предвидети мере (М) и услове под којима су планиране активности једино могуће. (табела 7.1)

7.2 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАВАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА

7.2.1 Процена утицаја планских решења на животну средину

У овом поглављу је извршена анализа и евалуација могућих утицаја, који су приказани као збирни утицаји на животну средину. Узете су у обзир следеће карактеристике утицаја:

- Врста процењених утицаја планских циљева је дата вредновањем укупних позитивних утицаја и укупних негативних утицаја одређеном бојом и њеним интензитетом. Зелена боја представља позитивне, а црвена негативне утицаје, док је бела боја знак да утицаја нема или су непознати. Интензитет боје указује на јачину позитивних односно негативних утицаја.
- Вероватноћа дешавања утицаја (сигуран (С), вероватан, (В), могућ (М)),
- Трајање и учесталост утицаја (повремен (По), привремен (Пр), дугорочан (Д))
- Просторне размере утицаја (локални (Л), регионални (Р), национални (Н) и међународни (М))

Методологија је описана у поглављу 9.1

Евалуација утицаја је извршена за дефинисане планске циљеве (решења) која су претходно наведена у овом поглављу, у односу на циљеве стратешке процене, описно према наведеним критеријумима утицаја и приказана у наредној табели (табела 7.2.1 *Евалуација процењених утицаја*).

Табела: 7.2.1: Евалуација процењених утицаја

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину

Плански циљеви		Демографија, мрежа насеља и јавне службе		Туризам и привреда				Циљеви стратешке процене	
одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз интегралну заштиту и унапређење шума и унапређење ловства, риболова	одрживи развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи у складу са специфичним захтевима подручја	СД СтР	СД СтР	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	очување и унапређење квалитета ваздуха, смањење емисија ГСБ
	развоје развоје мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи у складу са специфичним захтевима подручја	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	очување квалитета вода и интегрално управљања водама
	одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације
	изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	заштита шума и шумског земљишта
одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела
одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	заштита пољопривредног земљишта
одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	смањење буке
одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	смањење штетног зрачења
одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	унапређење ЕЕ и коришћење обновљивих извора енергије
одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	унапређење сакупљања отпада ширење сакупљачке мреже и чистиће дивљих смеђишта, примарна селекција
одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	смањење ризика од настанка свих врста удеса
одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	успостављање мониторинга и израда катастра загађивача
одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине	СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину

Плански циљеви		очување и унапређење квалитета ваздуха, смањење емисија ГСБ	очување квалитета вода и интегрално управљања водама	унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације	заштита шума и шумског земљишта	заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела	заштита пољопривредног земљишта	смањење буке	смањење штетног зрачења	унапређење ЕЕ и коришћење обновљивих извора енергије	унапређење сакупљања отпада ширење сакупљачке мреже и чистише дивљих смегљишта, примарна селекција	смањење ризика од настанка свих врста удеса	успостављање мониторинга и израда катастра загађивача	информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине
Инфраструктура	интерисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних, општинских, туристичких путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност ПП са другим деловима Србије);	СК ПоЛ	СК ПоЛ	ВД СтЛ	СД СтЛ	МД СтН/М	МД ПоЛ	МД ПоЛ		ВД СтР	СД СтР	МД СтЛ	ВД СтР	СД СтР
	унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водоводних линија и водозворишта, резервоара, успостављање зона санитарне заштите, изградња (доградња) система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима, насељски и појединачних) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока,		СД СтР	ВД СтЛ	СД СтР	МД СтР	ВД СтЛ			СД СтН		СД СтР	МД ПЛ	ВД СтЛ
	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, енергетске ефикасности	СД СтР	МД СтЛ	МК ПрЛ	СД СтЛ	МД СтН/М		ВД СтЛ	СД СтР	СД СтР	СД СтР	ВД СтР	СД СтР	ВД СтР
	изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (гасовод, ГТ инфраструктуре)	СД СтР		МК ПрЛ	МД СтЛ	МД СтН/М			СД СтР	СД СтР		ВД СтР	ВД СтР	СД СтР

Планско решење 1a: *Очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби у складу са посебном наменом*

Унапређењем (обновом и опремањем) руралног подручја, доћи ће до позитивних утицаја у домену заштите основних елемената животне средине – воде, ваздуха и земљишта јер то подразумева опремање простора недостајућом санитарном/комуналном инфраструктуром. Јачањем институција остварује се превентивна и континуирана заштита животне средине и посебне намене кроз унапређење управљачког система над природним и културним добрима и реализацију пројеката заштите и унапређења, уз спровођење позитивне законске регулативе у свим областима, успостављањем мониторинга квалитета животне средине, еколошког образовања на свим нивоима. Позитивни утицаји су дуготрајни, извесни и на локалном и регионалном нивоу. У зависности од примене мера заштите животне средине и ограничења која су условљена режимима заштите, негативни утицаји се могу очекивати у погледу заштите природних и културних добара, предела, биодивезитета, а односе се на нову изградњу која може да наруши аутентичност предела и живог света као и на повремену појаву буке. У односу на одређене циљеве заштите животне средине неопходна је примена мера заштите животне средине.

Планско решење 2a: *Изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објеката, инфраструктуре и супраструктуре, активирање туристичких насеља и становништва у презентацију и услугу за потребе туризма*

Планирање и развој туризма у подручјима заштићених природних вредности, иако мора бити заснован на одрживим начелима и принципима који подразумевају њихову приоритетну заштиту, је врло осетљив задатак. Из тог разлога у оквиру сагледавања усклађености развоја са циљевим СПУ, уочени су могући већи или мањи негативни утицаји (јер се централни мотив развоја планског подручја базира на развијање различитих облика туризма). Изградња објеката, смештајних капацитета, инфраструктуре, супраструктуре и осталих пратећих делатности у свим фазама развоја захтева примену мера заштите животне средине и поштовање одредби, услова и ограничења везаних за режиме заштите природе, изворишта водоснабдевања, заштите културног предела, заштите шума и пољопривредног земљишта... Како негативни утицаји могу изазвати далекосежне последице који се огледају у губитку статусних вредности као последица угрожавања појединачних природних ентитета и загађења природе, непланске градње, прекомерне експлоатације природних ресурса, развој туризма без обзира на планирани степен одрживости се у оквиру ове процене мора посматрати као еколошки ризик.

Утицаји су евалуирани као значајни и врло значајни, на регионалном и националном нивоу и односе се на пратеће негативне утицаје туризма, која на различите медијуме остварују различит утицај (са циљевима СПУ остварује низак степен компативилности) и самим тим захтева примену посебних мера заштите.

Планско решење 2b: *Одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине*

Као и претходни плански циљ, утицај овог решења према факторима животне средине зависи од примена мера заштите животне средине, које је потребно применити за све облике производних процеса у погледу рационалног коришћења природних ресурса (земљишта, енергије и воде), заштита земљишта од загађења, заштите вода од непречишћених отпадних вода, заштите ваздуха и управљање отпадом. У оквиру планског обухвата се не предвиђају се пројекти и производње великих капацитета који имају значајне негативне утицаје и посебне захтеве за заштитом животне средине. Такође, планом је дефинисан однос ових погона и посебне намене у оквиру режима заштите. Предвиђене су делатности које је оправдано развијати у природно

заштићеним подручјима и њиховој околини-прерада дрвета, прерада прехранбених производа, воћа, поврћа, лековитог биља, и сл. Ово решење има позитивне утицаје на економски развој, прилику за отварање нових радних места и задржавање становништва које ће бити везано за нова радан места. Тиме ће се поправити и демографска слика подручја и природни прираштај становника.

Примена мера заштите животне средине подразумева примену најбоље доступних техника у производњи и еколошки оправданих технологија са инсталираним системима за пречишћавање отпадних вода и смањење/елиминацију отпадних материја у ваздух, воду и земљиште, као и мера спречавања ризика од настанка удеса. Савремене производне технологије подразумевају и адекватно управљање отпадом, према утврђеном систему где се произвођач обавезује да га сакупља и третира на безбедан начин према важећем закону о управљању отпадом и подзаконским актима. Примена оваквог принципа управљања отпадом у привреди, има позитивне утицаје у сектору управљања отпадом (као стратешком циљу заштите животне средине). Могући негативни утицаји су углавном локалног карактера. Примена мера заштите је неопходна у готово свим секторима заштите природе, културног предела и животне средине.

Планско решење 2c: *Развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство)*

Ово решење које се базира на интегралном развоју пољопривреде у складу са режимима заштите природе и природних добара, а заснована на органској екстензивној пољопривреди, углавном остварује позитивне утицаје усклађене са доминантном посебном наменом. Позитиван утицај се испољава готово у свим секторима заштите природе и животне средине, на коришћење обновљивих извора енергије и унапређење управљања отпадом, јер одржива пољопривреда подразумева коришћење квалитетне незагађене воде, обновљивих енергетских извора, очување земљишта од загађења и ерозије и смањење количине створеног отпада. Примена органске пољопривреде на планском подручју од значаја је за обезбеђење одрживог развоја уз производњу органске препознатљиве, здраве хране, аутохтоних сорти воћа и сточних производа са географским пореклом. Ово решење има средње вероватан, дугорочан и сталан позитиван утицај локалног и регионалног значаја.

Планско решење 2d: *Одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума и одрживи развој риболова, ловства и ловне дивљачи.*

Ово решење има позитиван утицај на заштиту квалитета ваздуха, заштиту земљишта од деградације и доприноси заштити животне средине, заштити од ерозије, очувању и унапређењу предела и биодивертитета подручја. Такође, развој и заштита животињских станишта, одрживог ловства, контролисано сакупљање шумских плодова и лековитог биља, позитивно је условљен овим планским циљем. Већ је у претходним одељцима идентификован велики ризик у односу на осетљиве екосистме у оквиру овог сектора, уколико се не спроводи плански и одрживо, те је због тога одрживост овог пласног циља веома значајана.

Планско решење има позитиван дуготрајан, сталан утицај локалног, регионалног и националног значаја.

Планско решење 3a: *Интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних путева и других саобраћајних система), који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност са другим деловима Србије);*

Утицај овог планског решења зависи од примене мера заштите, које су обавезне у односу на све циљеве СПУ. Развој саобраћаја доприноси равномерном регионалном и просторном развоју планског подручја, обезбеђује унапређење позиција подручја у ширем контексту, унапређује доступност и привредни развој, ефикаснији транспорт и прикупљање отпада (већу доступност руралним подручјима) што се може окарактерисати као позитиван утицај. Негативни утицаји се могу очекивати у сектору заштите ваздуха, вода, земљишта као и у сектору заштите природних вредности, предела и биодиверзитета приликом трасирања нових саобраћајница. Неопходне су мере заштите у свим фазама планирања, реконструкције и изградње нових саобраћајница, као и у фази коришћења саобраћајница - при транспорту опасних и других штетних материја, примена мера заштите од удесних ситуација, ради очувања квалитета ваздуха, вода и земљишта, односно природних добара и културних вредности и заштите од буке. Врло важан аспект при планирању и пројектовању је оптимизација трасе у односу на природне вредности и режиме заштите и дати важност еколошким прелазима различитог типа, чиме се обезбеђује очување животињских станишта различитих врста и непрекидност еколошких коридора. Ово решење има сигуран, дугорочан, сталан/повремен углавном негативан утицај регионалног (националног) и међународног нивоа.

Планско решење бр. 3б: *Унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водоводних линија и водоизворишта, резервоара, успостављање зона санитарне заштите, изградња (доградња) система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима, насељски и појединачних) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока,*

Стратешки утицаји овог решења позитивни су у области заштите и коришћења вода, уколико се унапреди систем водоснабдевања, обезбеди систем за пречишћавање отпадних вода и успостави санитација из индивидуалних загађивача (јавних и приватних субјеката). Тиме би се постигао велики позитивни утицај у спречавању директног сливања отпадних вода у површинске воде, односно превенцији будућих загађења. Заштита регионалног изворишта водоснабдевања акумулације „Бован” и „Боговина” у оквиру шире зоне санитарне заштите водоизворишта које су обухваћене овим планским документом, представља приоритетан задатак у овој области.

Позитивна примена овог решења се огледа и у области заштите земљишта од загађења и деградације, а антиерозивним мерама се унапређује квалитет земљишта, шума и шумског земљишта. Код планиране изградња водопривредних објеката (устава, ради одржавања водног режима, задржавања поплавног таласа и сл.), регулисање корита река и инфраструктурно опремање објеката, идентификован је значајан негативан утицај на живи свет у окружењу, чиме би се могла угрозити станишта у контактної зони обалских екосистема (станишта са ретким биљним и животињским врстама, шумско подручје), водени живи свет, квалитет воде и деградација земљишног покривача. Одређени водопривредни циљеви остварују низак ниво компатибилности са појединим секторима заштите животне средине (заштита природних вредности и ресурса, приобалних екосистема...) па је приказан двојак утицај, што захтева пресипитивање приоритетних водопривредних циљева и њихову усклађеност са циљевима заштите природе. И негативни и позитивни утицаји овог решења су дугорочног, сталног, регионалног, националног (међународног) карактера.

Планско решење бр. 3д: *Унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.*

Сигурност и поузданост енергетског система као основног планског циља обезбеђује значајне позитивне социјалне ефекте, али и спречавање настанка удеса чиме су безбедност и здравље људи и животне средине у великој мери контролисани. Применом техничких мера и

стандарда из ове области при планирању и пројектовању, обезбеђује се неопходна заштита од штетног нејонизујућег зрачења. Негативни утицаји на земљиште су минимали (деструктивног типа) због последица трасирања енергетске инфраструктуре и углавном су без загађења. Трасирање електроенергетских објеката у оквиру зона са режимом заштите природе (у режиму заштите природе I и II степена) захтева мере за очување пејзажа (предела) као и мере заштите живог света који може бити угрожен у зони трасирања што захтева примену компензацијских мера за нарушене природне вредности. Стратешки, унапређење енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије (биомаса, геотермална енергија и соларна енергија) има велики утицај на унапређење квалитета ваздуха (смањење емисије ГСБ) и очување природних ресурса као предуслова заштите животне средине и здравља становништва. Коришћењем обновљивих извора енергије доприноси се смањењу притисака из зона које емитују загађење из конвенционалних извора енергије (индивидуална ложишта, угаљ, мазут...) као и потребу за новим сировинама и додатном потрошњом необновљивих ресурса. Утицаји на заштиту биодиверзитета врста, геодиверзитет, екосистеме у окружењу и квалитет воде, заштиту водног подручја и хидролошког режима, могу бити значајно неповољни уколико се посматра изградња МХЕ на малим водотоцима у оквиру обухвата. Досадашња пракса приликом изградње и рада МХЕ на малим водотоцима показује да су много веће штете по животну средину него енергетске и економске користи друштва од ових енергетских објеката. Из наведених разлога **не планира** се изградња МХЕ у оквиру граница Просторног плана.

Међутим, може се сагледати и значајан позитиван утицај на животну средину уколико се посматра коришћење биомасе као органског отпада за добијање енергије. Сматра се да је коришћење биомасе начин да се спречи загађење животне средине ако су упореде штетни ефекти емисије при сагоревању других енергената и биомасе. То се посебно односи на „смањену” односно непостојећу емисију CO₂ због уважавања продукције кисеоника у току целокупног животног циклуса биомасе. Сагоревањем пелета се ослобађа занематљиво мала количина загађујућих материја у односу на остале врсте „гориве биомасе” – сечка и сл. Негативан утицај може бити испољен у случају појаве прекомерне сече шуме за потребе добијања огревног дрвета.

У области органске пољопривреде користе се обновљиви извори енергије, што представља позитиван утицај овог решења. Ово решење има вероватан, дугорочан, стаалан утицај, локалног, регионалног и националног значаја.

Планско решење 3е: *Изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (потенцијална гасоводна мрежа, ТТ инфраструктуре...)*

Иако се у оквиру планског обухвата не планира развој гасоводног система (више је постављен као могућност него циљ) ово решење има врло позитиван утицај на унапређење квалитета ваздуха и очување природних ресурса као предуслова заштите животне средине и здравља становништва. Коришћењем гаса као енергента доприноси се смањењу притисака из зона које емитују загађење из конвенционалних извора енергије (индивидуалних ложишта). Трасирање ове као и других објеката инфраструктуре мора се ускладити са режимима заштите природе и заштите станишта. Применом техничких мера и стандарда извршиће се усклађивање постојећих намена и објекта и будућих траса. Негативни утицаји нису значајни и јављају се као последица трасирања гасоводне инфраструктуре (без већих загађења и деградације). Приликом изградње и коришћења ових објеката мора се обратити посебна пажња на постојање ризика од настанка удеса.

Развој ТТ мреже, обезбеђује бољи квалитет живота и рада становника планског подручја, али се у току изградње могу такође јавити негативни утицаји. Радио и базне станице као извори електромагнетног зрачења високе фреквенције могу представљати ризик по животну средину и здравље људи, као и на биодиверзитет. У свим фазама реализације, морају се примењивати мере заштите у складу са техничким прописима и захтевима за ове објекте које се односе на поштовање одговарајућих растојања у односу на осетљиве намене (становане, школе, болнице...). Изградња

ових објеката у зони СРП, а посебно у значајним подручјима за заштиту врста дивље флоре и фауне, спроводиће се на основу услова и режима заштите природних добара. Негативни утицаји овог циља су угланом су могући, трајни и повремени и остварују се на локалом новоу.

7.3 МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

7.3.1 Опште мере заштите животне средине

Решења и мере за смањење негативних утицаја, односно увећање позитивних утицаја Просторног плана представљени су за сваку категорију према постојећем степену загађености и јачине притисака на животну средину, у форми стратешких начела и концепата којима се:

- унапређује стање животне средине у категоријама угрожене животне средине – мерама унапређења и побољшања стања животне средине;
- обезбеђује задржавање постојећег стања у категоријама квалитетне и врло квалитетне животне средине – мере појачавања позитивних утицаја.

Предвиђени су следећи концепти и решења заштите животне средине:

За постојеће зоне угрожене животне средине, у којима је идентификован највећи притисак и које неповољно утичу на човека и живи свет повременим или сталном емисијом загађујућих материја изнад ГВЕ, обезбеђују се решења и опредељења којима се спречава даља деградација и умањују негативни ефекти. То су зоне у којима је неопходно зауставити даље загађење, санирати постојеће, ограничити штетни утицај на окружење формирањем баријера или унапређењем технолошких процеса, односно установити најбоље решење за будуће сличне објекте-загађиваче. Најбитније је унапредити живот и здравље људи који живе у зони утицаја.

Могућност развијања подручја Просторног плана у складу са режимима заштите природе и животне средине, која се базира на интегралном промовисању природних лепота, културних вредности и развоја комплементарних делатности у функцији заштите природе (фаворизовање и неговање традиционалне пољопривреде, одрживог туризма, комплетирање насељске и туристичке инфраструктуре), значајан су потенцијал планског подручја са аспекта очувања природе и природних вредности. Приоритетан задатак Просторног плана је да усклади све планиране активности са заштитом природних и културних вредности, односно ограничи и елиминира све оне које могу на било који начин изазвати штету у животној средини и на здравље људи. Кроз инсталирање инфраструктурних капацитета која се тичу водоснабдевања и прикупљања, одвођења и пречишћавања фекалних отпадних вода, унапређењем система одношења отпада, успостављањем примарне сепарације отпада и рециклаже, коришћењем обновљивих извора енергије, повећањем енергетске ефикасности и рационалним коришћењем природних ресурса, доприноси се заштити животне средине у свим секторима развоја. Увођењем посебних мера заштите према секторима делатности и медијумима животне средине који могу бити угрожени, доприноси се смањењу ризика од настајања штетних утицаја у животној средини.

Зоне угрожене животне средине у складу са претходном проценом стања, захтевају мере и активности који ће максимално спречити даљу деградацију и унапредити санацију девастираних локација. Реализација предвиђених мера заштите у овим зонама, може довести до тога да се већина негативних утицаја избегне, а најважније су:

- израда катастра загађивача за подручје Просторног плана;
- обезбедити процену еколошког капацитета угрожених зона и локација на основу релевантних показатеља и предложити структуру и организацију активности;
- извршити приоритетну санацију, ремедијацију и рекултивацију свих загађених и деградираних зона и локација (санирати локације сметлишта и јаловишта, зауставити и предупредити даље

процесе ерозије уз примену мера за ублажавање последица тамо где је она евидентна као и у зонама у којима се очекује);

- развој привреде кроз привредне делатности које су специфичне за предметни простор (производња и прерада хране, сакупљање и прерада лековитог биља и др.) базирати на одговарајућим БАТ технологијама које остварују најоптималнији однос према животној средини и одрживом развоју; уколико се производња планира на већ деградираним локацијама неопходна је рекултивација (санација постојећих загађења – успостављање „нултог” стања пре било какве нове изградње, на основу процене стања и утврђених параметара загађења);
- за све планиране програме и пројекте, у зонама Просторног плана у којима је предвиђена и могућа реализација привредних и инфраструктурних објеката, који могу утицати на животну средину обавезан је поступак процене утицаја на животну средину према Закону о процени утицаја и на основу Уредбе о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена на животну средину;
- све планиране и постојеће објекте (без могућности канализације отпадних вода на постојећи или планирани насељски ППОВ) обавезно је санитарно опремити системом за одвођење отпадних вода (изградњом водонепропусне септичке јаме са редовним пражњењем обезбедити минималне услове за управљање отпадним водама, са индицијом да се модернизује начин управљања отпадним водама изградњом биљних пречистача који имају велики еколошки значај и оправданост у природним подручјима са разуђеним насељима);
- изградити функционалне предтретмане према капацитету и врсти објеката/комплекса који у производном процесу продукују технолошке отпадне воде, како би вода која се испушта у реципијент била одговарајућег квалитета према важећим законским прописима;
- управљати и складиштити животињски стајњак, укључујући и ђубрење стајњаком у складу са Нитратном директивом (91/696/ЕЦ) и Законом о органској пољопривреди, како би се обезбедила заштита зељишта, вода односно спречило загађење површинских и подземних вода;
- унапредити и превенирати квалитет водотокова и стајаћих вода чишћењем обала и успостављањем контроле загађења кроз редукцију испуштања отпадних вода и уз одредбе претходне ставке;
- утврдити стање и успоставити сталну контролу квалитета и плодности земљишта, како би се створили услови за побољшање квалитета контаминираних и потенцијално контаминираних зона са интензивном пољопривредом, што је основ за органску производњу здраве хране;
- у зони државних путева (у оквиру постојећих и планираних траса) спровести мере заштите са аспекта утицаја буке подизањем заштитних коридора, применом техничких и биолошких мера заштите; као и посебне мере заштите биодиверзитета у сектору саобраћаја;
- техничко-биолошким, санационим и рекултивационим мерама санирати зоне и локације под клизиштим и ерозиона подручја; превенирати зоне умирених клизишта техничким мерама и ограничењима у градњи (забраном градње и дефинисањем заштитног одстојања) као и начином коришћења простора под шумом, ливадама и пољопривредног земљишта; извршити санацију деградираних пашњака и шума;
- смањити притисак на оптерећене туристичке зоне и руте, ограничити посету у складу са капацитетима и изградити неопходну комуналну инфраструктуру (пре свега успостављањем система сакупљања и одношења отпада са ових локалитета, санитацију...), контролисани туризам мора бити основ свих развојних праваца, над којим мора бити успостављен континуирани мониторинг;
- успостављање система управљања отпадом који подразумева предходно рашчишћавање локација постојећих сметлишта и успостављање прописног руковања отпадом у свим фазама реализације плана;
- организовано и на свим нивоима предупредити и обезбедити заштиту од поплава и других

удесних ситуација посебно у саобраћају;

- око зона и локација у оквиру којих се емитују загађујуће материје (прашина, дим, непријатни мириси, бука...) неопходно је подићи континуирани заштитни зелени појас (баријеру) ка окружењу;
- спречити ширење постојећих површинских копова (каменолома) и обезбедити комплетну рекултивацију након завршетка експлоатације; док трају радови обезбедити заштиту од загађења околног подручја;
- извршити санацију и ревитализацију постојећих рударских копова.

У зонама квалитетне животне средине је неопходно спречити даљи притисак и деградирање животне средине, са ограничавањем развоја (или забраном) делатности и објеката са технолошким процесима који загађују животну средину, елиминисањем или смањењем могућих загађења, односно подстицајем позитивних ефеката и активности у функцији заштите животне средине, а ве остале делатности спроводити уз прописане мере заштите:

- стимулисати развој који је усклађен са природом и режимима заштите природних добара у III зони заштите: одрживи туризам, органска пољопривреда у сточарству и воћарству, очување и рационално коришћење шума уз развијање компатибилних делатности – сакупљање гљива, лековитих трава, шумских плодова, шумарство, одрживи лов и риболов...;
- обезбедити заштиту у складу са зонама санитарне заштите изворишта водоснабдевања у оквиру обухвата (према проглашеним зонама санитарне заштите), кроз ограничења и забрану свих активности које би на било који начин могле угрозити квалитет воде и рад водоизворишта;
- за све планиране пројекте који могу утицати на животну средину обавезан је поступак процене утицаја на животну средину према Закону о процени утицаја и на основу Уредбе о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена на животну средину;
- све планиране и постојеће објекте (без могућности канализације отпадних вода на планирани ППОВ) обавезно је санитарно опремити системом за одвођење отпадних вода (изградњом водонепропусне септичке јаме са редовним прањњем - обезбедити минималне услове за управљање отпадним водама, са индикацијом да се модернизује начин управљања отпадним водама изградњом биљних пречистача који имају велики еколошки значај и оправданост у природним подручјима са разуђеним насељима;
- успоставити уравнотежен туристички развој у зонама потенцијалне туристичке понуде без већих смештајних капацитета и великих инфраструктурних објеката; обезбедити минималне услове заштите животне средине;
- начин коришћења пољопривредних површина у овој зони прилагодити условима терена као и квалитету подлоге, уз обавезну примену мера заштите од загађења и очувања плодности као потенцијала за производњу биолошки вредне хране и заштите површинских и подземних вода; обезбедити услове и стимулисати обнову и развој планинског сточарства, са ослоном на еколошки безбедно коришћење пространих пашњака у оквиру зона са режимом заштите природе, напасањем стада на традиционалним пашњацима;
- начин пашарења ускладити тако да се вегетациони покривач обнавља на најбољи могући начин, како би се обезбедила заштита и унапређење биотопа и културног предела;
- предвидети увођење нових метода заштите као и развој технолошких решења која ће бити заснована на принципима чистих технологија (биолошки принципи заштите). Иницирати и подржати заштиту биља средствима која не загађују земљиште и имају краткотрајно дејство;
- ограничити претварање пољопривредног земљишта у грађевинско, осим објеката искључиво у функцији пољопривредне производње;
- очувати еколошку стабилност флористички богатих екосистема као значајних еколошких потенцијала подручја, одрживим коришћењем, без штетних утицаја из пољопривреде употребом пестицида или других загађивача;

- унапредити постојеће стање шума и ускладити очување еколошке стабилности шума и развојне функције шума (шумарство, лов, туризам, сакупљање лековитог биља и сл.);
- у циљу спречавања деградације шума и превенцији постојећих шумских ресурса неопходно је одрживо газдовати шумским ресурсима (планско коришћење, унапређење и заштита, уз поштовање принципа мултифункционалности) због одржавања еколошке равнотеже; израдити и применити посебне планове газдовања шумама у приватном власништву, како би се шумски фонд рационалније и економичније експлоатисао; интензивна нега постојећих шума и заштита шумског фонда од нелегалне сече, штеточина, инсеката, биљних болести, пожара и сл. ;
- обезбедити услове за несметано функционисање и развој ловишта, узгојних врста дивљачи без интродукције алохтоних врста.

У зонама врло квалитетне животне средине је неопходно спречити било какве негативне утицаје, односно промовисати преваходну заштиту природне и животне средине и дислоцирати све негативне утицаје ван ових зона.

Зоне локалних изворишта водоснабдевања у Бољевцу (Бук - Лозница, Мрљиш, Мировитица, Рамонда) и Сокобањи (Кркино кућиште и Подина) као и регионалног водиоизворишта „Бован”, за које је потребно:

- утврдити катастар загађивача животне средине, као један од основних инструмената интегралног управљања животном средином и водним ресурсима као приоритетног, општег и националног добра;
- према зонама санитарне заштите и утврђеним границама зона санитарне заштите спроводити мере заштите и контроле изворишта водоснабдевања; зоне изворишта које се поклапају са режимима заштите природе, морају имати строжи режим заштите, коришћења, изградње и уређења простора;
- спроводити континуирану контролу режима рада изворишта, квалитета воде у изворишту и дистрибутивној мрежи (режим рада изворишта, као и контрола квалитета воде, тј. узорковање и анализе, дефинисане су законским прописима и пратећим актима).

Зоне изворишта брдско-планинских потока и водотоци прве класе квалитета, за које је неопходно:

- искључити могућност или потпуно ограничити било какве активности које би нарушиле бонитетску класу чистих изворских вода, посебно загађење отпадом и отпадним водама које се могу јавити као последица развоја туризма, изградње инфраструктурних објеката и сл...;
- третирали ове екосистеме као врло осетљива станишта, који су веома значајни за заштиту биодиверзитета брдско-планинске зоне;
- вршити перманентну контролу квалитета вода у водотоцима.

Подручја заштићених природних добара:

- Специјални резерват природе „Ртањ” (режим заштите I и II степена, односно простор који је ограничен спољним границама шумских одељења ГЈ „Ртањ”, Шумске управе Бољевац, затим КО Врмца, КО Мужинац, КО Мирово и КО Шарбановац).
- успоставити приоритетну заштиту природног добра у складу са Уредбом о режимима заштите и Уредба о заштити Специјалног резервата природе „Ртањ” и Планом управљања СРП „Ртањ” 2020 – 2029.

7.4 ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОКВИРУ ПОЈЕДИНАЧНИХ СЕКТОРА РАЗВОЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

На целом подручју плана забрањују се активности и изградња објеката који би својим постојањем или употребом непосредно или на други начин угрожавали здравље људи или угрожавали животну средину, односно биодиверзитет СРП „Ртањ”.

У овом одељку су разматрани утицаји и дефинисане мере заштите у оквиру секторских планских решења која (према табели 7.2.1. Евалуација процењених утицаја).

7.4.1 Заштита животне средине у сектору привредног развоја

Концепт одрживог, еколошки усмереног и контролисаног развоја представља реалну будућност за туристичку привреду подручја планине Ртањ. Афирмацијом концепта интегралног и одрживог развоја, чије најважније компоненте чине производња биолошки квалитетне хране, развој одговарајућих видова туризма (еко, етно, образовни, научни, излетнички...) и мале привреде, на овом простору ће се битно подстаћи позитивни процеси економске, демографске, социјалне и културне ревитализације сеоских средина, што је од дугорочног и приоритетног стратешког значаја за овај микрорегион југоисточне Србије, као и за Републику Србију. Развој планског подручја предвиђа успостављање и оживљавање привредних делатности које се базирају (поред пољопривреде и развоја туризма) на оспособљавању прерађивачке индустрије које су компатибилне са примарним циљем развоја у оквиру МСП, а у складу са режимима заштите природних добара. Планиране привредне активности се морају базирати на најповољнијим еколошким принципима и БАТ технологијама који имају најоптималнији однос према животnoj средини, природним вредностима и здрављу становништва. Општа мера је увођење чисте технологије са повећањем енергетске ефикасности (рационално коришћење воде и енергије), управљањем отпадним водама и смањењем настанка отпада (повећана рециклабилност и поновна употреба сировине пре него што постане отпад), као и увођење система контроле и самоконтроле параметара животне средине.

7.3.1.1 Заштита животне средине у сектору шумарства

Шумарство као делатност која се поред искоришћавања бави и подизањем и одржавањем шумских комплекса такође је привредна грана која може да буде комплементарна са туризмом. Уз рационално коришћење, односно негу шумских комплекса и паралелно форсирање других облика одрживог коришћења пратећих шумских производа, шумарство мора да буде добра логистичка подршка развоју подручја. Сви негативни утицаји у оквиру шумских активности везани су за непланско газдовање и неодговорно коришћење шума (непланска сеча, крчење шума и непланско пошумљавање, изазивање пожара, појава болести и инсеката...), од чега највећи негативан утицај има пренамена шумског земљишта у грађевинско. Просторним планом је предвиђена приоритетна заштита шума и шумског земљишта и унапређење њених општекорисних функција.

Газдовање шумама обављаће се у складу са Законом о шумама, подзаконским актима и постојећим планским документима донетим на основу тог закона, а ловство ће се развијати у складу са Законом о дивљачи и ловству и прописима и документима донетим на основу тог закона. У шумама и ловиштима од посебног значаја је и примена прописа којима се уређују заштита природе, заштита и управљање водама и заштита од пожара уколико релевантне одредбе тих прописа нису обухваћене регулативом и праксом у области шумарства и ловства.

Планови гајења, обнављања, оснивања нових и неге шума, утврђени основама газдовања шумама у државној својини на подручја Просторног плана компатибилни су са основном функцијом тог простора као природног добра, и пружају пуну подршку мерама очувања и

унапређења режима заштите природних добара сходно Закону о заштити природе односно мерама за тростепене режиме заштите, прописане актима о проглашењу заштићених подручја и мерама очувања еколошки значајних подручја, које се односе на шуме и шумско земљиште. Наведени планови подразумевају: рационално коришћење укупних производних потенцијала шума; повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина; негу постојећих састојина интензивирањем шумско-узгојних радова; организовање чувања шуме и форсирање мера превентивне заштите како се не би нарушила биолошка и еколошка стабилност шума; максимално сузбијање бесправне сече; контролисано коришћење шумских плодова и лековитог биља; компензационо подизање нових површина у случају просецања постојећих шума за инфраструктурне објекте; смањење степена угрожености од пожара на појединим локалитетима (посебно под четинарима); антиерозивну заштиту и др. Коришћењем и заштитом приватних шума обезбедити (очувањем шумских склопова и обраслости), побољшање структура састојина и повећање површина под шумама.

7.3.1.2 Заштита животне средине у сектору пољопривреде

Негативни утицаји неплански спроведене пољопривредне политике се највише одражавају на повећање загађења и деградацију земљишта, загађење ваздуха и вода. Негативан тренд у коришћењу хемије у пољопривреди на овим просторима није толико присутан пре свега због лоше демографске ситуације (нема великих пољопривредних произвођача који су значајно тржишно орјентисани) и због уситњености поседа. Углавном је присутно интензивна пољопривреда у појединим деловима плана - Костадиновица (подножје и југоисточни део планине), јужне стране планине са интензивним сточарством.

Основне мере заштите у овом сектору односе се на успостављање пољопривредних активности према условима станишта и режимима заштите природних добара. Због очуване животне средине, ситних индивидуалних поседа, планско подручје је погодно за традиционално сточарење и производњу органских прехранбених производа уз формирање тржишних марки (крушке, јабуке, шљиве...), организовано и контролисано сакупљање и обраду лековитог биља, шумских плодова и гљива. Опште мере заштите пољопривредног земљишта односе се на:

- лоцирање потенцијалних загађивача и свих других намена ван пољопривредног подручја и прерађивачких капацитета у служби пољопривреде;
- примена принципа органске пољопривреде (Закон о органској производњи – смањење употребе хемикалија, коришћење пољопривредних техника које оптимално користе природне ресурсе (рециклирање биомасе и енергије) и минимизирају производњу отпадних материја, враћање традиционалног сточарења – фармских система ради очувања предеоног и специјског диверзитета;
- подизање нивоа јавне свести пољопривредних произвођача о проблемима животне средине, уз уважавање заштите биодиверзитета;
- предвидети нове методе заштите, као и развој технолошких решења која ће бити заснована на принципима чисте технологије (биолошки принципи заштите). Иницирати и подржавати заштиту биља средствима које не загађују земљиште и имају краткотрајно дејство;
- примена антиерозионих мера у функцији заштите пољопривредног земљишта;
- увођење система „добре пољопривредне праксе” и других директива и стандарда који обавезују на здраву производњу (Нитратна директива, употреба стајњака и сл.) чиме се обезбеђује заштита површинских и подземних вода и земљишта од загађења стајњаком и осоком (изградња резервоара или непрпусних лагуна за прихват стајњака...).

У функцији заштите вода и изворишта водоснабедавања услови коришћења и уређења пољопривредног земљишта у зони санитарне заштите изворишта водоснабедавања, засниваће се на следећем:

- у санитарној зони I земљиште се не користити за пољопривреду;
- у санитарној зони II пољопривредно земљиште ће се користити уз ограничења (степен коришћења хемијских препарата у ратарској производњи; контролисано коришћење појила за стоку; забрану складиштења агротехничких средстава на отвореном простору и забрану манипулација која би довела до њиховог неконтролисаног доспевања у водотокове; спречавање испуштања осоке у земљиште и водотокове и др.);
- у санитарној зони III примењују се принципи рационалног коришћења пољопривредног земљишта.

У функцији заштите вода и изворишта водоснабедавања услови за локације лагуне (резервоара) за стајњак – локација фарме, не сме бити:

- не мање од 50 m од бунара или изворишта водоснабедавања;
- не мање од 10 m отвореног водотока;
- не мање од 50 m од језера;
- у плавним подручјима; и
- стрмим падинама (нагибом већим од 1:5).

На пољопривредним површинама у **II и III зони заштите природних добара ограничена** је примена вештачких ђубрива, а примена хемијских препарата за заштиту биља само уз сагласност надлежног министарства заштите животне средине. Такође, забрањено је преоравање чистих ливада и пашњака, као и садња врста и култура као и узгајање животињских врста које су стране за аутохтони живи свет подручја.

Органска (еколошка, биолошка) пољопривреда подразумева усклађивање развоја са потребама тржишта и очувања животне средине и смањење квантитета на рачун квалитета хране, уз смањење употребе агрохемикалија и коришћење пољопривредних техника које оптимално користе природне ресурсе (рециклирање биомасе и енергије) и минимизирају производњу отпадних материја. Према дефиницији FAO (Организација за храну и пољопривреду при УН) и WHO (СЗО - Светска здравствена организација), органска пољопривреда представља систем управљања производњом који промовише оздрављење екосистема укључујући биодиверзитет, биолошке циклусе и наглашава коришћење метода које у највећој мери искључују употребу инпута ван фарме. Основни циљеви органске пољопривреде су производња хране високог квалитета (високе нутритивне вредности), развој одрживе пољопривреде уз очување екосистема, одржавање и повећање плодности земљишта преко узгоја махунарки, примене стајског ђубрива или биљака са дубоким кореном у вишегодишњем плодореду и додавање компостиране или некомпостиране органске материје у земљиште. Поред тога се максимално користе обновљиви извори енергије, одржава генетска разноврсност агро и екосистема и заштита животне средине, смањују сви облици загађивања који могу бити последица пољопривредне производње, како би се створили услови за задовољење основних животних потреба пољопривредних произвођача и стицање одговарајуће добити.

Органска пољопривреда је у потпуности контролисана производња. Услови производње се морају прилагодити специфичним условима сваке земље у којој се одвија производња и законски регулисати. Да би се на једном подручју засновала органска пољопривредна производња, оно мора испуњавати прецизно дефинисане услове. То су: изолованост земљишних парцела, сточарских фарми и прерађивачких капацитета од могућих извора загађивања, одговарајући квалитет воде за наводњавање, усклађен развој биљне и сточарске производње и оспособљеност стручњака и произвођача за органску пољопривреду, уз обавезу сталног иновирања знања. Органска пољопривреда не захтева крупне поседе нити примену савремене механизације па се може примењивати на ситним поседима и индивидуалним породичним газдинствима, што је овде случај. Овакав начин обраде земље не загађује животну средину и остварује максималне бенефите

на просторима очуване природне и животне средине као компатибилна развојна активност у зонама са строгим условима заштите природе, природних добара и биодиверзитета.

7.3.1.3 Заштита животне средине у сектору туризма

С обзиром да је већ одавно уочено да предметни простор има значајан туристички потенцијал, протеклих година су почели да се развијају туристички локалитети са тенденцијом повећања капацитета и побољшањем туристичке понуде. У складу са тим, плански циљеви су усмерени на јачању туристичке понуде као окоснице развоја, што ће успостави социо-економски напредак општина Соклобања и Бољевац, као и општина у окружењу, привредни развој и стандард становника. Да би туризам био одржив и економски прихватљив, неопходно је успоставити механизме заштите и контроле што подразумева ограничење развоја (изградње објеката и инфраструктуре) на већ постојећим локалитетима како се не би активирале нове зоне у оквиру природног (осетљивог) простора. Узроци негативних последица по животну средину су: непланска градња на атрактивним локацијама, загађења од саобраћаја према туристичким дестинацијама и на њиховим прилазима, генерисање отпада, сливање отпадних вода, повећан ризик од настанка удесних ситуација... Негативни утицаји се могу испољити на:

- загађење планинских река (потока) и издани, као и других водених станишта;
- угрожавање станишта осетљивих биљних и животињских врста;
- угрожавање предела услед непланске сече шума зарад нове изградње (смештајних објеката, спортских објеката и пратеће инфраструктуре);
- прекомерно експлоатисање природних ресурса – нпр. земљишта, воде, шума и друге вегетације (лековито биље) ...

Планско коришћење осетљивих подручја дозвољава различите видове туризма према локацијским условима и инфраструктурним захтевима. Изградња смештајних објеката и других објеката за потребе туризма је забрањена у зонама I режима заштите, односно ограничена у зонама II и III режима заштите природних добара, а односе се на објекте туристичког смештаја, угоститељства, туристичке инфраструктуре (на изградњу мањих објеката за презентацију природних вредности или објеката у традиционалном стилу који су у складу са потребама излетничког, научно образовног, сеоског, екотуризма, здравственог, адреналинског...). Одрживи развој туризма обезбедиће се поштовањем одредби и правила овог Просторног плана којим се дефинишу начини и услови (оправдане локације, дозвољени капацитети, обавезна и неопходна инфраструктура...) који ће максимално обезбедити заштиту природе и животне средине.

Различити видови туризма као и све компатибилне делатности карактеристичне за зоне у оквиру и у окружењу природних и културних добра и станишта ретких и угрожених врста (органска пољопривреда, сакупљање лековитог биља, сакупљање гљива, шумских плодова и сл.) морају бити у складу са природом и ограничењима која се односе на забрану свих активности које би могле да угрозе биљне и животињске врсте и њихова станишта која су обухваћена националном и међународном легислативом. Промовисање заштићених природних подручја и објеката, са дефинисаном и комплетираном понудом остварују велики значај у подршци развоја туризма и развоја подручја уопште.

Неопходна је стална валоризација и контрола примена мера и ограничења сходно условима заштите природних добра према Уредби о режимима заштите, Уредба о заштити Специјалног резервата природе „Ртањ, који морају бити у складу са развојем подручја (овим Просторним планом), програмима и пројектима унапређења подручја у функцији туризма.

Све активности које се планирају за потребе развоја туризма (изградња специјализованих туристичких центара, објеката за потребе туризма – планинарских и пешачких стаза, саобраћајних објеката и сл.), захтевају најпре изградњу пратеће техничке инфраструктуре, која мора да обезбеди заштиту животне средине, станишта биљних и животињских врста, заштиту предела и

обезбеђивања биолошког минимума водотока у сливном подручју (за активности које посредно могу утицати на водни статус). Важан инструмент у обезбеђивању заштите животне средине и природних добара је израда Процене утицаја према Закону о процени утицаја на животну средину за све пројекте за које је процедура обавезујућа.

7.4.2 Заштита животне средине у сектору заштите природних и културних добара, биодиверзитета и предела

Иако све планске активности у основи морају бити усклађане са Законом о заштити природе, Уредбом о режимима заштите, Уредба о заштити Специјалног резервата природе „Ртањ” односно одредбама у оквиру зона I, II и III степена заштите, одређене мере водопривредних захтева (које се спроводе ради заштите простора од поплава и наноса, регулисања малих вода) изградња неопходне инфраструктуре, могу посредно или директно бити у конфликту са очувањем заштите природних добара.

7.4.2.1 Заштита природних добара

Према Закону о заштити природе, члан 29, **Специјални резерват природе** је подручје са неизмењеном или незнатно измењеном природом, од нарочитог значаја због јединствености, реткости или репрезентативности, а које обухвата станиште угрожене дивље врсте биљака, животиња и гљива, без насеља или са ретким насељима у којима човек живи усклађено са природом, намењено очувању постојећих природних одлика, генског фонда, еколошке равнотеже, праћењу природних појава и процеса, научним истраживањима и образовању, контролисаним посетама и очувању традиционалног начина живота.

Специјални резерват природе може бити флористички, миколошки, шумске и друге вегетације, зоолошки (орнитолошки, ихтиолошки и други), геолошки, палеонтолошки, хидрогеолошки, хидролошки и други.

Мере заштите СРП „Ртањ” одређују актом о проглашењу заштићеног подручја. Према Уредби о проглашењу Специјалног резервата природе „Ртањ”, Специјални резерват природе „Ртањ” ставља се под заштиту како би се: очували унутрашњи котлински басени (кривовирски, боговинско-сумраковачки и сокобањски басен), као и тектонски хорст Ртња са делом Голе планине и површи јужне падине Ртња према Констадиновици; очувао морфоструктурни рељеф (планински гребен Кусак - Големи врх (1.405 m) са кречњачком пирамидом Шилком (1.570 m)); очувале најстарије стене у оквиру старијег палеозоица, седименти силура и девона, серија доломита и доломитичних кречњака; очувало 14 спелеолошких објеката (две пећине, десет јама, два објекта одговарају јамско-пећинском типу) и значајније хидрогеолошке појаве (Мировско врело, Луковско врело, врело Мрљиш, Илинско врело и друга мања); очувале шумске заједнице реликтног карактера (мешовита шумска заједница јеле и букве), термофилне шуме и шибљаци храстовог појаса, мезофилне букове и буково-јелове шуме, сладуново-церове шуме и развијене вегетације шибљака; очувала фитоценоза *Ceterachi-Ramondetum serbicae*, ендемична врста љубичице (*Viola grisebachiana*) са камеником (*Saxifraga paniculata*), као и ксерофилни типови зеластих вегетације (пашњаци, ливаде и камењари), власуља (*Festuca valesiaca*) и едификаторска врста стеноендемична ртањска метвица (*Nepeta rtanjensis*); очувало 644 таксона из групе васкуларних биљака, таксони сврстани у 72 фамилије виших биљака.

Мере заштите природе у оквиру режима I, II, III степена заштите Специјалног резервата природе „Ртањ”²

Зонирање подручја по режимима заштите (систематизација режима, т.ј. степена заштите и приоритетне намене простора), представља основ за дефинисање мера и услова, тј. правила заштите, у складу са Законом о заштити природе, Законом о заштити животне средине и другим законским и подзаконским актима, уз допуну и усаглашавање са међународним конвенцијама везаним за заштиту подручја и развојним документима донетим на нивоу Владе РС.

СРП „Ртањ” управља Јавно предузеће Србијашуме. У обављању послова управљач је дужан да:

- организује чуварску службу;
- обележи заштићено подручје;
- донесе план управљања, годишњи програм управљања и акт о унутрашњем реду и чуварској служби;
- води евиденције о природним вредностима и људским активностима;
- обавештава кориснике заштићеног подручја о могућностима за обављање радова и активности;
- учествује у поступку утврђивања накнаде за ускраћивање или ограничавање права коришћења;
- издаје сагласности и одобрења;
- прати стање и води евиденције о природним вредностима, непокретностима и људским активностима;
- утврђује и наплаћује накнаде за коришћење заштићеног подручја.

Заштита и развој СРП „Ртањ” спроводи се према програму управљања који се доноси као средњорочни документ за период од пет година. Програм управљања остварује се кроз годишњи програм управљања.

На подручју Специјалног резервата природе „Ртањ”, утврђују се режими заштите I, II и III степена.

Режим заштите I степена, укупне површине 303,76 ha, односно 6,08%, површине Специјалног резервата природе „Ртањ”, обухвата простор који је ограничен спољним границама шумских одељења ГЈ „Ртањ” Шумске управе Бољевац.

Режим заштите II степена, укупне површине 1.780,34 ha, односно 35,62% површине Специјалног резервата природе „Ртањ”, обухвата следеће локалитете:

- 1) „Кусак – Ледничка страна”, површина овог локалитета износи 483,47 ha и обухвата КО Врмца, КО Мужинац и КО Мирowo;
- 2) „Гола планина – Костадиновица”, површина овог локалитета износи 1.296,87 ha и обухвата КО Мужинац и КО Шарбановац.

Режим заштите III степена, укупне површине 2.913,06 ha, односно 58,30% површине Специјалног резервата природе „Ртањ”, обухвата преостали део заштићеног подручја који није обухваћен режимом заштите I и II степена.

Режим заштите I степена - строга заштита, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине.

У режиму заштите I степена забрањују се:

- 1) сви радови и активности, осим научних истраживања и строго контролисаних активности усмерених ка очувању и унапређивању постојећег стања екосистема;

² Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе „Ртањ” („Службени гласник РС”, број 18/19).

- 2) коришћење природних ресурса;
- 3) изградња објеката.

Радови и активности ограничавају се на:

- 1) научна истраживања и праћење природних процеса;
- 2) контролисану (бројно, временски и просторно) посету искључиво ради стручне едукације;
- 3) обележавање граница;
- 4) спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, елементарних непогода и удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина, уз сагласност надлежног министарства за послове заштите природе (у даљем тексту: Министарство).

У режиму заштите I степена налази се шири простор раније заштићеног природног добра - Резервата „Ртањ”. Обухваћене су високе букове шуме, које представљају станишта ретких, угрожених и строго заштићених и заштићених врста птица. На овом простору се налазе камењари са врло специфичном високопланинском флором (карта у Прилогу). Највиши регион планине, испод самих врхова, обраста буково-јелова шума *Abieto-Fagetum calcicolum*. Ова специфична заједница описана је под називом *Abieto - Fagetum serbicum calcicolum*, а њене најбоље састојине срећу се на неприступачним планинским странама Пресла, Кусака и Шиљка. Заједница се одликује веома богатим саставом дендрофлоре, где се, поред јеле (*Abies alba*), сусрећу и многе друге врсте дрвећа, као што су: *Fagus moesiaca*, *Sorbus aria*, *Sorbus aucuparia*, *Sorbus austriaca*. Приземни спратови богато обрастају простор између кречњачких блокова у шуми, где се најчешће срећу: *Rosa pimpinellifolia*, *Lonicera nigra*, *Daphne mezereum*, *Doronicum columnae*, *Prenanthes purpurea*, *Polygonatum verticillatum* и друге врсте. У режиму заштите I степена налази се 303,76 ха, односно 6,08% површине СРП „Ртањ”.

Режим заштите II степена - спроводи се активна заштита ради очувања и унапређења природних вредности, посебно кроз мере управљања популацијама дивљих биљака и животиња, одржање и побољшање услова у природним стаништима и традиционално коришћење природних ресурса.

У режиму заштите II степена забрањује се:

- 1) измена морфологије терена, односно извођење радова који би могли да униште или наруше геоморфолошке и хидролошке карактеристике подручја;
- 2) чиста сеча шума која није планирана као редован вид обнављања шума, осим у случајевима дефинисаним законом;
- 3) каптирање извора, осим за снабдевање водом локалног становништва водом за пиће;
- 4) слободно испуштање отпадних и загађујућих вода у водотоке;
- 5) изградња септичких јама пропусног типа и свако испуштање отпадних и осочних вода у водоток и земљиште;
- 6) постављање (укуцавање) табли и других обавештења на стаблима;
- 7) уништавање и сакупљање строго заштићених и заштићених биљних и животињских врста;
- 8) уништавање гнезда птица.

Радови и активности ограничавају се на:

- 1) активности на извођењу хитних и неопходних санационих шумских радова након акцидентних ситуација приликом ветролома, ветроизвала, пожара, каламитета инсеката и слично, уз услове Завода за заштиту природе Србије;
- 2) газдовање шумама и шумским земљиштима у складу са плановима и основама газдовања шумама, а којима се обезбеђује одржавање постојећих шумских екосистема и побољшање њиховог састава, структуре и здравственог стања, очување разноврсности и изворности дрвећа, жбуња и осталих биљних и животињских врста у шумским састојинама;

- 3) примену одговарајућих биолошких мера против фитопатолошких и ентомолошких обољења шума;
- 4) паљење ватре, на местима одређеним за ту намену;
- 5) активности везане за унапређење популација ретких и угрожених биљних и животињских врста;
- 6) контролисано сакупљање лековитог биља;
- 7) контролисану посету у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе;
- 8) спровођење активности у оквиру научноистраживачких радова и праћење природних процеса;
- 9) спровођење одговарајућих мера противпожарне и противерозине заштите;
- 10) изградњу стамбених, економских објеката и објеката пољопривредних газдинстава у рејону постојећих насеља;
- 11) ловство на санитарни лов дивљачи, заштиту и унапређивање популација дивљачи у ловишту и мере на унапређивању станишта дивљачи, у складу са планским актима из области ловства.

У режиму заштите II степена, укупне површине 1.780,34 ha, односно 35,62% површине СРП „Ртањ”, налази се простор са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа. Овај режим заштите обухвата локалитете: „Кусак - Ледничка страна” (483,47 ha, делови КО Врмца, КО Мужинац и КО Мирово) и „Гола планина - Костадиновица” (1.296, 87 ha, КО Мужинац и КО Шарбановац).

Основну карактеристику локалитета „Кусак-ледничка страна” представља кречњачка подлога која гради благо нагнуте падине са претежно источним експозицијама, на којима је најраспрострањенија пашњачка фитоценоза *Galieta-Festucetum valesiaca*. Заједница заузима готово све пропланке и чистине у шумском појасу планине, почев од грабићевих шума, па до појаса букових шума са мечјом леском. Најчешће се среће у дијапазону од 800 mnv до 1000 mnv. У висинском распореду, на поменутој фитоценози се надовезује заједница ковиља, *Stipetum tirsae*. У физиогномском смислу, веома је интересантна и једна од најдекоративнијих пашњачких фитоценоза на планини. Заузима заравњене или благо нагнуте (до 5°) јужне падине, на надморским висинама од 900 m до 1000 m. Едификаторску врсту у овој асоцијацији представља ковиље - *Stipa tirsae*, а сама заједница је по флористичком саставу прилично хомогена.

Локалитет „Гола планина - Костадиновица” чини простор између Рујишког камена и Костадиновице и представља станиште изузетно интересантне фитоценозе *Festucion valesiaca*, којој припада јединствена заједница *Nepeto-Festucetum valesiaca*. Поред власуље (*Festuca valesiaca*), едификаторску врсту ове заједнице представља стеноендемична ртањска метвица (*Nepeta rtanjensis*). Највеће површине под овом асоцијацијом до данас су констатоване на узвишењу Грета (изнад села Шарбановац), на локалитету Костадиновица и на заравни Големи дел, изнад села Мужинац. Станишта на којима се развија ова ендемична асоцијација су најчешће нагнуте, кршевите кречњачке падине, са мањим сипарима, вртачама и шкрапама. Заједница се развија у висинском дијапазону 650 mnv - 850 mnv, у појасу климатогене шуме *Quercetum frainetto-cerris*, на западно до северозападно експонираним падинама. У заједници се, као карактеристичне, појављују и следеће врсте и подврсте: *Minuartia verna subsp. coillina*, *Euphorbia suparissias*, *Crataegus monogyna*, *Bromus squarrosus*, *Carthamus lanatus*, *Verbascum phlomoides*, *Ptilostemon afer*, *Teucrium montanum* итд. Површине на којима се развија фитоценоза *Nepeto - Festucetum valesiaca*, као и сама врста *Nepeta rtanjensis* (врста чије је ово једино познато станиште), заслужују посебну пажњу у оквиру заштићеног природног добра. У оквиру овог локалитета је сконцентрисан највећи број спелеолошких објеката, са врло специфичном пећинском фауном.

Режим заштите III степена, проводи се проактивна заштита, где се могу вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора.

На подручју на којем је утврђен режим заштите III степена, забрањује се:

- изградња хидротехничких објеката (брана – акумулација), као и изградња хидроелектрана на водотоцима или њиховим деловима на читавом заштићеном подручју;
- извођење активности које могу довести до оштећења или деградације објеката геонаслеђа;
- узимање фосилоносних материјала са геолошких профила;
- узнемиравање фауне и сакупљање јаја;
- неконтролисано порибљавање Врмцанског језера;
- уништавање и сакупљање строго заштићених и заштићених биљних и животињских врста;
- уношење инвазивних и алохтоних врста.

Радови и активности ограничавају се на отварање нових мајдана техничког камена унутар заштићеног подручја, само ако се материјал таквих или сличних карактеристика не може наћи на подручју изван граница заштићеног подручја, или је исти привременог карактера просторно и временски строго ограничен, а користи се за побољшање услова живота локалне заједнице (изградња и одржавање локалних саобраћајница, шумских путева и сл.).

Уколико се ипак утврди нужност (значајан интерес) за изградњу пројеката који би могли остварити значајне негативне утицаје на природно добро, уз надлежност Завода за заштиту природе и Управљача, морају се дефинисати мере за превенцију могуће или санацију настале штете у складу са Правилником о компензацијским мерама („Службени гласник РС”, број 20/10) на основу процене штете и последица пројеката, радова и активности. Компензацијске мере спроводе се ради обнављања или замене оштећених делова природе тј. станишта, строго заштићених дивљих врста или заштићених дивљих врста и њихове функције, који подлежу активностима.

Ради реализација активности у природи и ублажавања штетних последица на природу предузимају се компензацијске мере у зависности да ли су оштећења предвиђена или проузрокована. Компензацијске мере за ублажавање штетних последица на природу су: мере санације, примарна рехабилитација, успостављање новог локалитета или комбинација претходних мера.

Опште мере заштите природних вредности у оквиру обухвата плана

Приликом израде Просторног плана обавезно је:

- придржавати се мера заштите дефинисаних Уредбом о режимима заштите и Уредбом о еколошкој мрежи;
- у оквиру спровођења Просторног плана дефинисати да се усклађивање планова нижег реда са овим Просторним планом мора извршити искључиво у целини, а не фазно и не за поједине делове;
- решити имовинско-правне односе на катастарским парцелама предвиђеним за изградњу, као и статус шумских површина дефинисан важећом шумском основом;
- обезбедити заштиту и коришћење вода интегралним управљањем, спровођењем мера за очување површинских и подземних вода и њихових резерви, квалитета и количина (Закон о водама);
- обезбедити одговарајуће инжењерско-геолошке/геотехничке подлоге како би се избегла појава инжењерско-геолошких или других деградационих процеса;
- у оквиру смерницама за реализацију Просторног плана предвидети:

- очување и заштитити пољопривредног и шумског земљишта, као и високог зеленила и вреднијих примерака дендрофлоре (појединачна стабла), шумских екосистема и комплекса, ливада и пашњака, као и природних целина које су повезане водотоцима и крајречном вегетацијом, вегетацијом поред путева и сл.;
- ревитализацију постојећих као и успостављање нових природних и блиско природних станишта унутар агросистема;
- прибављање услова и сагласности надлежних институција за извођење радова који:
 - изискују евентуалну сечу одраслих, вредних примерака дендрофлоре,
 - подлежу поступку процене утицаја на животну средину,
 - имају за циљ изградњу објеката за експлоатацију минералних сировина, воде и обновљивих извора енергије,
 - имају негативан утицај на станишта ретких, угрожених и заштићених биљака и животиња.
- смерницама за спровођење Просторног плана предвидети израду нижих планских докумената или урбанистичких пројеката за активности које могу имати негативан утицај на биолошки, геолошки и предеони диверзитет у обухвату Плана (експлоатација минералних сировина, воде и обновљивих извора енергије, изградања туристичких комплекса, инфраструктурних коридора);
- просторним планом предвидети очување природне равнотеже. Природна равнотежа је стање међусобно уравнотежених односа и утицаја живих бића међу собом и с њиховим стаништем. Природна равнотежа је нарушена, када се поремети квантитативна или квалитативна структура животних заједница, оштети или уништи станиште, уништи или промени способност деловања еколошког састава, прекине међусобна повезаност појединих еколошких састава проузрокује значајнија изолованост појединих популација;
- уколико се током радова наиђе на геолошко-палеонтолошке или минерално-петролошке објекте, за које се претпоставља да имају својство природног добра, сходно Закону о заштити природе извођач је дужан да обавести Министарство заштите животне средине и предузме све мере како се природно добро не би оштетило до доласка овлашћеног лица;
- изузетно, у режиму заштите II степена ограничава се изградња објеката туристичке инфраструктуре и то на мање објекте за презентацију заштићеног подручја (објекти за информисање, предах, краће задржавање и едукацију, објекти за посматрање природних реткости, пешачке стазе, трим стазе, стазе здравља, бициклистичке стазе) без последица на биолошки, геолошки и предеони диверзитет заштићеног подручја;
- ради спречавања зарастања травних станишта успоставити редовно сезонско сточарење и кошења;
- подстицати оживљавања традиционалног сточарства на травним подручјима;
- на стаништима са слабо развијеном вегетацијом (сипари, клифови, стеновити платои) обезбедити максимално очување структуре, морфологије и конфигурације терена и омогућити одвијање природних процеса;
- простор око планираних водних акумулација мора бити уређен уз успостављање зона санитарне заштите према Правилнику о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени гласник РС”, број 92/08);
- планирати очување пећина у „неуређеном” стању.

У циљу заштите природних врсности на читавом подручју плана забрањује се:

- уништавање живица, међа, травних појасева, дрвореда, влажних ливада, бара, мочвара, извора и др. као и нарушавање природних услова неопходних за њихов опстанак;
- паљење стрништа, живица, тршњака и других типова станишта унутар агроекосистема;
- отварање грађевинских зона на рачун наведених ресурса;

- просторе валоризоване као посебне природне вредности, вредноване као режими заштите I и II степена изузети из грађевинских површина;
- извођења радова у режиму заштите I степена, осим оних прописаних Законом о заштити природе, Уредбом о режимима заштите и Уредбом о заштити СРП „Ртањ”;
- постављање монтажних, покретних и привремених објеката у режиму заштите I и II степена;
- изградња постојећих насеља и ширење њихових грађевинских подручја према подручјима са режимима заштите I и II степена (Уредба о режимима заштите);
- изградња објеката, као и извођење било каквих радова и активности који могу утицати негативно на објекте геолошког наслеђа;
- изградња објеката скијалишта на подручју у режимима заштите I и II степена СРП „Ртањ”;
- комерцијализацију и употребу пећина за потребе туризма.

7.4.2.2 Заштита биодиверзитета и геодиверзитета

Значајно богат и очуван биодиверзитет и геодиверзитет подручја Просторног плана је извесно изложен негативним утицајима уколико се планирају активности које нису усклађене са општим и посебним начелима заштите природе и животне средине. Загађене воде и земљиште, углавном као последица депонивања отпада и нерешеног питања одвођења и третмана отпадних вода, знатно утичу на статус и квалитет природних добара, присуство и квалитативни статус флоре и фауне, односно геолошке и хидрогеолошке објекте и појаве. Развој подручја у функцији промовисања природе, туристичких потенцијала и еко-пољопривреде, може такође нерационално да допринесе негативном утицају на биодиверзитет подручја. То се може испољити непланским развојем туризма у зонама очуване природе где су присутне заштићене и ретке врсте и њихова станишта, као и ширењем пољопривредних, ливадских и пашњачких површина на рачун шумских екосистема (или смањењем површина под шумама из било ког другог разлога). Са друге стране зарастање ливаде без природног одржавања (пашарења) значајно доприноси нарушавању природне равнотеже постојећих станишта. Такође, конкретне активности које су у супротности са правилима овог плана, без јасних стратешких опредељења могу допринети девастацији геонаслеђа, биотопа и угрожавању станишта значајних за разноврсност простора (зарастање ливада, нерационално управљање и фрагментација шума, усецање шумских путева, ширење шума на рачун ливада).

Основ заштите је интегрални развој пре свега шумарства, пољопривреде и туризма поштујући начела приоритетне заштите природних вредности, ресурса, природних реткости и хидрогеолошких појава, кроз ограничења, контролу, специјална техничко – технолошка решења, мере санације и превенције конфликта. Неопходно је очувати аутохтоност биљних и животињских врста и њихових ареала кроз политику интеграције и очувања са ближим и даљим окружењем. Очување природне геометрије површина шумских екосистема ће се постићи спречавањем фрагментације шума и шумских комплекса. За заједнице које имају посебну важност (естетску, научно истраживачку, и сл.) спровести посебан третман очувања и заштите.

Све активности на изградњи инфраструктуре и објеката ради заштите био (гео) диверзитета морају се спроводити уз Услове и сагласност ресорних надлежних институција, а посебно Завода за заштиту природе. Општи услови заштите био и геодиверзитета при:

- шумским активностима (очувати, у највећој мери, шумске површине и шумарке аутохтоних врста, групе стабала, појединачна стабла, живице, међе, шибљике; планско пошумљавање на искључиво шумском земљишту, задржати постојећу методологију тзв. „пребирне сече” (строга забрана „чисте сече” као методе неге у првој и другој зони заштите) у експлоатацији шумских дрвних ресурса, као пример позитивне праксе која доприноси очувању биодиверзитета и компактних шумских површина, успоставити шумски ред или уклонити посечену дрвну масу у складу са прописима, а стабла у близини коридора обезбедити од оштећења која могу настати

услед манипулације грађевинским машинама, транспортним средствима или складиштењем опреме и инсталација);

- *пољопривредној производњи* (адекватна, тј. нешкодљива примена хемијских средстава; обезбедити заштиту од ерозије);
- *сточарској производњи* (забрањује се узгајање, кретање, испаша и напајање стоке у зони I степена заштите) и рибарству (забрањује се узгајање рибе ради комерцијалног изловљавања у зони I и II степена заштите); ван ових зона пожељно је због неговања природних пашњака вршити ипсшу како би се они природно обнављали а не зарастали;
- лову и риболову (лоцирање пунктова за речни риболов и рекреативне активности; заштита, гајење и коришћење дивљачи, тако да њихов број буде примерен природним условима ловишта, а у складу са ловним и риболовним актима који обезбеђују заштиту дивље и угрожене фауне);
- *извођењу грађевинских радова* (обезбеђење еколошких коридора и зона око објеката инфраструктуре магистралног значаја, примена посебних мера за обезбеђивање животињских прелаза и других мера којима се спречава њихово узнемиравање и страдање, обезбедити посебне услове за најугроженије припаднике фауне (водоземце и гмизавце), унапређење еколошког коридора – обавезно је очување аутохтоне вегетације и успостављање континуитета зелених површина чија структура и намена подржава функције коридора; извођења радова максимално очувати и заштитити околну земљиште, високо зеленило и вредније примерке дендрофлоре, а за извођење радова који подразумевају сечу одраслих, вредних примерака стабала у државном или приватном власништву, прибавити сагласност ЈП „Србијашуме” као надлежне институције; контактне делове далековод са проводницима конструисати тако да се спречи страдање птица, предвидети постављање маркера који су специјално конструисани за повећану видљивост жица за птице, на подручју шумских екосистема; уколико висина стуба далековод захтева посебно обележавање, треба га обезбедити за дневно и ноћно уочавање према прибављеним условима надлежног министарства).

Приликом изградње нових саобраћајних коридора, неопходна је изградња **еколошких прелаза** у складу са Правилником о техничко технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња („Службени гласник РС”, број 72/10). Специјална техничко-технолошка решења (еколошки прелази) могу бити: еколошки мостови, наменски изграђени пролази и прелази, тунели, пропусне цеви, јаркови, сигурносни и усмеравајући објекти, рибље стазе и лифтови и др. Еколошки прелази одређују се на основу анализе еколошког стања и угрожености подручја, састава природне вегетације и кретања дивљих животиња нарочито у репродуктивном периоду, која се врши у поступку утврђивања услова заштите природе, односно процене утицаја на животну средину и чине саставни део акта којим се издају услови заштите природе, односно акта којим се врши процена утицаја на животну средину, у складу са посебним прописима. Врсте еколошких прелаза су: прелази за водоземце и гмизавце, прелази за мале дивље животиње, прелази за крупне дивље животиње и пејзажни мостови.

Посебне мере унапређења биодиверзитета

- Одређеним еколошким, ловно-узгојним, биотехничким мерама могуће је унапређење статуса појединих животињских врста заштићених природних реткости, међународно значајних или економски значајних врста (ловна дивљач). То пре свега важи за крупне звери, папкаре, птице грабљивице и некрофагне птице. У том смислу је потребно предвидети могућност изградње и нових хранилишта (мрциништа, солишта итд.) на за то погодним местима. Пожељно је да ти објекти буду изграђени на путевима повремених или сезонских миграција и еколошким коридорима. У перспективи, таква места могу да имају и едукативну улогу, као погодне осматрачнице за презентацију и проучавање природних вредности подручја.

- Успостављање мониторинга биодиверзитета и његових компоненти је од кључне важности за реализацију циљева заштите и очувања живог света. Посебну пажњу треба посветити врстама са специфичном улогом у екосистемима („кључне”, „кишобран” и „flagship” врсте), као и економски значајним врстама. Успостављање и подршка активностима мониторинга компоненти биодиверзитета мора бити једна од битних обавеза управљача.
- У склопу туристичких активности потребно је предвидети реализацију различитих едукативних програма на тему очувања и заштите биолошке разноврсности. Визиторски центри, осим информативне, морају имати и значајну едукативну функцију.
- **Успостављање еколошке мреже**, односно подручје Специјалног резервата природе „Ртањ” налази се у обухвату еколошке мреже - еколошки значајног подручја „Ртањ” (47) као Емералд подручје значајно за очување европске дивље флоре и фауне на основу Бернске конвенције, подручје од међународног и националног значаја за заштиту птица – ИВА подручје (Important Bird Areas), међународно значајног подручја за биљке ИРА (Important Plant Areas) и одабрано подручје за дневне лептире – РВА подручје (Prime butterfly Area). Законом о заштити природе дефинисана је обавеза успостављања еколошке мреже у Србији и утврђивање начина управљања, у складу са међународним уговорима, чиме се наша земља приближава испуњавању захтева Европске уније и програму NATURA 2000. У циљу остваривања постављеног задатка неопходно је са Управљач интензивно сарађиује са Заводом за заштиту природе Србије, Министарством заштите животне средине и другим институцијама и субјектима, који ће бити задужени за успостављање Еколошке мреже у Србији.

Циљ успостављања еколошке мреже је обезбеђивање и достизање повољних услова за живот угрожених биљних и животињских врста, као и њихових станишта спровођењем мера заштите, очувања и одрживог коришћења – који се дефинишу посебним плановима управљања. Еколошке мреже су значајне и за развој локалних заједница, с обзиром да подразумевају присутност и делатност човека у складу са заштитом природе, односно одрживог развоја локалних заједница. Подручје Ртања је испунило критеријуме за номинацију за EMERALD подручја и налази се међу 61 идентификованим подручјем, које чини Емералд мрежу у Србији.

7.4.2.3 Заштита предела

Концепција заштите, уређења и развоја предела подразумева различите приступе обезбеђивања квалитета предела у односу на циљеве просторног развоја: развој усклађен са специфичним развојним и регионалним карактером предела; заштиту и одрживо коришћење природног и културног наслеђа и њихово просторно повезивање (локалне, регионалне, националне и међународне еколошке и културне мреже); јачање постојећих и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела од посебног значаја за развој (туристичка и културна подручја, међународне мреже); санацију (ревитализацију и рестаурацију) постојећих и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела деградирана; минимизирање негативних и стимулација позитивних утицаја новог развоја на карактер и диверзитет предела. Валоризација за потребе планирања простора, врши се на нивоу предеоних целина, природних одлика амбијента, културно-историјске баштине, туристичке и комуналне опремљености, елемената просторне угрожености и др., а у контексту постојеће и планиране намене простора.

У односу на степен модификације природног предела, разликују се *природни и културни предели*. С тим у вези, заштита културних предела је заснована на интегралном вредновању природних и културних вредности предела, и обухвата препознатљиве и репрезентативне пределе са ретким или јединственим обрасцима предеоног структуре, објекте културног наслеђа у пределима и проглашена природна добра.

За развој *природних предела*, планским решењима је потребно обезбедити: заштиту структуре предела и несметано функционисање природних процеса; заштиту биодиверзитета;

очување и успостављање еколошких мрежа; санацију и ревалоризацију вредности (тамо где су нарушене природне и естетске вредности предела). Развој *културних предела* заснива се на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредности и капацитета предела, а планским решењима је потребно омогућити очување и унапређење карактеристичне структуре и слике предела, кроз очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на: коришћењу земљишта (подстицањем традиционалних облика коришћења земљишта); односу изграђеног и неизграђеног простора и карактеру грађења насеља (регулацијом грађења и уређивања насеља у складу са карактером предела; спречавањем ширења насеља и заустављањем непланске изградње; стимулисањем коришћења постојећег квалитетног грађевинског фонда; креирањем позитивног архитектонског идентитета насеља кроз очување и ревитализацију традиционалне архитектуре и нову изградњу која уважава карактер физичке структуре насеља); усклађивању изградње инфраструктурних коридора са карактером и капацитетом предела (очувањем карактеристичних културних и природних елемената у структури предела и креирањем нових репера).

Заштита, управљање и планирање предела врши се у складу са Законом о потврђивању Европске конвенције о пределу („Службени гласник РС”, број 4/11), а утврђивање типологије предела у складу са Правилником о критеријумима за идентификацију предела и начин процене њихових значајних и карактеристичних обележја („Службени гласник РС”, број 119/17).

Опште мере заштите, неге и уређења предела на планском подручју, садржане су у оквиру мера заштите, забране и ограничења у оквиру режима заштите природних добара, мера заштите биодиверзитета и геодиверзитета и културног наслеђа. Применом ових мера, успоставља се интегрална заштита простора, утиче на намене које могу да изазову нежељене последице (да угрозе постојеће ретке и угрожене врсте) и обезбеђује одржавање: оптималне густине и генетичке разноврсности врста унутар биоценоза; природних услова и токова еволуције организама; стабилних и природи блиских екосистема; биолошке разноврсности и „слике” предела.

Приоритетне активности на заштити предеоних вредности су: карактеризација предела зоне интегралне заштите природних вредности подручја СРП Ртањ, којом се формира основа за валоризацију и заштиту предела; интеграција предела у међународне еколошке и културне мреже, као и у пројекте прекограничне, транснационалне и међурегионалне сарадње.

7.4.2.4 Заштита културних добара

Уређење простора утврђених непокретних културних добара (НКД) и њихове заштићене околине, добара која уживају претходну заштиту и простора на којима су евидентиране или индиковане културне вредности третираће се у складу са одредбама овог Просторног плана у одељку III 1.2. Културно наслеђе.

За утврђена НКД и културна добра која уживају претходну заштиту, непокретности тј. земљиште и објекти на којима се примењују одговарајуће мере и услови заштите и коришћења, одређују се актом о утврђивању културног добра, односно актом о евидентирању добра које ужива претходну заштиту. Те непокретности обухватају простор на коме се налази културно добро и његову заштићену околину.

Сходно члану 29 Закона о културним добрима, за идентификована добра, док се не изврши њихово евидентирање, односно проглашавање за културна добра, простором од значаја за примену мера и услова њихове заштите и коришћења, сматраће се земљиште и објекти које као такве у одговарајућем поступку утврди надлежна установа заштите објекти културних добара. За идентификована добра у обухвату Специјалног резервата природе, простор за примену мера и услова њихове заштите и коришћења одредиће се у поступку израде Плана управљања Специјалним резерватом природе, а на преосталом подручју Просторног плана ван граница Специјалног резервата природе, просторним планом јединице локалне самоуправе, урбанистичко-

техничком документацијом или појединачно, на основу захтева власника или корисника непокретности, инвеститора или органа локалне самоуправе.

7.4.3 Заштита животне средине у сектору саобраћаја

Утицаји из саобраћаја на загађење животне средине су временом све већи, а посебно када се мисли на теретни саобраћај и акцидентна загађења. Генерално, унапређењем квалитета горива и возила, достигнут је одређени ниво смањења количине и врсте загађујућих материја у ваздуху и до смањења буке. Још један од начина за оптимизацију саобраћајних проблема у контексту заштите животне средине је модернизација саобраћајне инфраструктуре још у фази планирања и пројектовања како би се минимизирали утицаји у току изградње и након тога. То подразумева обезбеђивање еколошко оптималних зона – заштитних одстојања и увођење звучних баријера према становању у виду техничких и биолошких решења за смањење буке у насељу. Озелењавање дуж фреквентних саобраћајница је увек добар избор заштите од буке и загађења (формирање зелених коридора).

У режиму заштите I и II степена заштите природних добара забрањено је пресецање нових јавних путева, односно и у зони III уколико се изградњом могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела и културних добара. Са становишта заштите природе увек је пожељно користити постојеће трасе приликом изградње и реконструкције, како се не би додатно фрагментисао простор. Значајни негативна утицај у том смислу остварују некатегорисни шумски путеви чији се обим интензивира из године у годину.

Општи услови код изградње нових саобраћајница: У складу са плановима вишег реда и плановима околних подручја, битан сегмент у одрживом планирању саобраћајница, је пажљив (мултикритеријумски) одабир трасе који мора бити производ усаглашавања просторно – техничко, економских и еколошких захтева за очувањем значајних станишта за дивље флоре и фауне, а тиме и животне средине. Испуњавањем овог претходног захтева, поштујући високе еколошке стандарде у планирању, избећиће се многи тренутни просторни конфликти али ће се обезбедити и опстанак подручја без нарушене природне равнотеже за наредне генерације. Код изградње нових друмских саобраћајних капацитета потребно је придржавати се постојећих техничких норматива, законских прописа и правилника, у циљу заштите од удеса при изгадњи и у будућем транспорту, смањења деградације природе, смањења аерозагађења и буке (заштите здравља људи) и смањења заузимања земљишта. Поред овога, ради заштите живог света, посебно се морају применити техничке мере заштите природе (дивљих врста у окружењу) у складу са Правилником о техничко технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња поглавље 7.4.2.2 *Заштита биодиверзитета*, ове процене.

Процењује се као неопходност успостављања мониторинга за праћење стања животне средине и биодиверзитета и контролу спровођења мера за очување животне средине у домену саобраћаја, нарочито у зонама са повећаним ризиком функционисања (бензинске и гасне станице и складишта горива). Током изградње и експлоатације саобраћајних капацитета морају се предузети мере и контрола негативних утицаја на животну средину, а ако до акцидентна дође морају се предузети мере брзе санације и рекултивације како не би имали нежељених импликација.

7.4.4 Заштита животне средине у сектору комуналне инфраструктуре

У току нове изградње, реконструкције и доградње постојеће инфраструктуре (водоводна мрежа и фекална канализација, ППОВ, ЕЕ и ТТ) могу се из различитих разлога јавити негативни (углавном привремени) утицаји на животну средину (деградација земљишта при трасирању, нагомилавање шута и другог отпада, загађење воде). У циљу превенције од штетног деловања и

заштите животне средине неопходно је приликом изградње инфраструктурних система придржавати се услова и мера заштите које прописују технички стандарди и нормативи и то: пре почетка изградње, у току изградње, у току редовног рада и након експлоатације инфраструктурних објеката. Приликом израде техничке документације потребно је применити савремена решења уз поштовање важећих стандарда и норми за сваку област, као и услове надлежних институција. Све радове на уређењу простора и изградњи објеката извршити према верификованој техничкој документацији.

Опште мере предвиђене законским и другим прописима, подразумевају нормативе и стандарде, који се примењују при изградњи објеката, као и при избору опреме и уређаја. Пре свих морају се поштовати одредбе Закона о заштити природе, Уредба о режимима заштите, Уредба о проглашењу СРП „Ртањ”. Сви радови и активности се морају ускладити са ограничењима која су дефинисана степеном заштите (забрана трасирања и изградње инфраструктуре у зонама I и II режима заштите природе, или искључиво под посебним Условима и надзором Завода за заштиту природе, уколико се утврди виши интерес), односно приоритетним активностима које је неопходно извести у превенцији удеса, поплава, болести или у случају одржавања постојећих објеката (нпр. далековода). С тим у вези обавезно је примењивати мере за превенцију или санацију штете у Природним добрима, према Правилнику о компензацијским мерама.

Општом мерама обухваћени су и услови надлежних органа и организација код издавања услова, одобрења и сагласности за изградњу објеката, извођење радова и употребу објеката. При изградњи морају се поштовати сви технички прописи предвиђени законом. Опрема треба да буде атестирана, прописно заштићена, обележена и са свим упутствима за безбедан рад. Током рада на изградњи потребан је максимална заштита постојеће вегетације. У току ископа, обавезно се мора издвојити хумус, који ће се користити, након завршених радова, за санацију и нивелацију са околним простором.

Што се тиче електроенергетског система, планирана је реконструкција мреже, изградња нових далековода и ТС. Модернизацијом и ревитализацијом енергетског система у планираном периоду допринеће се и унапређењу животне средине по питању евакуације уређаја и опреме која се до сада користила.

Негативан утицај од штетног нејонизујућег зрачења у нискофреквентном подручју (надземних средњенапонских и високонапонских водова) као и у високофреквентном (ТТ инфраструктура), огледа се у постојању електромагнетног поља у околини извора и може утицати на здравље људи, ако су дуготрајно, изложени његовом утицају. Да би се избегао негативан утицај на људе, трасе електроенергетских објеката се трасирају ван насељених места, а око њих се обезбеђује заштитни коридор (у зависности од јачине вода може бити ширине од 10 m до 100 m), у којем није дозвољена изградња објеката. Такође је неопходно адекватно лоцирати зеленило, јер у супротном може појачати негативне ефекте.

Предвиђена је нова изградња ТС и одговарајућих водова. Мере заштите животне средине и здравља људи односе на поштовање техничких норматива и упутстава за изградњу ових инсталација, као и Закона о заштити од нејонизујућег зрачења („Службени гласник РС”, број 36/09) и Правилник о изворима нејонизујућег зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања („Службени гласник РС”, број 104/09).

Планирање, пројектовање и изградња нових трафостаница у складу са важећим нормама и стандардима прописаним за ту врсту објеката, уз предузимање одговарајућих техничких и оперативних мера чиме се обезбеђује да нивои излагања становништва нејонизујућим зрачењима, након изградње трафостаница, не прелазе референтне граничне нивое излагања електричним, магнетским и електромагнетским пољима, у складу са Правилником о границама излагања нејонизујућим зрачењима („Службени гласник РС”, број 104/09).

Ради заштите од нејонизујућих зрачења у високофреквентном подручју (ТТ инфраструктура), препоручује се кроз мере и услове заштите животне средине којих треба да се

придржавају оператери мобилне телефоније, ради ефикаснијег планирања и изградње мобилне телекомуникационе мреже (нових извора нејонизујућих зрачења у високофреквентном подручју – радио базних станица):

- поштовање одредби Закона о заштити од нејонизујућег зрачења, Правилник о изворима нејонизујућег зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања и свих др. подзаконских аката;
- обавезно спровођење поступка процене утицаја пројекта на животну средину за сваку базну станицу;
- планирање локација за постављање базних станица, које ће у складу са техничким решењем за сваку базну станицу, омогућити изложеност мањег броја грађана, нижим нивоима електромагнетног зрачења, по могућству груписати различите оператере на једном месту;
- за локације постављања базних станица избегавати просторе излетишта, заштићена природна добра, заштићене културно-историјске целине, парковске површине и слично;
- поштовати правила грађења мобилне телекомуникационе мреже: избегавати постављања уређаја и припадајућег антенског система базних станица мобилне телефоније на објектима: простора дечијих игралишта; минимална удаљеност базних станица мобилне телефоније простора дечијих игралишта, односно ивице парцеле ових објеката не треба бити мања од 100 m;
- при избору локације за постављање антенских система базних станица мобилне телефоније узети у обзир следеће: могућност постављања антенских система на постојећим антенским стубовима других оператора, грађевинама попут димњака топлана, водоторњева, стубова са рефлекторима, телевизијских стубова и сл; неопходност поштовања постојећих природних обележја локација и пејзажа, избегавати просторе излетишта, заштићена природна добра, заштићене културно-историјске целине, парковске површине и сл; избор дизајна и боје антенских система у односу на објекат или окружење на ком се врши његова инсталација, те потребу/неопходност маскирања базе станице; антенски системи не могу бити постављани на кровним терасама ако на тим етажама постоје просторије у којима људи живе или бораве дуже од 2 сата;
- изналагање могућности проширења програма мониторинга и успостављање нових мерних места ради добијања свеобухватне /тачне слике нивоа нејонизујућих зрачења у високофреквентном опсегу пореклом од ових система ради утврђивања утицаја на становништво и животну средину.

7.4.4.1 Заштита животне средине у сектору коришћења обновљивих извора енергије

Многа истраживања говоре да се могу очекивати значајни негативни утицаји и поремећаји у екосистемској равнотежи у сектору *промислања обновљивих извора енергије*. Планирање МХЕ (посебно деривационог типа) предвиђа зацељвање делова тока реке којима се мења еколошки статус у зони интервенције и низводно. Врло често се дешава да новоизграђени објекти потпуно промене хидролошки режим воденог тока (без обзира на услове и обавезе према законима) што штетно утиче на биолошки минимум (оптимум), обласки екосистем и станишта у окружењу. Због тога било какве активности по питању изградње МХЕ у оквиру СРП и еколошки значајних подручја овог Просторног плана, **нису оправдане**. На осталом подручју Просторног плана, у складу са општинским одлукама **није дозвољено планирање МХЕ** осим акумулација за наводњавање, риболов, туризам...

Потреба за увођењем обновљивих извора енергије у конвенционалну употребу, је неизбежна а самим тим и утврђивање економске и еколошко подобности приликом избора који се своди на биомасу, ветар, соларну енергију и геотермалну енергију. Сви видови коришћења нових извора енергије морају задовољавати стандарде заштите животне средине. Ветроелектране се не

могу градити у зонама са режимом заштите природе I и II степена, већ само на антропогеним површинама на спољним границама III зоне заштите природних добара.

7.4.4.2 Заштита животне средине у сектору управљања отпадом

Управљање отпадом на подручју Плана мора бити део интегралног управљања отпадом на локалном и регионалном нивоу и спроводиће се у складу са Законом о управљању отпадом, Законом о амбалажи и амбалажном отпаду („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и 95/18 - др.закон), Правилником о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Службени гласник РС”, бр. 56/10, 93/19 и 39/21), Правилником о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Службени гласник РС”, број 92/10), Правилником о обрасцу Документа о кретању отпада и упутству за његово попуњавање („Службени гласник РС”, бр.114/13) и Правилником о условима и начину сакупљања, транспорта, складиштења и третмана отпада који се користи као секундарна сировина или за добијање енергије („Службени гласник РС”, број 98/10), и свих других прописа из ове области.

Планско подручје је усмерено на 2 одвојена регионална центра за прикупљање и депоновање отпада (Ниш – Сокобањски део и Зајечар- Бољевачки део плана).

У области **управљања отпадом** на планском подручју примењиваће се следећи принципи:

- смањење количине отпада (превенција стварања отпада, поновна употреба производа за исту или другу намену);
- рециклажа отпада (ради добијања сировина за производњу истог или другог производа);
- коришћење вредности отпада (компостирање, коришћење енергије из отпада и др.);
- безбедно одлагање отпада на депоније;
- санација сметлишта и јаловишта.

У области **управљања комуналним отпадом** предвиђа се:

- санација свих дивљих депонија и рекултивација земљишта са контролом подземних вода које могу да буду под посредним и непосредним утицајем постојећих сметлишта;
- успостављање стабилне сакупљачке мреже на цео плански обухват и увођење примарне сепарације који обухвата сепарацију отпада на извору настанка који има за циљ смањење укупне количине отпада који се транспортује на гравитирајуће регионалне депонију. На тај начин се повећава проценат смањења органског биоразградивог отпада који се депонује (у складу са српским и европским нормативима и стандардима). Издвајањем биоразградивог отпада стварају се услови за успостављање процеса компостирања у оквиру домаћинства.
- неопходно је лоцирати и поставити судове за сакупљање отпада према потребама и микролокацијским условима (омогућен прилаз возилима за пражњење судова).
- неопходно је успоставити систем сакупљања осталих врста отпада према важећим прописима и стандардима (индустријског, опасног, грађевинског...).

Кроз приоритетне мере, предвиђа се:

- унапређење организованог сакупљања и транспорта отпада са планског подручја, уз повећање броја становника обухваћеног сакупљањем отпада;
- подстицање сепарације, поновна употреба, компостирање и рециклажа отпада (био отпада);
- санација сметлишта, посебно дуж обала и у зони изворишта водоснабдевања.

Одлагање комуналног, грађевинског, кабастог отпада, опасног отпада и амбалаже забрањено је депоновати у режиму I и II степена заштите заштићених природних добара, као и на идентификованим просторним целинама са посебним природним обележјима и вредностима (еколошко значајним подручјима) и у оквиру уже и шире заштите изворишта водоснабдевања.

Унапређење свести о потреби смањења количине отпада на извору, поновног коришћења и рециклаже отпада (селективно одлагање отпада), обезбедиће се припремом и спровођењем образовних програма и путем средстава јавног информисања.

У циљу очувања вредности СРП „Ртањ”, неопходна је израда програма управљања отпадом на подручју СРП „Ртањ”. У складу са овлашћењима управљача неопходно је планирати активности на уклањању дивљих депонија и комуналног отпада у сарадњи са локалним комуналним предузећима, као и измештање дивљих депонија и комуналног отпада ван граница заштићеног подручја.

За нешкодљиво уклањање отпада животињског порекла (животињски остаци, лешеве уинулих животиња) са планског подручја, предвиђа се набављање специјалне хладњаче у којој ће се исти привремено складиштити, до одвожења у најближу кафилерију, а у складу са Законом о ветеринарству („Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10, 93/12, 17/19 - др. закон), као и успостављање посебног хранилишта за некрофаге, о чему ће бригу преузети Управљач природног добра и надлежне службе општина Сокобања и Бољевац за делове Планског подручја изван заштићеног подручја СРП. За одлагање кланичног отпада, загађивач је у обавези да са кафилеријом има склопљен уговор о преузимању истог, односно да кланични отпад контролисано одлаже на хранилиште за некрофаге.

Санирање рударског енергетског отпада (јаловишта у општини Бољевац) захтева приоритетне мере у сарадњи са надлежним министарствима и одлукама на нивоу државе и региона о начину третмана односно поступању са овом врстом отпада. У складу са пројектом Катастар рударског отпада у Републици Србији, предметна јаловишта су део пројекта који реализује Министарство рударства и енергетике и Министарство финансија у циљу решавања проблема рударског отпада. Изабране локације су биле предмет детаљног испитивања (узорковање земљишта, карактеризација рударског отпада, испитивање подземних и површинских вода, хемијске анализе, процене стабилности)³.

У складу са Законом о рударству и геолошким истраживањима („Службени гласник РС”, бр. 101/2015, 95/2018 - др. закон и 40/21) управљање рударским отпадом врши се на основу дозволе за управљање рударским отпадом коју издаје Министарство, у складу са планом управљања отпадом и другом пратећом документацијом, којом се дефинише врста, начин управљања и извештавања, као и друге обавезе по питању управљања рударским отпадом.

7.4.5 Развој еколошке свести и информисање јавности

Развој еколошке свести је битан параметар у свим аспектима развоја и представља информисаност о значају заштите животне средине, те се овде јавља као посебан одељак. Подразумева не само познавање законских прописа из области заштите животне средине, значај заштите животне средине и информације о њеном квалитету, већ и јавно учешће у доношењу одлука о заштити животне средине у којој човек живи.

Доминантна заштитна функција планског подручја захтева прилагођавање постојећих и планираних делатности и примену прописаних режима заштите, решења и мера заштите животне средине. То подразумева промовисање:

- у области пољопривреде - примене органског начина узгајања биљака, без хемијски суплемената, кроз сталну едукацију о значају узгајања биљака у чистој животној средини, наводњавање незагађеном водом, адекватно управљање пољопривредним отпадом;
- у области туризма - контролисану изградњу и посету и обавезно инфраструктурну опремање, уз развој компатибилних делатности и услуга које не загађују животну средину а промовишу заштиту простора;
- у области управљања отпадом - стимулисање рециклаже и селекцију отпада на извору;
- у привредном развоју примену еколошких стандарда и БАТ технологија у производњи;

³ <https://kro.mre.gov.rs/jkro/>

- из домена енергетике коришћење социјално прихватљивих обновљивих извора енергије и успостављање енергетске ефикасности.

Развој еколошке свести се постиже спровођењем програма и пројеката, као и увођењем еколошког образовања које се односи на смањење свих облика загађења, сепарацији отпада, рационалном коришћењу воде, земљишта и енергије. Посебно је важно промовисати органску пољопривреду и едуковати локално становништво у органској производњи здраве хране. Јавност мора бити информисана и преко средстава јавног информисања.

У циљу информисања јавности о Просторном плану и његовом могућем утицају на животну средину, услове живота становништва, као и у циљу обезбеђења пуне отворености поступка припреме (рани јавни увид плана, предлог плана) и доношење (усвајање) плана, јавност мора, пре доношења било какве одлуке, као и после усвајања плана, имати приступ информацијама које се односе на план и СПУ, на шта пре свега обавезује законска регулатива.

7.4.6 Заштита здравља становништва

Заштита здравља становника је најважнији циљ заштите животне средине и обезбеђује се:

- општом здравственом превенцијом здравља становништва;
- смањењем емисије загађујућих материја и изложености њиховом штетном дејству;
- смањењем штетних ефеката буке (заштитом и унапређењем постојећих шума, шумског земљишта и заштитних „зелених појасева” и подизањем нових заштитних „зелених појасева” уз саобраћајнице и нова привредна постројења, односно заштитног зеленила у насељима);
- смањење излагања емисијама електромагнетног зрачења које емитују објекти и уређаји (у оквиру нискофреквентног и високофреквентног подручја);
- превенција удесних ситуација.

Смањење буке, вибрација и нејонизујућег зрачења врши се формирањем заштитних појасева и техничких баријера за заштиту од буке на најугроженијим локацијама (дуж фреквентних регионалних саобраћајница), применом прописаних дозвољених нивоа буке у изграђеним подручјима насеља, као и применом прописаних мера заштите од нејонизујућег зрачења (далеководи, трафо станице, мобилне и базне станице и антенски стубови), као и прописима из области заштите од пожара, катастрофа и о сталих удеса.

Заштита здравља се постиже и обезбеђењем редовне контроле здравствене исправности намирница и квалитета воде за пиће, као и системом адекватне здравствене заштите – изградњом и реконструкцијом постојећих објеката здравствене заштите и обезбеђењем доступности објектима и услугама здравствене заштите и других јавних служби од значаја за здравствени и социјални статус грађана.

Заштита од буке

Бука, пратилац модерног начина живота углавном се јавља у насељима, туристичким објектима и дуж фреквентних саобраћајница. Бука се на предметној територији не контролише у контексту редовног мониторинга. Опште мере заштите од буке заснивају се на спровођењу мера и активности које се односе на смањење буке у животnoj средини према Закону о заштити од буке у животnoj средини („Службени гласник РС”, број 96/21), Уредби о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животnoj средини („Службени гласник РС”, број 75/10).

Иако није доминантан загађивач, генератор буке на предметном простору је саобраћај. Поред зеленила као опште мере за ублажавања штетног утицаја буке, избор трасе нових важних саобраћајница ван насељених места и планираних конкретних мера техничке заштите, обезбедиће значајно смањење фреквенције транзитних возила а самим тим и ниво буке.

Поред зеленила један од начина за смањење нивоа буке је изградња вертикалних заштитних зидова (баријера). Вертикалне звучне баријере представљају грађевинске конструкције од разног материјала (армирани бетон, бетон, опека, камен, дрво, алуминијум, стакло, пластика и др.), налазе се у профилу саобраћајнице у виду вертикалне препреке и заштиту од буке врше рефлексијом и апсорпцијом звучних таласа. Њихова примена долази до изражаја у условима ограниченог простора. У зависности од положаја објекта кога треба заштитити од буке у односу на саобраћајницу, постоји више типова вертикалних заштитних зидова: рефлектирајући, апсорбујући и високо апсорбујући. Као заштита од саобраћајне буке, најуспешнији резултати се постижу високо - апсорпционим оградама које се најчешће израђују као сендвич од перфорираног метала или дрвета. Као пунило примењује се материјал, који има високу апсорпцију звука.

Заштита од електромагнетног зрачења

У складу са Законом о заштити од нејонизујућих зрачења и свим подзаконским актима, опште превентивне мере заштите животне средине од електромагнетног зрачења, ће се постићи одржавањем прописаних сигурносних висина и удаљености у заштитној зони објеката (извора – далековода, трафостаница, радио и базних станица), што ће смањити ризик негативних утицаја и на здравље људи у окружењу.

Максималне вредности **нејонизујућег зрачења** - електричног (kV_{eff}/m) и магнетног поља (mT) при нормалном раду далековода морају бити у границама препоручених од стране Светске здравствене организације (WHO), односно норматива који су прихваћени од Међународног удружења за заштиту од зрачења (IRPA), Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења (INIRC) и Европског комитета за стандардизацију у електротехници (CENELEC).

Према наведеним препорукама, дозвољена ефективна вредност износи за:

а) електрично поље :

- $K_{max} = 5 \text{ kV/m}$, за особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката;
- $K_{max} = 10 \text{ kV/m}$, за раднике који одржавају електроенергетске објекте.

б) магнетна индукција:

- $V_{ef} = 0.1 \text{ mT}$, за раднике који одржавају електроенергетске објекте и особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката.

Заштитне зоне које план успоставља (за планиране објекте изворе нејонизујућег зрачења, а према законским прописима обезбеђују превентивну заштиту становништва, са вишеструко нижом вредношћу магнетног и електричног поља од препоручених вредности. Уколико се очекују зоне повећане осетљивости на појединим деоницама трасе далековода (нпр. кроз насеље) у складу са техничким нормативима за изградњу ових објеката обезбедити појачану електричну и механичку сигурност и/или минимално дозвољене сигурносне висине и удаљености инсталације далековода од осетљивих објеката.

Правилником о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања дефинисане су мере и поступци у зонама повећане осетљивости (зоне становања, школе, туристички објекти, дечија игралишта...) у којима су измерене вредности достигале 10% износа референтне граничне вредности ЕМ зрачења прописане за одређену фреквенцију предметног извора нејонизујућег зрачења. Овај правилник обавезује корисника извора нејонизујућег зрачења од посебног интереса да спроводи континуиране мере превенције, заштите од зрачења и мониторинг нејонизујућег зрачења извора од посебног интереса.

Општа правила у високофреквентном подручју: избегавати постављања уређаја и припадајућег антенског система базних станица мобилне телефоније на објектима: здравствених установа, дечијих вртића и простора дечијих игралишта; минимална удаљеност базних станица мобилне телефоније од објеката здравствених установа, дечијих вртића и простора дечијих

игралишта, односно ивице парцеле ових објеката не треба бити мања од 100 m (поглавље 7.4.4 ове процене).

7.5 АКЦИДЕНТНЕ СИТУАЦИЈЕ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ

Систем заштите и спасавања људи, материјалних и природних добара и животне средине од елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа - удеса и катастрофа, последица тероризма, ратних и других већих несрећа регулисан је у оквиру Закона о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама („Службени гласник РС”, број 87/18). Опасност од хемисјког удеса није изражена јер је у оквиру предметног обухвата забрањена изградња пројеката који могу изазвати хемијски удес.

На планском подручју нису регистрована, нити се планирају SEVESO постројења.

Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама су регулисане надлежности државних органа, аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе и учешће полиције и Војске Србије у заштити и спасавању; права и дужности грађана, привредних друштава, других правних лица и предузетника у вези са ванредним ситуацијама; организација и делатност цивилне заштите на заштити, спасавању и отклањању последица елементарних непогода и других несрећа, финансирање, инспекцијски надзор, међународна сарадња и друга питања од значаја за организовање и функционисање система заштите и спасавања.

Проблематика предметног захвата указује да се могу десити:

- акцидентне ситуације у саобраћају и пратећим функцијама;
- пожар;
- природне непогоде.

Саобраћај

Узрочници акцидента могу бити:

- људски фактор (непажљива вожња и непоштовање саобраћајних прописа);
- неисправност возила;
- разни природни фактори који могу оштетити инсталације (ерозија, клизишта, корозија, влага, прашина...);
- елементарне непогоде.

У случају акцидента најчешће долази до просипања нафтних деривата из резервоара возила и до загађивања околног земљишта, а кроз земљиште и подземних и површинских вода, као и уништавања биљног света.

Основне мере за спречавање и ограничавање акцидентних ситуација у домену саобраћаја произилазе из спровођења позитивне законске регулативе.

Пожар

Да би се обезбедила заштита шумског фонда, материјалних добара и људских живота од пожара, потребно је спровести неопходне мере заштите службе обавештења и узбуњивања. Сагласно Закону о заштити од пожара („Службени гласник РС” бр. 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 – др. закон) и Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама Управљач је дужан да урадити неопходна планска документа, предузимати превентивне мере у области заштите шума од пожара и унапређивати сарадњу са МУП Србије, Сектором за ванредне ситуације, Одељењем за ватрогасно-спасилачке јединице. ЈП „Србијашуме”, сагласно Закону о шумама, урадило је Планове заштите шума од пожара, којим су дефинисане превентивне мере заштите од пожара, материјално-техничко опремање за брзо и ефикасно гашење шумских пожара, оперативни планови и карте за потребе организовања акција гашења шумских пожара.

С обзиром да планско подручје обилује шумама, као и да је изградња концентрисана у Планском подручју које је у непосредној близини шумских комплекса, а с обзиром на планове за активирање планског подручја и околних шумских комплекса за туризам и рекерацију, у наредном периоду, ради спречавања настанка и ширења пожара потребно је предузети следеће мере у складу са Законом о пожарима:

- обезбедити прописане удаљености између зона предвиђених за туристичке, стамбене и друге објекте;
- предвидети прописана растојања између објеката и инсталација: електро и ЕК инсталација, водовода и канализације;
- приликом реализације или реконструкције стамбених улица треба предвидети спољну-уличну хидрантску мрежу (са одговарајућим бројем надземних и подземних хидраната) и одговарајућа места за захват воде ватрогасним возилима на отвореним просторима (резервоари и сл) са капацитетима који ће обезбедити довољне количине воде за гашење пожара;
- предвидети ширине и носивости путева који ће да омогуће приступ ватрогасном возилу и његово маневрисање приликом гашења пожара, у складу са Правилником о техничким нормативима за приступне путеве, окретнице и уређене платое за ватрогасна возила у близини објеката повећаног ризика од пожара („Службени лист СРЈ”, бр. 8/95);
- у шумама треба доследно и на читавој шумској површини увести уобичајене превентивне мере које су и законска обавеза радне организације која газдује шумама. Планирање и одржавање шумских путева такође представља важну меру у заштити од пожара. Такође, треба плански предвидети и сачувати енклаве пашњака између комплекса шума који представљају баријеру у ширењу пожара.

Поред наведеног, да би се обезбедила заштита од пожара потребно је примењивати следеће смернице:

- при изградњи објеката поштовати важеће прописе противпожарне заштите;
- правилним размештајем објеката на прописаним одстојањима од суседних објеката смањити опасност преношења пожара;
- правилном диспозицијом објеката у односу на саобраћајнице обезбедити несметан приступ противпожарних возила;
- омогућити правовремен и несметан приступ ватрогасних возила до објеката;
- лако запаљиве и експлозивне материје складиштити и чувати под законом прописаним условима, уз одговарајућу сагласност надлежних органа на планиране мере заштите од пожара;
- за шумска земљишта одредити противпожарне трасе са планираним противпожарним баријерама;
- у склопу изградње мреже водоводних инсталација реализовати противпожарне хидранте;
- обезбедити капацитет градске водоводне мреже који обезбеђује довољне количине воде за гашење пожара.

Ради заштите од пожара објекти морају бити реализовани у складу са Законом о заштити од пожара и према одговарајућим техничким противпожарним прописима, стандардима и нормативима.

Природне непогоде

Заштита од елементарних непогода је организован систем заштите, спасавања људи, материјалних добара и животне средине, као и отклањања последица елементарних непогода, а регулисана је Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама.

У складу са интегралним управљањем елементарним непогодама, циљеви су:

- очување и унапређење заштите од елементарних непогода;
- спровођење мера превенције, приправности и одговора на елементарне непогоде, на свим нивоима (од предузећа до Републике Србије);
- институционално, организационо и кадровско јачање система заштите од елементарних непогода и формирање регионалног система заштите.

Концепција заштите и управљања полази од чињенице да је на свим нивоима и у свим фазама планирања потребно дефинисати прихватљив ниво ризика од елементарних непогода. Системом превентивних, организационих и других мера и инструмената, интервенише се у циљу спречавања настанка ризика од елементарних непогода, односно смањивања последица на прихватљив ниво.

Мере заштите од удара јачих ветрова треба да буду пре свега превентивне јер од њиховог правилног и благовременог извршавања зависиће и ефикасност оперативних мера:

- грађевинско-техничке мере се заснивају на елементима ојачања било при доградњи старих објеката или изградњи нових;
- дендролошке мере се састоје у засађивању високог зеленила које представља баријеру ветру и у знатној мери смањује његову јачину, снагу и брзину;
- потребно је поштовати прописе о слободним коридорима испод електропровода;
- ради превенције деловати кроз службу обавештења и отклањати настале последице (уклањање срушених стабала, камења, и др.).

Одбрана од *града* оствариваће се мрежом противградних објеката, као делом противградне одбране шире територије.

Систем одбране од штетних последица *атмосферских падавина, мраза и поледице*, неопходно је развијати у регионалним и локалним условима. Ово се пре свега односи на повећање поузданости рада инфраструктурних система и одржавања саобраћајница. Борба против снега и поледице се одвија у оквиру редовних осматрања, мерења метеоролошких параметара и проглашавања одговарајућег степена приправности, у циљу да надлежне службе благовремено приступе акцији чишћења саобраћајница и других површина и објеката.

Заштита од удара грома треба да се обезбеди изградњом громобранске инсталације која ће бити правилно распоређена и правилно уземљена. Уколико на територији обухваћеној планом постоје радиоактивни громобрани, неопходно их је уклонити - заменити.

Заштита од биљних и животињских штеточина спроводиће се у оквиру мера газдовања шумским, ловним и риболовним основама, сагласно прописима од заштите од каламита, и на начин да не остави негативне последице на биљни и животињски свет. Надлежни органи обезбедиће, у сарадњи и у договору са корисницима подручја, а у складу са прописима, сваку у оквиру својих овлашћења:

- 1) праћење стања и организовану заштиту од биљних и животињских штеточина шума, пашњака, ливада и других пољопривредних површина и др. Уз примену контролисаних механичких, биолошких и других мера, које нису у супротности са мерама заштите природе и животне средине и неће оставити негативне последице на становништво;
- 2) организовање локалне службе цивилне заштите за праћење стања, остваривање превентивних мера и преузимање активности заштите од елементарних непогода и ратних разарања, повезане са ватрогасном и здравственом службом, полицијом и другим службама на нивоу ЈЛС и шумских газдинстава које би јој давале материјалну, кадровску и техничку подршку.

Заштита тла од ерозије, клизања и нестабилности. С обзиром да Планско подручје спада у терене које карактерише слаба ерозија и стабилност тла, опште мере заштите од ерозије, биолошке и техничке радове на површинама угроженим ерозијом, треба спроводити према распореду приоритета који се утврђују на основу Плана за проглашење ерозионих подручја.

Такође, низ мера прописан наведеним Планом у погледу заштите пољопривредног и шумског земљишта ће се континуирано спроводити како на Планском подручју, тако и његовој околини како би се очувала стабилност терена.

7.6 ВЕРОВАТНОЋА, ИНТЕНЗИТЕТ, СЛОЖЕНОСТ, РЕВЕРЗИБИЛНОСТ, ВРЕМЕНСКА И ПРОСТОРНА ДИМЕНЗИЈА, БРОЈ ИЗЛОЖЕНИХ СТАНОВНИКА, КУМУЛАТИВНА И СИНЕРГЕТСКА ПРИРОДА УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Сагледавајући матрицу процењених утицаја, може се рећи да одређан број планских циљева може остварити већи или мањи негативан утицај. Ова анализа је урађена тако да их идентификује, дефинише, процени њихов интензитет, учесталост, фреквенцију и просторне размере, како би се предвиделе мере за њихово умањење. Углавном се очекују негативни утицаји у току фазе изградње и они су привремени, али се могу понављати (ако је изградња фазна). Након престанка радова они нису предмет разматрања.

Негативи утицаји који су идентификовани у фази након изградње су трајни, али њихов интензитет није велики, углавном се могу појављивати спорадично или повремено.

На основу вредновања значаја утицаја закључује се да ће примена решења предвиђених предметним Просторним планом довести до стратешки значајних негативних, али и позитивних промена у погледу уређења простора и унапређења животне средине. Стратешки значајни негативни утицаји се односе на сам процес реализације и саобраћајних решења, ширење грађевинског подручја и остале инфраструктуре. У фази изградње као и након тога обавезна је примена дефинисаних мера заштите (кроз стратешки оквир и даље смернице) за одређен број решења и активности које нису у потпуности компатибилни са циљевима заштите животне средине из ове процене, како не би дошло до непредвиђених негативних утицаја. Сви новоизграђени објекти, као и они који се реконструишу, морају имати већу енергетску ефикасност. Добра је околност што се одрживим планирањем, пројектовањем и применом најбољих доступних технологија (ВАТ), значајан део тих утицаја може или значајно ублажити, или компензовати позитивним утицајима, што је била основна идеја приликом конципирања планских решења, посебно у погледу заштите животне средине и одрживог развоја Планског подручја.

Удесне ситуације се не могу предвидети, па се процењује вероватноћа њиховог испољавања. Уколико се у оквиру свих секторских циљева примењују мере заштите и безбедности у раду, технички нормативи и стандарди при реализацији појединачних пројеката, удесне ситуације су сведене на минимум. Применом мера заштите, процењује се да је, на подручју Плана могуће простор уредити, изградити објекте и садржаје, инфраструктурно опремити и користити на еколошки одржив начин.

У складу са Законом о стратешкој процени (члан 15), стратешка процена треба да обухвати и процену кумулативних и синергетских ефеката. Значајни ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних активности на Планском подручју. Кумулативни ефекти настају када појединачна секторска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат. Синергетски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

Табела 7.6: Идентификација могућих кумулативних и синергетских ефеката плана

Област стратешке процене	Идентификација кумулативних и синергетских ефеката
Ваздух и климатске промене	Најзначајнији негативни ефекти су на подручјима где се суперпонирању загађења из саобраћаја и индивидуалних ложишта у насељима) док се ва насеља суперпонирају загађење из саобраћаја са емисијом прашине са каменолома. Иако су појединачни утицаји испод ГВЕ, њихово збирно дејство може имати значајан утицај на квалитет ваздуха (примарно), као и на здравље становништва и друге елементе животне средине (секундарно), поготово у насељима. Посебно неповољан (критичан) период је у одређеним метеоролошким условима, односно током специфичних праваца ваздушних струјања, али и при ниским температурама, високом ваздушном притиску, при температурној инверзији, што су карактеристике у зимском периоду. Гасови са ефектом стаклене баште ослобађају се у свим процесима конверзије фосилних горива у енергију (индивидуална ложишта, саобраћај). Кумулативно посматрано постојећи и нови извори неће битније повећати емисију гасова са ефектом стаклене баште, са напоменом да она доминира из саобраћаја.
	Позитивни кумулативни ефекти за смањење изложености становништва загађеном ваздуху остварују се одрживим коришћењем биомасе као енергента. За смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште, велики позитиван ефекат остварује планско озелењавање и очување свеукупног зеленила а посебно шума.
Воде	Могућа је кумулативна инфилтрација загађујућих материја из ваздуха пореклом из саобраћаја на површинске воде као и загађујућих материја приликом изградње. Претпоставка је да се отпадне воде из објеката из привреде каналишу и пречишћавају.
	Увођење одрживог управљања отпадом на локацији подразумева санацију дивљих депонија и јаловишта чиме се обезбеђује заштита вода. Такође, обезбеђеним системом за прикупљање и одвођења фекалних отпадних вода до ППОВ, (или изградњом непропусних биојама у неприступачним деловима насеља и појединачних објеката), каналисањем атмосферских вода са саобраћајница, обезбедиће се заштита водоносних слојева.
Земљиште	Развој саобраћајне инфраструктуре може довести до загађења земљишта као последица таложења на земљу загађујућих супстанци које су емитоване у ваздух. Депоновање грађевинског отпада у фази изградње и заузимање неизграђених површина за изградњу планираних објеката становања или за привредни развој, привремено и трајно деградирају земљиште као ресурс, смањујући површине под природним зеленилом.
	Спречавањем ширења грађевинског подручја, очување границе постојећих шумских комплекса у оквиру грађевинског и ванграђевинског подручја, озелењавање и унапређење постојећег зеленила кумулативно доприноси заштити земљишта предметног простора. Одрживом пољопривредом, рационалним коришћењем минералних ресурса и спречавањем ширења постојећих копова, унапређењем система управљања отпадом и чишћење дивљих депонија доприноси се заштити квалитета земљишта.
Природне вредности, биодиверзитет и предео	Нема значајних кумулативних ефеката на природне вредности сем у зони изградње где се кумулирају промена намене земљишта и уклањање зеленила. Нови објекти и елементи уређења, нове тврде подлоге и инсталације мењају изглед предела.
	Позитиван утицај на биодиверзитет и предео је резултат урбанистичког и пејзажног уређења, чишћење сметлишта, озелењавање и пошумљавање, као примена читавог низа мера за заштиту животне и природне средине. У области коришћења природних ресурса, збирни допринос представља повећање коришћење енергије из обновљивих извора.
Управљање отпадом	Позитиван утицај на смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште проузрокованих неадекватним поступањем с комуналним отпадом, уклањањем дивљих депонија, успостављањем одрживог система управљања отпадом, успостављање примарне селекције и управљање рударским отпадом, управљање грађевинским отпадом, чишћење дивљих депонија и јаловишта.

Област стратешке процене	Идентификација кумулативних и синергијских ефеката
Социо-економски и институционални аспекти	<p>Кумулативан и синергистичан негативан утицај на здравље становништва квалитет живота, број и структуру становника и карактеристике насеља услед загађења ваздуха и појаве буке из саобраћаја.</p> <p>Унапређење саобраћајне доступности, међусобно повезивање постојећих државних путева и локалне мреже, као и комунално опремање, утицаће на побољшање услова живота и пословања и економски раст подручја. Контролисано планско коришћење обрадивог пољопривредног земљишта у највећој могућој мери, ограничавање граница грађевинских рејона насеља, развој туристичких садржаја у насељу и околини, ефикасније повезивање појединих делова насеља, изградња или унапређење недостајућих и постојећих објеката јавних служби и система комуналне инфраструктуре итд. - допринеће даљем социо-економском развоју подручја, а самим тим, и спровођењу концепције одрживог развоја планског подручја.</p> <p>Назначена планска решења у области: заштите појединих основних чинилаца заштите природне и животне средине; управљања отпадом; повећања коришћења ОИЕ, радови на пејзажном очувању и уређењу, посебно у зони уз емисије загађујућих материја и буке, кумулативно могу допринети смањењу просторне дисперзије емисије загађујућих материја у животну средину и смањењу изложености становништва прекораченим ГВЕ. Повећањем улагања у област заштите животне средине на националном и локалном нивоу створиће се предуслови за ефикасну и/или превентивну заштиту животне средине у свим наведеним областима. Позитивни ефекти могу имати дугорочне позитивне утицаје на социо-економски развој у контексту стварања предуслова за туристички развој и запошљавање.</p>

7.7 ПРЕКОГРАНИЧНИ КОНТЕКСТ

Без обзира што се планом **не предвиђају** пројекти и решења којим би се изазвали прекогранични утицаји, неопходно је са земљама у региону успоставити прекограничну сарадњу у функцији не само економског и привредног развоја већ је неопходна и заједничка сарадња у функцији заштите природе и спровођење свих планских мера које су дефинисане у циљевима одрживог развоја (Закон о потврђивању европске оквирне конвенције о прекограничној сарадњи између територијалних заједница или власти, 1980.год). Општине Бољевац и Сокобања могу са околним општинама остварити различите пројекте сарадње, који би уз аплицирање за финансијску помоћ од стране Европске уније, били и финансијски подржани.

Како је један од главних циљева програма NATURA 2000 за чланице Европске уније - формирање заједничког ГИС-а за размену векторских и алфанумеричких података, за Србију као потенцијалног кандидата за чланство у ЕУ то значи и прихватање међународних стандарда, не само кад је у питању база података, него и све друге активности у вези са заштитом природе (међународна заштита вода, заштита природе и биодиверзитета, успостављање унифицираног мониторинг система за све чланице ЕУ, у функцији контроле загађености животне средине).

Локалне територијалне јединице које улазе у границе планског подручја, заједно са одговарајућом надлежном институцијама у Србији треба да спроводе активности у складу са Начелом међународне сарадње – на очувању биолошке разноврсности Републике Србије, које превазилазе државне границе Републике Србије.

У сектору заштите вода, међународна заједница Економска комисија за Европу (UNECE или ЕСЕ - United Nations Economic Commission for Europe) се залаже за заштиту и одрживо управљање водама у оквиру Конвенције о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера (сачињена је у Хелсинкију 17. марта 1992. године коју је наша земља ратификовала 2010. године (Закон о потврђивању Конвенције о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера и амандмана на чл. 25 и 26 Конвенције о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера, „Службени гласник РС - Међународни уговори”, број 1/10)). Општи циљ Конвенције о водама је спречавање, контрола и

смањење загађивања прекограничних водотокова и међународних језера и унапређивање међународне сарадње у области заштите и коришћења прекограничних водотокова. Конкретнији циљ је „спречавање, контрола и смањење” загађивања вода и било каквог прекограничног утицаја, односно, стварање услова за „разумно и правично” коришћење прекограничних вода. Овако дефинисани циљеви и инструменти за остваривање циљева имају директне импликације на стање управљања водним ресурсима у државама уговорницама Конвенције о водама, односно, треба да допринесу јачању институција и целог система управљања водним ресурсима.

7.8 КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ

Полазиште за припрему мера на државном, регионалном и локалном нивоу лежи у Закону о климатским променама („Службени гласник РС”, број 26/21), односно Стратегији нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. са пројекцијама до 2050. („Службени гласник РС”, број 46/23) (са Акционим планом за њено спровођење у периоду 2024 – 2030.) и Програму прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом за период 2024 – 2026. године (усвојен на 98. седници Владе одржане 25.12.2023. године), који се доносе на основу овог закона.

Привредни субјекти и саобраћај су главни емитери ГСБ (гасова стаклене баште), који изазивају загревање атмосфере. Климатске промена (глобално загревање) за последицу имају сушу, пожаре, бујице и поплаве, ерозију и сл.) што се у највећој мери директно одражава негативно на природу и људске тековине. Најосетљивији сектори су пољопривредно, шумско и водно земљиште, као и остали природно вредни простори (станишта ретких, вредних и угрожених врста). Глобално загревање негативно утиче на функционисање биотопа и екосистема, што може променити статус природних станишта и ареала популација, односно негативно се одразити на свеукупан биодиверзитет, односно на смањење и изумирање врста и појаве нових адаптивних врста. Један од основних циљева борбе против климатских промена (поред смањења свих облика загађења и прекомерног коришћења енергије) је и јачање капацитета резилјентности градова да предупреди катастрофе и на њих адекватно реагује.

Постоје два основна типа одговора на претње које доноси глобална промена климе:

- превентивне мере на спречавању емисија гасова са ефектом стаклене баште, тзв. мере ублажавања (митигације); и
- мере прилагођавања на последице, тзв. мере адаптације.

Ублажавање климатских промена (митигација)

Ублажавање климатских промена подразумева смањење емитовања гасова са ефектом стаклене баште у атмосферу, било смањењем извора ових гасова (нпр. сагоревање фосилних горива за добијање електричне/топлотне енергије или за саобраћај) било повећавањем „понора” који акумулирају и складиште ове гасове (као што су водене површине, шуме и тло).

Циљ ублажавања је избегавање или смањење утицаја људи на климатски систем и стабилизација нивоа гасова са ефектом стаклене баште у временском року довољном да се екосистемима омогући да се на природан начин прилагоде измењеним климатским условима. Смањење емисија штетних гасова, рационално и ефикасно коришћење ресурса, као и повећање ефикасности производње, су неки од основних циљева остварења митигације.

Прилагођавање на измењене климатске услове

Прилагођавање на измењене климатске услове почива на претпоставци да се одговарајуће мере предузимају пре него што се појаве велики поремећаји у климатском систему (активности које се предузимају пре него што дође до утицаја – антиципативне активности) или убрзо након

њиховог настанка (активности које се предузимају непосредно након што дође до утицаја – реактивне активности) како би се антиципирала и минимизирала слична штета у будућности. Обе врсте активности могу се унапред планирати.

Мере прилагођавања климатским променама:

- израда катастра емитера ГСБ на локалном нивоу у складу са Стратегијом нискоугљеничног развоја, са Акционим планом за њено спровођење;
- успостављање плана мониторинга емисије ГСБ појединачних постројења;
- спровођење шумљавања и озелењавања јавних површина на основу ревидираних планова у складу са потребама прилагођавања климатским променама;
- успостављање система одбране од екстремних климатских услова кроз развијање институционог оквира за „резилјентни град”, обезбеђивање приступа неопходним информацијама, ресурсима и спровођење конкретних акција на управљању ризицима;
- успостављање природних мера и задатака у управљању ризицима у јединицама локалне самоуправе у складу са документима „Процена ризика од катастрофа”, „План смањења ризика од катастрофа” и „План заштите и спасавања”, а све у циљу смањења ризика од катастрофа и правовременог реаговања у ситуацијама пре, током и након природних катастрофа, тј. Елементарних непогода или техничко-технолошких несрећа.

7.9 МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У овом поглављу ће бити дефинисане мере и инструменти заштите, очувања и унапређења квалитета ваздуха, вода и земљишта, као основних елемената животне средине.

7.9.1 Мере заштите ваздуха

Заштита ваздуха од загађења у складу са Законом о заштити ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 10/13 и 26/2 1- др. закон), постиже се смањењем нивоа емисије из постојећих и планираних извора загађивања ваздуха кроз следеће мере:

- очувањем свих површина под зеленилом, заштитом и очувањем стања шума, шумског земљишта и свеукупног зеленила и унапређењем постојећег зеленог фонда;
- планирањем и пројектовањем зелених коридора дуж постојећих и планираних саобраћајних коридора и око привредних објеката;
- применом мера заштите ваздуха од загађивања и заштите од буке и применом најбољих доступних технологија при изградњи и функционисању државних путева и локалних саобраћајница;
- стратешким планирањем објеката и инфраструктуре који доприносе већем коришћењу обновљивих извора енергије (геотермалне енергије, биомасе, соларне енергије...);
- израдом плана и програма за повећање енергетске ефикасности у производњи, дистрибуцији и коришћењу енергије (домаћинства, јавни објекти и привреда),
- санирањем свих локација на којима се депонује отпад (сметлишта и јаловишта);
- успостављањем система континуираног праћења квалитета ваздуха и извештавањем о извршеним мерењима и евентуалним прекорачењима ГВЕ;
- обавеза загађивача, а да у складу са законом врши перманентну контролу ваздуха и у складу са законским прописима.

7.9.2 Мере заштите вода

Општи режими заштите вода:

- у циљу заштите квалитета пијаће воде обезбедити санитарну заштиту изворишта водоснабдевања (укључујући и разводну мрежу); у санитарним зонама заштите изворишта забрањене су све активности које могу угрозити здравствену исправност воде прописане Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања;
- успостављање непосредне и уже зоне заштите локалних изворишта, односи се на забрану уношења свих материја и супстанци које загађују или могу загадити подземне воде и водоносне слојеве;
- воде и земљиште у подручју заштите изворишта водоснабдевања, морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и здравствену исправност воде;
- обавезно је уређење и одржавање *уже зоне заштите изворишта*, које обухвата: површинско уређење терена; уклањање нехигијенских објеката; реконструкцију или доградњу постојећих стамбених, инфраструктурних и привредних објеката ради обезбеђивања потребног степена заштите околине; забрану грађења нових објеката који нису у функцији водоснабдевања; забрану складиштења чврстог, индустријског и опасног отпада; забрану транспорта опасних и штетних материја; забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривредној производњи; и редовну контролу наменског коришћења земљишта;
- на подручју *шире зоне заштите изворишта* успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине применом следећих превентивних мера: забрана изградње објеката и инсталација који на било који начин могу загадити воду или земљиште или угрозити безбедност цевовода и водопривредних објеката; забрана изградње индустријских и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште; остале врсте привредних објеката могу се градити под условом да се у њиховом пројектовању и извођењу обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом; дозвољена је изградња објеката намењених за рекреацију и туризам, под условима заштите животне средине прописаним законом; чврсти отпад сакупљати само на водонепропусним површинама, а трајно одлагање отпада обезбедити на санитарним депонијама изван шире зоне заштите; није дозвољена интензивна употребе пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе; забрањује се транспортовање и складиштење опасних и отровних материја; отпадне воде, без обзира на степен пречишћавања, не могу се испуштати у водотоке I категорије и подручја изворишта водоснабдевања.

Опште мере заштите вода:

- обавезно каналисање и пречишћавања свих отпадних вода из објеката који морају бити прикључени на насељско ППОВ, односно санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода на одговарајућим компактним постројењима за пречишћавање отпадних вода (биодискови, лагуне и сл.), који су прихватљиви за природне мање урбане зоне;
- увођење отпадних вода насеља и предузећа, које се по Правилнику (по показатељима МДК) могу упуштати у канализацију без предтретмана, у ППОВ општег типа;
- обезбеђивања предтретмана отпадних вода погона које се не могу упуштати у канализацију (по показатељима МДК), до стања да смеју да буду упуштене у канализацију;
- санитација сеоских насеља која не могу да буду обухваћена групним системима, посебно у брдским подручјима, обављаће се по принципима руралне санитације, са одвођењем отпадних вода у прописане вододрживе септичке и/или уз изградњу биолошких

(екосистемских процесора), уз оперативну организацију даљег поступка са отпадним водама (пражњење и одношење у ППОВ);

- смањење ризика од контаминације земљишта уз саобраћајнице загађеним водама са саобраћајнице услед изливања опасних материја које се транспортују;
- забрана транспорта опасних и отровних материја изван за то предвиђених саобраћајница и њихово складиштење изван за то предвиђених површина;
- смањења ризика од непрописног складиштења или употребе нафтних деривата или агрохемијских средстава;
- примене мера заштите вода од загађивања и примена најбољих доступних технологија при изградњи и функционисању државних путева;
- промовисањем пољопривреде на малим поседима без коришћења хемикалија, доприноси се очувању површинских и подземних вода (локалних изворишта водоснабдевања) и свих водних тела у окружењу;
- прописно управљање стајњаком (Нитратна директива 91/676/ЕЦ) подразумева обезбеђивање безбедног прихватање течног и чврстог стајњака (лагуне и резервоари), редовно прањњење и коришћење као ђубрива уз мере контроле и план управљања стајњаком у оквиру фарми; поштовати заштитна одстојања објеката у односу на водоносне слојеве;
- спровођењем програма строге контроле и заштите приобаља и водотокова;
- увођење перманентне и систематске контроле квалитета вода и одговарајуће службе за реализацију постављених циљева и услова.

Водопривредне мере обухватају:

- антиерозионе мере и заштиту од поплава кроз реализација антиерозионих радова применом биолошких, биотехничких и техничких мера заштите и спречавање хемијског или механичког загађења водотока, спирањем земљишта и/или штетних материја;
- регулацију водотока вршити на начин да се не угрозе рибља станишта (и у складу са режимима заштите СРП-а) ;
- забрану изградње нових, доградње постојећих објеката и подужно вођење инфраструктурних система у плавним зонама;
- обезбеђивање „одрживог гарантованог протицаја” на водоточима у периоду малих вода.

За све водотоке на подручју Просторног плана захтевају се високе класе квалитета (I/II). Водотоци у изворишним деловима река у зони заштићених изворишта, треба да се одржавају у I и II класи квалитета. Све активности у сливном подручју морају бити усмерене на заштиту вода као приоритетног задатка што подразумева елиминисање свих активности које могу загадити или на било који начин угрозити статус водног тела.

У функцији заштите воде као ресурса неопходно је стимулисати и промовисати рационално коришћења воде, које се врши:

- преко средстава јавног информисања;
- припремом и реализацијом програма едукације становништва на планском подручју;
- увођењем система управљања и системима квалитета у привредним субјектима.

7.9.3 Мере заштите земљишта

Опште мере заштите земљишта су:

- извршити уклањање свих несанитарних депонија комуналног и другог отпада и забрана неконтролисаног депоновања свих врста отпада; извршити санацију и ремедијацију девастираних локација (депонија и јаловишта) на основу стручне процене угрожености животне средине;

- лоцирати све могуће загађиваче ван пољопривредног подручја и прерађивачких капацитета;
- ограничавање коришћења и фрагментације квалитетног пољопривредног земљишта за непољопривредне намене, у првом реду заштита од његовог трајног заузимања објектима и инфраструктуром;
- обавезна санитација свих објеката;
- примена антиерозионих мера (биолошких, техничко-технолошких) и радова који ће спречити даљу појаву ерозије и санирати настале последице ерозије;
- смањење и ограничење коришћења агрохемикалија, коришћење пољопривредних техника које оптимално користе и штите природне ресурсе, прилагођавају производњу условима терена и поднебља и минимизирају производњу отпада примени техничких, електрохемијских и биолошких мера фазно, према приоритетима) ;
- ограничавање ширења насеља и привредних делатности на квалитетним пољопривредним земљиштима, забраном изградње на пољопривредном земљишту од I до IV катастарске класе, као и пренамене пољопривредног у шумско земљиште, осим земљишта VII и VIII катастарске класе и у посебним случајевима када није могуће пронаћи алтернативне локације;
- давање предности традиционалним пољопривредним гранама, које имају повољне услове за развој и доприносе очувању еколошке равнотеже, пре свега избором одговарајућих култура и начина обраде земљишта према његовим педолошким условима, нагибу и експозицији;
- спровођењу мера заштите шума и шумског земљишта и одржавање степена шумовитости, увећање површина под шумом обезбедиће се пошумљавањем на шумском земљишту VI, VII и VIII бонитетне класе у државном и приватном власништву;
- примена мера заштите земљишта од загађивања и примена најбољих доступних технологија при изградњи државних путева и њиховом функционисању;
- припрема и спровођење образовних програма и програма информисања пољопривредног становништва о примени принципа органске пољопривреде и утицајима пољопривреде на животну средину (едукација становништва) ;
- предузимање мера за смањење ризика од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафних деривата и опасних хемикалија;
- припрема превентивних и оперативних мера заштите, реаговања и поступака санације земљишта у случају хаваријског изливања опасних материја у околину.

Ради заштите земљишта од загађења пореклом од претеране хемизације органског и неорганског порекла, потребно је институционално и кроз едукацију становништва увести “добру пољопривредну праксу”. Она би требало да обезбеди не само очување квалитета земљишта већ и производњу органске хране са географским пореклом.

7.10 КАТЕГОРИЗАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Усклађивање планских решења са мерама заштите животне средине има за резултат унапређење стања животне средине на планском подручју, због чега се у оквиру планског подручја не очекују *зоне угрожене животне средине*; те зоне ће приоритетном планском заштитом простора и применом конкретних мера заштите животне средине (које ће допринети заштити и унапеђењу квалитета ваздуха (без појаве прекограничних вредности), очувању квалитета вода, земљишта, заштити природних ресурса и природних добара) постати *зоне претежно квалитетне животне средине*.

Подручја и зоне квалитетне и веома квалитетне животне средине ће одрживим коришћењем стеченог природног потенцијала уз примену посебних услова на осетљивим

подручијма, остати сачуване као значајне зоне посебних природних вредности и очуване животне средине.

Заштита и унапређење квалитета животне средине спроводиће се диференцирано према просторно еколошким зонама на подручја (табела 7.9.):

- Претежно квалитетне животне средине
- Квалитетне животне средине,
- Веома квалитетне животне средине.

Табела 7.9: Просторна диференцијација подручја III према квалитету животне средине

Опис подручја	Карактеристике подручја	Подручје
Подручја претежно квалитетне животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - примењене мере за смањење емисије загађујућих материја - без прекорачења граничних вредности загађујућих материја у ваздуху и земљишту, - примењене мере управљања отпадом (санирана сметлишта и јаловишта), - изграђена санитација објеката и изграђен систем за пречишћавање отпадних вода (насељски и појединачни третмани), - примењене мере заштите од саобраћаја на државним путевима; припремљене примена мере за одрживи развој саобраћаја у оквиру техничких решења за будуће пројекте, - без прекорачења нивоа нејонизујућег зрачења са смањеним ризиком од настанка удеса; усклађен однос са режимима заштите природе, - зоне интензивног туристичког развоја су потпуно инфраструктурно екипирани; успостављене су одрживе туристичке локације, - примењене мере за одрживу пољопривреду (прелазак на екстензивни тип), - примењене мере заштите од ерозије и бујица, - решено питање нелегално изграђених објеката, - примењене технологије у производњи без штетног утицаја на животну средину. 	<ul style="list-style-type: none"> - државни путеви, - коридори нових далеководова 110 kV, - ерозиона подручја, нестабилни терени, - туристички локалитете интензивног развоја (Ртањ) насеља, - мали производни погони који не остварују негативни утицај на животну средину, - санирани локалитети под депонијама и јаловиштима.
Подручја квалитетне животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - примењене мере управљања отпадом, - изграђена санитација објеката и пречишћавање отпадних вода, - примена мера заштите од саобраћаја на локалним саобраћајницама, - примена принципа органске пољопривреде, екстензивно гајење поврћа, воћа, екстензивно сточарење, - одржавање и заштита шире зоне санитарне заштите изворишта водоснабдевања - одрживо управљање и заштита шума и шумског земљишта, ограничен лов на ловна подручја и прописе, као и риболов у складу са програмом управљања риболовним подручјем, - контролисано сакупљање лековитог биља, пашарење. 	<ul style="list-style-type: none"> - санирани комплекси непланске изградње у зонама заштићених природних комплекса (III зона заштите), - речни токови II класе квалитета, - пољопривредни рејони пашњачког и екстензивног сточарства и мешовите сточарско-ратарско-воћарске производње, - шумска подручја, - туристичка насеља и центри (планирана туристичка насеља/комплекси) у оквиру СРП, - сеоска насеља, - III зона заштите регионалног изворишта водоснабдевања.
Подручја веома квалитетне животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - подручја заштићених природних добара, над којима се спроводе све конзерваторске мере заштите, - изворишта и водотокови са водом највишег квалитета, - подручја очуване и нетакнуте природе, станишта 	<ul style="list-style-type: none"> - заштићена природна добра у режиму I, II степена заштите, - речни токови I и I/II класе квалитета, - локална изворишта водоснабдевања, - делови подручја заштићена

Опис подручја	Карактеристике подручја	Подручје
средине	реликтних и ендемичних врста, еколошке мреже, ИВА, ИРА, РВА, EMERALD - објекти геонаслеђа.	међународним конвенцијама (ИВА, ИРА, РВА, EMERALD, NATURA 2000, у оквиру СРП-а Ртањ и ван граница СРП-а).

Предлог просторне диференцијације животне средине дат је у делу ГРАФИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА: Карта бр. 1: Категоризација животне средине, планирано стање, Р 1:25000.

8 СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Просторни план ће се спроводити на следећи начин:

- 1) директно спровођење Просторног плана, кроз издавање информације о локацији и локацијских услова за делове територије Просторног плана који нису обухваћени разрадом урбанистичким плановима/пројектима, као и на основу детаљне разраде планских решења (*Центар за интерпретацију планине Ртањ – Визиторски центар*) која је саставни део Просторног плана;
- 2) индиректно (посредно) спровођење Просторног плана, кроз израду нових одговарајућих докумената просторног и урбанистичког планирања и примену донетих докумената просторног и урбанистичког планирања који нису у супротности са овим просторним планом, и то:
 - а) примена планских решења других просторних планова подручја посебне намене, чији се обухват преклапа са подручјем Просторног плана:
 - *Просторни план подручја слива водоакмулације „Боговина” („Службени гласник РС”, бр. 43/99) - примењује се у делу који није у супротности са овим Просторним планом. Напомиње се да је донета Одлука о изради новог ППППН подручја слива водоакмулације „Боговина” („Службени гласник РС”, бр. 46/22);*
 - *Просторни план подручја посебне намене слива акумулације „Бован” („Службени гласник РС”, бр. 14/09) - примењује се у делу који није у супротности са овим Просторним планом, односно, у делу који је изван обухвата Просторног плана.*
 - б) примена просторних планова јединица локалне самоуправе:
 - *Просторни план општине Бољевац, „Службени лист општине Бољевац”, број 10/10 (донета је Одлука о изради новог ППО Бољевац „Службени лист општине Бољевац”, број 11/23);*
 - *Просторни план општине Сокобања („Службени лист општине Сокобања”, број 13/12 и 49/21);*Ове планове је неопходно ускладити са овим Просторним планом, а евентуалне корекције основне намене (основних категорија земљишта одређених Просторним планом) у обухвату Просторног плана, није могуће извршити у поступку усклађивања, односно измене и допуне просторних планова јединица локалне самоуправе, односно кроз директну примену ових планова или израдом уређајних основа за сеоска насеља.
 - с) примена донетих урбанистичких планова (изван обухвата СРП), уз обавезу

усклађивања са Просторним планом. До њиховог усклађивања, урбанистички планови ће се примењивати у деловима у којима нису у супротности са Просторним планом:

- *План детаљне регулације за насеље Ртањ („Службени лист општине Бољевац”, број 14/14)– општина Бољевац;*
- *План детаљне регулације индустријске зоне „Мирово”(„Службени лист општине Бољевац”, број 13/10) – општина Бољевац;*
- *План генералне регулације Бољевац („Службени лист општине Бољевац”, број 15/2 из 2011. године);*
- *План детаљне регулације за туристичко-пословну зону „Мирово” (Службени лист општине Бољевац”, број 43/23);*
- *План детаљне регулације за измештање дела пута на кп. бр. 6608 КО Мирово и дела пута на кп. бр. 5619 КО Мирово (Службени лист општине Бољевац”, број 33/16)*

d) разрада планских решења Просторног плана, кроз израду одговарајућих докумената просторног и урбанистичког планирања изван граница СРП „Ртањ“ за:

- туристичке целине и насеља са израженом туристичком функцијом;
- објекте за производњу енергије из обновљивих извора - постројења за биомасу инсталисане снаге преко 100 kW; соларна фотонапонска постројења/соларне електране инсталисане снаге преко 100 kW (осим соларних колектора који се не прикључују на електродистрибутивну мрежу).

Поред наведеног, планска решења Просторног плана ће се разрађивати и кроз разраду планских решења Просторног плана, кроз израду урбанистичких пројеката ван граница СРП за:

- туристичке целине у функцији зимског туризма и изградњу туристичке инфраструктуре (ски стазе, и друга туристичка инфраструктура);
- делове насеља са потенцијалном туристичком функцијом (потенцијални туристички локалитети);
- објекте за производњу енергије из обновљивих извора - постројења за биомасу инсталисане снаге 50 kW - 100 kW; соларна фотонапонска постројења/соларне електране инсталисане снаге 50 kW - 100 kW (осим соларних колектора који се не прикључују на електродистрибутивну мрежу).

Урбанистички пројекат се може израдити и за изградњу објеката јавне намене за потребе утврђивања јавног интереса, без измене планског документа, изузев за утврђивање јавног интереса за пројекте у заштићеним подручјима (чл. 60. ст. 2. Закона о планирању и изградњи).

Директно спровођење Просторног плана, обухвата изградњу породичних стамбених, пољопривредних и економских објеката и њима потребних објеката инфраструктуре који се граде у селима у обухвату СРП (на планираном грађевинском земљишту у оквиру режима заштите III степена), као и ван граница СРП, уколико за то није потребно утврђивање јавног интереса.

Надлежни органи јединица локалних самоуправа чији су делови територије у обухвату Просторног плана, донеће одлуку и покренути поступак усаглашавања (измене и допуне) донетих планских докумената са овим Просторним планом, у року који не може бити дужи од две године од дана доношења Просторног плана. Такође, донеће одлуке о изради урбанистичких планова (за подручја изван СРП) туристичких целина и насеља са туристичком функцијом, према динамици утврђеној локалним програмима развоја туризма. Одлуке о изради урбанистичких планова за које је обавезно утврђивање јавног интереса и других објеката у складу са Просторним планом, надлежни орган јединице локалне самоуправе донеће у складу са развојним плановима и програмима Управљача СРП и другим секторским плановима и програмима.

8.1 СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину је урађен у складу са одредбама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, а за потребе израде Просторног плана.

За планове нижег реда, односно просторне планове јединице локалне самоуправе и планове генералне и детаљне регулације, који се налазе делом или у оквиру територије на подручју обухвата овог Просторног плана, радиће се Стратешка процена утицаја на животну средину у складу са одлуком надлежног органа.

У поступку припреме и доношења новог урбанистичког плана који предвиђа изградњу зона, односно објеката који могу имати значајне утицаје на животну средину, а у складу са приоритетном заштитом и осетљивошћу простора, неопходно је доношење Одлуке о изради СПУ урбанистичког плана на животну средину у складу са мишљењем органа надлежног за заштиту животне средине. **Одлуку о стратешкој процени доноси орган надлежан за припрему плана** ако, према критеријумима прописаним овим законом, утврди да постоји могућност значајних утицаја на животну средину.

Имајући у виду карактеристике и значај бројних природних вредности на планском подручју (СРП „Ртањ” и еколошки значајних подручја у оквиру СРП-а али и ван њега), налаже се обавезна израда стратешких процена утицаја на животну средину за све урбанистичке планове који се буду израђивали за поједине просторе на територији овог Плана, како би се додатно проценили и валоризовали могући негативни утицаји планских решења на стање природних вредности, а у складу са овом проценом.

Разрада планских решења овог Просторног плана, кроз израду урбанистичких планова, за које је неопходна израда СПУ:

1. туристичке целине и насеља са израженом туристичком функцијом
2. објекте за производњу енергије из обновљивих извора - постројења за биомасу инсталисане снаге преко 100 kW; соларна фотонапонска постројења/соларне електране инсталисане снаге преко 100 kW (осим соларних колектора који се не прикључују на електродистрибутивну мрежу);
3. потребе утврђивање јавног интереса за изградњу објеката јавне намене (објекти намењени за јавно коришћење, који могу бити у јавној својини по основу посебних закона, као и у другим облицима својине) у СРП - обавезна израда урбанистичког плана.

8.2 ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПРОЈЕКТА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

У складу са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину, и Законом о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 36/09), Инвеститор је

обавезан да у даљем поступку спровођења Плана, поднесе захтев надлежном органу који издаје локацијску/грађевинску дозволу, одељењу надлежном за послове заштите животне средине у вези потребе израде Студије о процени утицаја на животну средину. Студија о процени утицаја израђује се на нивоу идејног пројекта и без сагласности на студију, односно решења да израда студије није потребна, не може се приступити извођењу радова. Утврђује се обавеза будућим инвеститорима да у поступку даље разраде планског документа, за потребе прибављања одобрења за изградњу, израде Студију о Процени утицаја на животну средину, а у складу са одредбама Закона о процени утицаја на животну средину.

У складу са наведеним Законом, Уредбом о одређивању активности чије обављање утиче на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 109/09) и одредбама Уредбе о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 114/08) инвеститор је дужан да се обрати, пре подношења захтева за издавање одобрења за изградњу објеката са Листе II, надлежном органу. Надлежни орган ће одлучити о потреби израде Студије о Процени утицаја на животну средину, односно донети Решење о потреби израде или ослобађању од израде студије.

Поступак процене утицаја треба спровести по фазама у поступку процене утицаја како је то прописано поменутиим Законом. Начелни садржај студије о Процени утицаја на животну средину прописан је чланом 17 поменутог Закона, а егзактан обим и садржај студије се одређује одговарајућим решењем од стране надлежног органа.

Студија о процени утицаја прописује мере заштите животне средине предметног пројекта, које се морају уградити у све фазе пројекта како би се заштитила животна средина, природна добра, еколошки значајна подручја и превенирао сваки могући утицај. Такође, предвиђеним мониторингом се прате параметри животне средине који су дефинисани проценом, а у циљу заштите животне средине.

9 ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине могле успешно имплементирати у планском периоду. У складу са чл. 17 Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, програм праћења стања животне средине у току спровођења плана садржи нарочито:

1. опис циљева плана и програма;
2. индикаторе за праћење стања животне средине;
3. права и обавезе надлежних органа;
4. поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја;
5. друге елементе у зависности од врсте и обима плана.

Према Закону о заштити животне средине, Република Србија, односно, јединица локалне самоуправе (ЈЛС) у оквиру своје надлежности утврђене Законом, обезбеђује континуалну контролу и праћење стања животне средине у складу са овим и посебним законима. Према члану 69 наведеног Закона, циљеви Програма праћења стања животне средине су:

- обезбеђење мониторинга;
- дефинисање садржине и начина вршења мониторинга;
- одређивање овлашћених организација за обављање мониторинга;
- дефинисање мониторинга загађивача;
- успостављање информационог система и дефинисање начина достављања података у циљу вођења интегралног катастра загађивача;

- увођење обавезе извештавања о стању животне средине према прописаном садржају извештаја о стању животне средине.

9.1 ОПИС ЦИЉЕВА ПЛАНА И ПРОГРАМА

Мониторинг - Програм праћења стања животне средине може бити саставни део постојећег Програма мониторинга животне средине, у случају да је успостављен, а који обезбеђује Орган надлежан за заштиту животне средине. За предметно подручје основни циљ је:

- формирање аутоматизованог мониторинг-система који ће бити део интегралног мониторинга надлежних општине и Републике,
- обезбеђивање правовременог реаговања и упозорења на могуће негативне последице и акцидентне ситуације,
- увид у стање природних вредности - чиниоца животне средине и врсте могућих загађења,
- формирање катастра загађивача и јединствене базе података са ГИС логистичком подршком.

Према Закону о заштити животне средине локална управа у оквиру своје надлежности, обезбеђује континуирану контролу и праћење стања животне средине у складу са свим посебним Закономима и са одредбама и програмом владе Републике Србије за посебне области мониторинга животне средине у оквиру појединачних програма на основу буџетских средстава.

Мониторинг подручја од посебног значаја, може да успостави Управљач у оквиру своје надлежности на основу својих средстава, а за потребе научно – истраживачког и образовног рада а пре свега у функцији очувања и унапређења природног добра, који се врши као допунско праћење стања појединих параметара који су од значаја за предметно подручје, а нису обухваћени редовним мониторингом који организује Република Србија или јединица локалне самоуправе.

Квалитет ваздуха се контролише и прати мерењем **емисије и имисије**. Мерење **емисије** обезбеђују загађивачи ваздуха чија је обавеза, у складу са законским одредбама, да:

- податке о стационарном извору загађивања ваздуха и свакој његовој промени (реконструкцији) доставе надлежном министарству, односно Агенцији за заштиту животне средине и надлежној општини,
- обављају мониторинг емисије,
- обављају континуална мерења емисије када је то прописано за одређене загађујуће материје и/или изворе загађивања самостално, путем аутоматских уређаја за континуално мерење,
- обезбеде контролна мерења емисије преко референтне лабораторије, ако мерења емисије обављају самостално,
- обезбеде прописана повремена мерења емисије, преко овлашћеног правног лица, а најмање једанпут годишње,
- обезбеде мерења имисије по налогу надлежног инспекцијског органа преко овлашћеног правног лица,
- воде евиденцију о обављеним мерењима са подацима о мерним местима, резултатима и учесталости мерења,
- воде евиденцију о врсти и квалитету сировина, горива и отпада у процесу спаљивања,
- воде евиденцију о раду уређаја за спречавање или смањивање емисије загађујућих материја и мерних уређаја за мерење емисије.

Систематско мерење имисије обезбеђује Република. Мерење **имисије** врши се у складу са Програмом контроле квалитета ваздуха на територији Републике Србије, чија је законска основа садржана у Закону о заштити животне средине и Закону о заштити ваздуха, Влада Републике Србије доноси Уредбу о утврђивању Програма контроле квалитета ваздуха, којом се утврђује контрола квалитета ваздуха, која обухвата: систематско мерење имисије, праћење утицаја

загађеног ваздуха на здравље људи, животну средину и климу и извештавање о резултатима мерења.

Систематска мерења имисије врше се у оквиру мреже мерних места, постављене у више нивоа:

- основна мрежа метеоролошких станица и основна мрежа урбаних метеоролошких станица,
- локална мрежа урбаних станица за мерење имисије основних загађујућих материја и локална мрежа, урбаних станица за мерење имисије специфичних загађујућих материја,
- основна мрежа станица за праћење утицаја загађеног ваздуха на здравље људи.

У оквиру простора посебне намене, у случајевима када постоји основана сумња да је дошло до загађења ваздуха које може нарушити здравље људи и/или животну средину морају се обавити наменска мерења нивоа загађујућих материја. Министарство, односно надлежни орган јединице локалне самоуправе доноси одлуку о мерењима у оквиру посебне намене која садржи начин и рокове мерења, као и врсту загађујућих материја које је потребно мерити.

У државној мрежи станица, која је у надлежности Агенције за заштиту животне средине (СЕПА), врше се мерења концентрација сумпор диоксида (SO₂), азот монооксида (NO) и азот диоксида (NO₂), угљен монооксида (CO₂) и приземног озона (O₃)

Систематска контрола **квалитета површинских и подземних вода** спроводи се у складу са Програмом мониторинга статуса вода, коју доноси Влада Републике Србије. Испитивања квалитета површинских вода врше се ради оцене стања квалитета воде водотока, праћења тренда загађења и очувања квалитета водних ресурса.

Мониторинг обухвата:

- 1) за површинске воде - запремину, водостаје и протицаје до степена значајног за еколошки и хемијски статус и еколошки потенцијал, као и параметре еколошког и хемијског статуса и еколошког потенцијала;
- 2) за подземне воде - нивое и контролу хемијског и квантитативног статуса.

Мониторинг статуса **вода у заштићеним областима** посебне намене обухвата и додатне показатеље статуса вода, у складу са прописима којима је то подручје утврђено као заштићено. Министар надлежан за послове заштите животне средине ближе прописује техничке захтеве са спецификацијама за хемијске анализе и анализе потребне за мониторинг вода.

У оквиру сектора контроле вода, прати се спровођење санитарне заштите у подручјама непосредне, уже и шире зоне заштите водоизворишта.

Заштита земљишта остварује се мерама системског **праћења квалитета земљишта**, праћењем индикатора за оцену ризика од деградације земљишта, као и спровођењем ремедијационих програма за отклањање последица контаминације и деградације земљишног простора, било да се они дешавају природно или да су узроковани људским активностима.

Влада Републике Србије усвојила је Уредбу о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма („Службени гласник РС”, број 88/10). Усвајањем ове Уредбе обезбеђена је основа за доношење програма системског праћења квалитета земљишта који ће обухватити успостављање државне и локалне мреже локалитета за праћење квалитета земљишта и који не обухвата пољопривредна земљишта. Државна мрежа локалитета успоставља се за праћење квалитета земљишта на нивоу Републике Србије на локалитетима на којима је дошло или може доћи до загађења земљишта и који су од посебног интереса за Републику Србију.

Република Србија, односно јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене законом, обезбеђују процену, праћење и контролу нивоа **буке** у животној средини у складу са Законом о заштити од буке у животној средини и законом којим се уређује заштита животне средине.

Континуирано праћење (мониторинг) стања и промена **биолошке разноврсности** у локално-регионалним, односно националним, као и глобалним размерама је императив и

незаобилазна практична мера којом се обезбеђује његово очување и одрживо коришћење. На тај начин се штити и биосфера у целини. Мониторинг подразумева и контролу промета и трговине заштићених дивљих врста, као и интродукцију алохтоних врста, евиденцију измењених генофондова, болести и сл. Мониторинг, у складу са одговарајућим законом, споводи Завод за заштиту природе Србије, ЈП „Србијашиме”, односно Управљач природним добрима.

У сарадњи са научно-истраживачким институцијама у оквиру мониторинга природних вредности предвиђа се:

- Идентификација станишта биљних и животињских врста са листе NATURA 2000; попис и картирање одабраних станишта ендемита, стеноендемита, ретких и угрожених биљних и животињских врста;
- Праћење здравственог стања шума и анализа стања шумских екосистема као основ за планирање одрживог управљања и обезбеђивање природи блиског газдовања шумама;
- Успостављање мониторинга квалитета животне средине (вода, ваздух и земљиште);
- Одрживо коришћење лековитог биља;
- Идентификација инвазивних врста биљака, мапирање њиховог станишта, мере контроле њиховог ширења и сузбијања;
- Утврђивање стања објеката гео наслеђа и мере за њихово очување (профил плитководног развића горње креде, врх Шилак са падинама, карстне јаме Звечани пропаст и Јама у Јалов дел и карстно Врмџанско језеро – објекти геонаслеђа Србије);
- Утврђивање стања објеката културног наслеђа и мере за њихово очување;
- Мониторинг птица и других врста фауне.

У складу са Законом о управљању отпадом, а у циљу заштите и контроле загађења животне средине врши се **контрола генерисања отпада** (масе и морфолошког састава у оквиру јединице локалне самоуправе), као и идентификација сметлишта. Локална самоуправа је дужна да прати и организује систем управљања отпадом, па тако и да врши мониторинг и да податке на годишњем нивоу доставља Агенцији за заштиту животне средине. Појединачни Оператери који поседују одговарајуће дозволе за транспорт, третман отпада дужни су такође да обавешавају Агенцију за заштиту животне средине о количинама и врстама отпада. Генератори отпада такође имају обавезу вршења контроле и обавештавања Агенције о количинама и врстама отпада, према важећим прописима из сектора управљања отпадом.

Основни подаци о **мониторингу здравља** односе се на прикупљање података о узложености становништва буци и вибрацијама, нејонизујућим зрачењима и загађеним ваздухом. Подаци се добијају на основу евидентирања броја оболелих (Институт за јавно здравље), односно мерењем вредности нивоа дефинисаних параметара (нивоа буке, зрачења, загађујућих материја у ваздуху...).

9.2 ИЗБОР ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Имајући у виду дефинисане посебне циљеве, врши се избор одговарајућих индикатора у изради стратешке процене, на основу којих се врши оцењивање планских решења, са становишта могућих негативних утицаја на животну средину и предлог минимизације или елиминација и утврђивање неповољних утицаја. Изабрани су оквирни индикатори животне средине које је неопходно уврстити у програм мониторинга животне средине предметног обухвата (табела 9.2).

У следећој Табели бр. 9.2 је дат концептуални оквир за конституисање новог интегралног програма мониторинга - индикатори животне средине, обавезе надлежних органа у праћењу стања животне средине и поступање у случају неочекиваних утицаја на животну средину.

Табела 9.2: Избор индикатора за програм мониторинга

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ”, на животну средину

Област СПУ	Индикатор	Надлежни орган за праћење	Поступање
Заштита ваздуха	емисија SO ₂ , NO _x , CO ₂ , чађи, суспендованих честица	Загађивачи (привредно-предузеће)	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера санације
	имисија SO ₂ , NO ₂ , чађи и суспендованих честица	Локална самоуправа, Бољевац и Сокобања	- обавештавање надлежних општинских и државних органа (АЗЖС) и јавности - примена предвиђених мера санације
Заштита вода	(БПК-5), суспендоване материје, мирис, боја	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања	- обавештавање надлежних општинских и државних органа (АЗЖС) и јавности - примена предвиђених мера санације
	% заштићених зона изворишта у односу на укупно земљиште	Општина на чијој се територији налазе извори, ЈКП	- обавештавање надлежних републичких органа
Заштита земљишта и шума	% обрадивог у односу на укупно земљиште	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања	
	конверзија земљишта у пољопривредне сврхе	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања	
	пољопривредна површина (обрадива површина) по становнику	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања	
	% контаминираних површина	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања	- обавештавање надлежних општинских и државних органа (АЗЖС) и јавности - уклањање контаминираних земљишта и адекватно депоновање
	% пошумљених површина, % заштитних шума	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања (ЈП Србијашуме)	
Отпад	број сметлишта на територији општине	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања и надлежна Комунална предузећа или Оператери	- обавештавање надлежних државних органа (АЗЖС)
	број становника обухваћем организованим одношењем отпада	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања и надлежна Комунална предузећа или Оператери	- обавештавање надлежних државних органа (АЗЖС)
	количина отпада по становнику или сектору; % отпада који се рециклира;	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања и надлежна комунална предузећа или Оператери	- обавештавање надлежних државних органа (АЗЖС)
	% отпада који се одлаже на (регионалну) санитарну депонију	Локална самоуправа Бољевац и Сокобања и надлежна Комунална предузећа или Оператери	- обавештавање надлежних државних органа (АЗЖС)
	количина опасног отпада по сектору; % опасног отпада који се адекватно депонује	Загађивачи (привредно-предузеће)	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности (АЗЖС) - примена предвиђених мера санације
Очување предела, живог света и станишта	примена заштите у оквиру међународних и националних програма заштите	Управљач, Завод за заштиту природе Србије, локалне самоуправе	- обавештавање надлежних општинских органа - примена предвиђених мера санације
	број угрожених, заштићених врста, заштићена подручја, мртво дрво, диверзитет врста	Управљач, Завод за заштиту природе Србије, локалне самоуправе	- обавештавање надлежних општинских органа - примена предвиђених мера санације
	број и квалитет заштићених непокретних културних добара	Управљач, Завод за заштиту споменика културе, локалне самоуправе	- обавештавање надлежних општинских органа - примена предвиђених мера санације
Заштита здравља становништва	% становника обухваћен основном здравственом заштитом (број становника на 1 лекара)	Локалне самоуправе, Републички завод за статистику,	- обавештавање надлежних републичких органа
	број становника оболелих од респираторних и других болести	Локалне самоуправе Републички завод за статистику,	- обавештавање надлежних републичких органа
	% становништва са приступом здравствено исправној води за пиће,	Локалне самоуправе, Републички завод за статистику,	-

Област СПУ	Индикатор	Надлежни орган за праћење	Поступање
	изложеност буци и вибрацијама (број стамбених објеката око заштитне зоне државни путева I реда)	Релевантна - овлашћена институција, локалне самоуправе	- информисање јавности - примена предвиђених мера - заштите од буке
	изложеност електромагнетном зрачењу	Загађивач/корисник постројења	- информисање јавности - примена предвиђених мера заштите од ЕМ зрачења
Унапређење информисаности о заштити животне средине	Број информација о животnoj средини у средствима информисања	Локалне самоуправе Бољевац и Сокобања	

9.3 ЗАКОНСКИ ОКВИР

Систем праћења стања животне средине оквирно је успостављен следећим правним актима:

- Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др. закон, 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18 - др. закон и 95/18 - др. закон);
- Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 25/15, 109/21),
- Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10),
- Закон о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 36/09),
- Уредба о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 114/08),
- Закон о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18, 95/18 - др. закон),
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС”, бр. 67/11, 48/12 и 1/16),
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС”, број 50/12),
- Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС”, број 24/14),
- Правилник о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Службени гласник РС”, број 74/11),
- Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 10/13, 26/21 – др. закон),
- Уредба о условима за мониторинг и захтевима за квалитет ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 11/10, 75/10 и 63/13),
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздуху из стационарних извора загађења, осим постројења за сагоревање („Службени гласник РС”, бр. 111/15 и 83/21)
- Закон о заштити земљишта („Службени гласник РС”, број 112/15),
- Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма („Службени гласник РС”, број 88/10 и 30/18 – др. уредба),
- Уредба о системском праћењу стања и квалитета земљишта („Службени гласник РС”, број 88/20),
- Закон о заштите од буке у животnoj средини („Службени гласник РС”, број 96/21)

- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Службени гласник РС”, број 75/10),
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке у животној средини („Службени гласник РС”, број 139/22),
- Закон о управљању отпадом („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 14/16, 95/18 - др. закон и 35/23),
- Закон о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/10, 88/10, 91/10 – исправ., 14/16, 95/18 – др. закон и 71/21),
- Уредба о еколошкој мрежи („Службени гласник РС”, број 102/10),
- Уредба о режимима заштите („Службени гласник РС”, број 31/12),
- Закон о шумама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 89/15 и 95/18 – др.закон),
- Закон о дивљачи и ловству („Службени гласник РС”, бр. 18/10, 95/18 – др. закон и 92/23 – др. закон),
- Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС”, број 128/14 и 95/18-др.закон),
- Закон о заштити од нејонизујућег зрачења („Службени гласник РС”, број 36/09)
- Правилник о границама излагања нејонизујућим зрачењима („Службени гласник РС”, број 104/09)
- Правилник о изворима нејонизујућег зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања („Службени гласник РС”, број 104/09),
- Правилник о методологији за израду акционих планова („Службени гласник РС”, број 72/10),
- Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама („Службени гласник РС”, број 87/17),
- Закон о заштити од пожара („Службени гласник РС”, бр. 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 - др. закон).

10 МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ

Основни методолошки приступ и садржај Извештаја Стратешке процене утицаја на животну средину, дефинисани су Законом о Стратешкој процени утицаја на животну средину. Процена стања животне средине за подручје плана, представљена је проценом постојећег стања и сагледавањем планских решења на основу чега су дате еколошке смернице са мерама за реализацију плана.

Примењена методологија истраживања проблематике заштите животне средине представља, по својој хијерархијској уређености и садржају, верификован начин долажења до документованих података и стварања основа за избор оптималног решења са крајњим циљем остварења принципа одрживог развоја.

Општи методолошки концепт је:

- прикупљање информација и података о простору, потенцијалним и евидентираним изворима загађивања, стању природних вредности (стању и квалитету вода, земљишта, ваздуха, биљног и животињског света, станишта, биодиверзитета, геодиверзитета, заштићених природних и културних добара),

- успостављање основних анализа, приказ „нултог стања” као услова и полазне основе за анализу евидентираних и процену могућих значајних промена, уочавање конфликтних односа на нивоу екосистема,
- дефинисање општих и посебних циљева стратешке процене,
- вредновање постојећег стања као и процене значајних утицаја посебне намене, у односу на циљеве стратешке процене, успостављањем савремене методологије процене утицаја,
- процена и поређење варијантних решења понуђених варијанти,
- дефинисање мера заштите према секторским планским решењима, односно према основним медијумима животне средине,
- смернице процене утицаја за ниже хијерархијске нивое,
- мониторинг животне средине, као неопходна мера контроле.

С обзиром да је кроз анализу установљено да постоје одређени ризици у смислу утицаја на животну средину, један део истраживања везан је за конкретне индикаторе и избор индикатора. Из основне матрице могућих утицаја детаљно се анализирају они за које је доказано да у конкретним просторним условима одређују међусобни однос предметног плана и животне средине. На основу верификованих показатеља, урађена је процена могућих утицаја планских решења, истраживане су могућности заштите и унапређења животне средине и предложене одговарајуће мере за које постоји оправданост у смислу рационалног смањења негативних утицаја на животну средину.

Утврђивање критеријума могућих значајних утицаја, појединачних и повезаних, вршени су на основу доступних информација, увидом у постојећу документацију (просторно–планску, урбанистичку, пројектно – студијску, научно - истраживачку). Дефинисане су еколошке мере и смернице за спровођење Плана и реализацију планских решења за одрживо коришћење простора.

10.1 ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

Примењена методологија заснована је на квалитативном и квантитативном вредновању животне средине на планском подручју, непосредном и ширем окружењу, као основе за валоризацију простора за даљи одрживи развој. Методологија се усавршава из године у годину и углавном је у сагласности са новијим приступима и упутствима за израду Стратешке процене у ЕУ.

У односу на дефинисане циљеве (опште и посебне) и изабране индикаторе одрживог развоја, врши се процена утицаја одабраних планских решења на животну средину. Процена утицаја врши се у односу на циљеве стратешке процене утицаја у варијанти да се план примени и да се план не примени.

За просторне планове дужег временског хоризонта и са већом неизвесношћу реализације, метод израде сценарија модела развоја, омогућује процену позитивних и негативних ефеката варијантних решења плана. Процена утицаја варијантних решења је квалитативна према следећим критеријумима:

- + позитиван утицај (унапређење ж.средине),
- негативни утицај (деградација ж.средине),
- 0–без значајних промена,
- М - уз мере заштите могућ позитиван утицај.

У односу на процену утицаја варијантних решења доноси се одлука да ли је у односу на животну средину повољнија варијанта да се план примени или да се план не примени. Уколико је повољнија варијанта да се план примени, врши се евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења.

Значај утицаја процењује се у односу на величину (интензитет) утицаја. Утицаји, односно ефекти планских решења, према величини промена, могу бити позитивни, негативни или

неутрални. Да би табела била јаснија ова карактеристика утицаја је приказана бојом:

- Позитиван утицај – зелена,
- Негативан – црвена,
- Неутралан/нема га – бела.

Интензитет утицаја је приказан интензитетом боје. Што је тамнија боја, то је већи утицај. Критеријуми за оцену утицаја су дати у табели 10.1.

Табела 10.1: Критеријуми за оцењивање утицаја

Врста/значај утицаја	Значајан утицај	Врло значајан утицај
Позитиван		
Негативан		

Додатни критеријуми који служе за евалуацију утицаја дати су у табели 10.1.1.

На основу критеријума процене утицаја планских решења врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева стратешке процене. За секторска решења која доносе изразито позитивне утицаје евалуација утицаја није вршена.

Табела 10.1.1: Додатни критеријуми за оцењивање утицаја

Вероватноћа утицаја	сигуран могућ вероватан	С М В
Време трајања утицаја	краткотрајан дуготрајан	К Д
Учесталост утицаја	повремени привремен сталан	По Пр Ст
Просторне размере утицаја	међународни национални регионални локални	М Н Р Л

10.2 ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

Током израде Извештаја о стратешкој процени Просторног плана услед специфичности плана и предметном подручју, садржај предметног Извештаја је у одређеној мери модификован, прилагођен основним карактеристикама Просторног плана и обухвата процењивање стратешки значајних утицаја за развој посматраног подручја. Тако, у предметном извештају нису интерпретирани утицаји јонизујућег зрачења.

У циљу сагледавања/анализе варијантних решења ради утврђивања повољнијег решења сагледани су утицаји у оквиру друштвено-економског развоја и еколошког аспекта. Због специфичности плана, проценом су дефинисане мере заштите животне средине и здравља људи у складу са процењеним могућим утицајима који се могу јавити у току реализације Просторног плана а складу са секторским решењима плана.

СПУ није дефинисала мере и принципе који би умањили или избегли друштвено економске конфликте (мере и модалитети компензације, пресељавање, губитак непокретности и сл.).

11 ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Стратешка процена утицаја, интегрисана је као процес у све фазе израде Просторног плана чиме је било омогућено интегрисање циљева и принципа одрживог развоја у све фазе израде Просторног плана (од почетних циљева, преко дефинисања стратешких опредељења и утврђивања планских решења).

На основу члана 4, Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, у поступку стратешке процене планова и програма повећани степен **транспарентности** у одлучивању обезбеђује се узајамном координацијом надлежних и заинтересованих органа у поступку давања сагласности на стратешку процену, кроз консултације, односно обавештавања и давања мишљења на план. Добијени услови у погледу очувања постојећих ресурса, намена и функција значајни су са становишта одрживог коришћења простора и као такви су инкорпорирани у план и СПУ.

Веома важан сегмент самог процеса одлучивања у току израде Извештаја о стратешкој процени, сходно члану 18 Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, омогућено је учешће заинтересованих органа и организација према којем орган надлежан за припрему плана доставља органу надлежном за заштиту животне средине, заинтересованим органима и организацијама на мишљење Извештај о Стратешкој процени. Заинтересовани органи и организације дужни су да доставе мишљење у року од 30 дана од дана пријема захтева.

Такође, чланом 19 дефинисано је да је орган надлежан за припрему плана и програма обавезан да обезбеди учешће јавности у разматрању Извештаја о Стратешкој процени.

Јавни увид и јавна расправа за Извештај организује се по правилу у оквиру излагања плана на јавни увид и одржавања јавне расправе у складу са Законом којим се уређује поступак доношења плана.

11.1 ОПИС РАЗЛОГА ОДЛУЧУЈУЋИХ ЗА ИЗБОР ПРОСТОРНОГ ПЛАНА СА АСПЕКТА РАЗМАТРАНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ НАЧИНА НА КОЈИ СУ ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ УКЉУЧЕНА У ПРОСТОРНИ ПЛАН

Као што је наведено у поглављу 6.1 Приказ припремљених варијантних решења, а према садржини Стратешке процене која је прописана Законом, разматрана су два сценарија развоја: План се не реализује (варијанта бр. 1) и План се реализује (варијанта бр. 2).

Одговарајућа планска решења у смислу избора варијантног решења које ће имати позитиван утицај на даљи просторни развој посматраног подручја, припадају Варијантном решењу број 2, односно подразумевају спровођење сценарија одрживог просторног развоја, које се заснива на начелима дефинисаним у законској регулативи из области просторног планирања и заштите животне средине приликом реализације Просторног плана.

Уређење простора заснива се интегрисаном планирању простора као и на хоризонталној и вертикалној координацији.

Хоризонтална координација подразумева повезивање са суседним општинским и регионалним територијама у току планирања ради решавања заједничких функција и интереса, као и повезивање и партиципацију свих учесника у просторном развоју.

Вертикална координација подразумева успостављање веза свих нивоа просторног и урбанистичког планирања и уређења простора, од националног ка регионалном и даље ка локалном нивоу.

Такође, ППРС, основни плански документ просторног планирања и развоја у Републици Србији који представља плански основ за израду и овог Просторног плана, у погледу заштите животне средине припремљин је као одржив, са предвиђеним одрживим развојем у погледу

равномерног регионалног развоја, заштите природе и биодиверзитета, развоја привреде, развоја инфраструктуре и унапређења квалитета живота.

Захтеви за заштитом животне средине и природних добара, уграђени су највећим делом и у планска решења Просторног плана иако је он сам по себи специфичан и разликује се у великој мери од других просторних планова. Самим тим и Стратешка процена утицаја разликује се у великој мери од Стратешких процена утицаја планова територијалних јединица локалне самоуправе и већих територијалних целина.

12 УЧЕШЋЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА У ПОСТУПКУ ИЗРАДЕ И РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

У поступку израде Просторног плана и спровођења Стратешке процене утицаја овог планског документа на животну средину обављене су консултације са заинтересованим и надлежним институцијама, организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења.

Све консултације су релевантне за процес стратешке процене и израду Извештаја о стратешкој процени утицаја Просторног плана, а услови и мере надлежних органа, институција и предузећа су процесом стратешке процене вредновани и имплементирани у планска решења.

У току израде Просторног плана и Извештаја о стратешкој процени прибављени су услови и сагласности од стране следећих надлежних институција, организација и јавних предузећа (табела 12).

Табела 12: Институције од којих су пристигли услови за предметни план

Назив институције	
1.	МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, хемијски удес
2.	МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ РС
3.	МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВ. ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВЕДЕ – ВОДНИ И ОПШТИ УСЛОВИ
4.	МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
5.	МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА
6.	МИНИСТАРСТВО ОМЛАДИНЕ И СПОРТА
7.	МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ
8.	МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ
9.	МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА
10.	МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ
11.	МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, СОВИЈАЛНА И БОРАЧКА ПИТАЊА
12.	МИНИСТАРСТВО СПОЉНИХ ПОСЛОВА
13.	МИНИСТАРСТВО ТРГОВИНЕ, ТУРИЗМА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА
14.	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
15.	МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ, СЕКТОР ЗА МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ УПРАВА ЗА ИНФРАСТРУКТУРУ
16.	МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О ПОРОДИЦИ И ДЕМОГРАФИЈУ
17.	МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ
18.	МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О СЕЛУ
19.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ СРБИЈЕ
20.	ЈП ЕМИСИОНА ТЕХНИКА И ВЕЗЕ

Назив институције	
21.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ НИШ
22.	РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ БЕОГРАД
23.	ЦЕНТАР ЗА РАЗМИНИРАЊЕ
24.	ИНФРАСТРУКТУРА ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ” А.Д. БЕОГРАД
25.	ЈП СРБИЈАГАС
26.	ЈУГОРОСГАЗ А.Д
27.	ЈП ПУТЕВИ СРБИЈЕ
28.	АД ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ
29.	ЈП ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ
30.	ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈА СРБИЈЕ
31.	РАТЕЛ
32.	„ТЕЛЕКОМ СРБИЈА” А.Д.
33.	КОНТРОЛА ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ – „SMATSA” ДОО
34.	РЕПУБЛИЧКИ ХИДРОМЕТЕОРОЛОШКИ ЗАВОД СРБИЈЕ
35.	ЈП СРБИЈАШУМЕ
36.	РЕПУБЛИЧКИ СЕИЗМОЛОШКИ ЗАВОД
37.	СББ – СРПСКЕ КАБЛОВСКЕ МРЕЖЕ
38.	ОПШТИНА ЧАЈЕТИНА
39.	НИС, ад
40.	ДИРЕКТОРАТ ЦИВИЛНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
41.	СКИЈАЛИШТА СРБИЈЕ
42.	ЈП „ТРАНСНАФТА”
43.	ЈУГОРОСГАЗ
44.	ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА СОКОБАЊА
45.	ОПШТИНА БОЉЕВАЦ

Консултације са заинтересованом јавношћу и појединцима обављају се у току јавног увида, а резултати консултација саставни су део Извештаја о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину.

13 ЗАКЉУЧАК – НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ

Процена утицаја предметног Просторног плана на животну средину урађена је као Стратешка процена утицаја Просторног плана подручја посебне намене СРП „Ртањ”, на животну средину, у свему према Закону о Стратешкој процени утицаја. Стратешка процена утицаја на животну средину је инструмент чија је примарна намена да предвиди и обезбеди превенцију могуће штете по животну средину услед реализације политика и развојних планова и програма. Основни циљ стратешке процене је да обезбеди рано упозорење на широку скалу кумулативних ефеката резултираних акцијама нижег хијерархијског нивоа, који би били занемарени у процесу процене утицаја.

Обухват Просторног плана укупне површине 213 km² обухвата делове територије општине Сокобања и општине Бољевац. Подручје СРП „Ртањ” простире се на територији општине Бољевац и Сокобања. Површина СРП „Ртањ” износи 4.997,17 ha. Предмет Просторног плана (подручје посебне намене), представљају природне, створене, ресурсне и туристичке вредности планског

подручја, а нарочито заштићеног подручја од изузетног значаја (I категорија), у складу са Уредбом о заштити Специјалног резервата природе „Ртањ”:

Општи циљеви заштите, уређења и развоја подручја Просторног плана јесу:

- заштита природе, природних вредности, културних добара и животне средине као приоритетне активности са којима ће бити усклађене све друге активности на подручју посебне намене;
- унапређење туристичко рекреативне инфраструктуре (посебно видиковаца, реализација туристичке инфраструктуре, уређење и коришћење стаза за бициклизам и рекреацију, уређење планинарских и шетних стаза и др);
- заштита и унапређење животне средине, посебно квалитета вода постојећих и планираних хидроакмулација;
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта, посебно од непланске изградње у зонама II и III степена заштите природе;
- просторно-функционална интегрисаност и усклађен интегрисан развој и заштита природних вредности и културних добара са припадајућим, суседним и осталим јединицама локалне самоуправе у окружењу;
- унапређење комуналне опремљености и саобраћајне приступачности насељима;
- побољшање комуникације и приступа природним вредностима и културној баштини, решавање проблема егзистенције споменика као и евентуалних потреба реконструкције и изградње објеката везаних за свакодневни живот и потребе становника на овом подручју;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби;
- принцип супсидијарности и јавно-приватног партнерства;
- релативизација потенцијалних конфликта у заштити простора, очувању и унапређењу природних вредности и културних добара, побољшању животних услова људи, развоју туризма и одрживом развоју локалне заједнице у целини.

Спровођење поступка Стратешке процене утицаја представља сложен процес који захтева мултидисциплинарни приступ, а обухвата анализу, припрему извештаја о стању животне средине, вредновање, поређење података, разне врсте консултација, проучавање планске и друге документације и многе друге активности, на основу чега настаје елаборат – Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Целокупна проблематика анализирана је у оквиру неколико посебних целина кроз које су обухваћене основе за истраживање:

- карактеристике плана, полазне основе Стратешке процене са природним карактеристикама простора и циљевима предвиђеним Просторним планом,
- стање животне средине у оквиру Просторног плана,
- разматрање питања и проблеми заштите животне средине, идентификација конфликта и приказ могуће релативицације,
- приказ припремљених варијантних решења плана,
- дефинисање циљева СПУ (општих и посебних),
- врсте и избор индикатора СПУ,
- процена варијантних решења,
- процена могућих утицаја плана на животну средину и мере предвиђене за смањење негативних утицаја,
- смернице за даље спровођење плана и СПУ,
- програм праћења стања животне средине,
- методологија процене,
- принцип начина одлучивања,
- закључак - нетехнички резиме.

Предмет Просторног плана, односно посебна намена (заштита природе, природних и културних добара и одрживи развој подручја) дефинисала је правце и нивое разматрања, односно концентрисала проблематику на ниво посматрања односа планских циљева и њихове реализације према различитим створеним и природним вредностима, животној средини и здрављу људи, сужавајући ниво посматрања утицаја.

Кроз основе за истраживање дефинисани су сви релевантни фактори који су имали утицаја на предметно студијско истраживање, а који су се првенствено односили на важећу законску регулативу, планску документацију вишег реда, просторне карактеристике подручја плана и начин истраживања. Кроз истраживање и вредновање постојећег стања, извршена је анализа постојећих потенцијала појединачних медијума животне средине (квалитет ваздуха, воде, земљишта, појаве прекомерне буке, штетног нејонизујућег зрачења, појаве отпада, стање биодиверзитета, предела, природних и културних добара...) на основу чега је урађена оцена стања.

Анализа постојећих импаката, показала је да се предметна просторна целина одликује значајним природних вредностима са локацијама високог степена осетљивости, што је послужило као важан податак у усмеравању свих даљих планираних активности на заштиту природних вредности и животне средине. Већи део планског подручја представља изразито очувану животну средину, док је на одређеним локацијама идентификован негативан утицај на животну средину (углавном антропогеним узроцима). Идентификовани су досадашњи конфликтни односи развоја подручја и основних елемената простора (екосистема) са приказом врсте утицаја и тренда утицаја. Дат је предлог могуће релативизације конфликта у функцији одрживог развоја.

Кроз истраживање и вредновање постојећег стања извршена је анализа постојећих природних потенцијала на основу чега је урађена оцена стања. На планском подручју углавном доминира **квалитетна животна средина** (природни екосистеми, шуме, ливаде и пашњаци, туристичка, ловна и риболовна подручја без значајног негативног утицаја на животну средину, руралне зоне, III зона заштите природе, III зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања. СРП Ртањ у оквиру I II зоне заштите природе, са подручјима од значајна за заштиту природних вредности и заштиту станишта дивље флоре и фауне на националном и међународном нивоу, ужа зона заштита локалних изворишта водоснабдевања, водотоци са изразито чистом водом **представљају простор врло квалитетне животне средине**. Грађевинска подручја насеља, локалне саобраћајнице, подручја интензивне пољопривредне производње – Костадиновица (подножје и југоисточни део планине), јужне стране планине са интензивним сточарством, напуштени каменоломи и јаловишта старих копова рудника у подножју североисточног дела планине, представљају **зоне угрожене животне средине**. Подручја загађене и деградирание животне средине нису евидентирани у оквиру граница Плана, осим локалитети дивљих депонија.

Сагледавањем свих полазних параметара а у складу са принципима заштите животне средине као општег циља ове процене, дефинисани су посебни циљеви Стратешке процене утицаја према којима је вршена евалуација утицаја припремљених планских решења:

- 1) Очување и унапређење квалитета ваздуха, смањење емисије ГСБ
- 2) Очување квалитета вода и интегрално управљања водама,
- 3) Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације,
- 4) Заштита шума и шумског земљишта,
- 5) Заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела,
- 6) Заштита пољопривредног земљишта,
- 7) Смањење буке у животној средини,
- 8) Смањење штетног утицаја нејонизујућих зрачења,
- 9) Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије,
- 10) Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције,
- 11) Смањење ризика од настанка свих врста удеса,

- 12) Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача, и
- 13) Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине, спровођење политике заштите животне средине на свим нивоима.

На основу дефинисаних циљева извршен је избор индикатора заштите животне средине који су коришћени у процени утицаја.

У складу са посебном наменом Просторног плана, издвојена су планска решења за које је извршена процена утицаја на животну средину:

- a) очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби у складу са посебном наменом.
- b) изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре, активирање туристичких насеља и становништа у презентацију и услугу за потребе туризма,
- c) одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине,
- d) развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство);
- e) одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума, унапређење ловства и ловне дивљачи, риболова.
- f) интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних, општинских, туристичких путева) који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност подручја ПП са другим деловима Србије);
- g) унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водоводних линија и водоизворишта, резервоара, успостављање зона санитарне заштите, изградња (доградња) система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима, насељски и појединачних) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока,
- h) унапређење енергетске мреже (изградња нових водова и реконструкција постојеће мреже, изградња нових ТС), повећање сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије,
- i) изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (ТТ инфраструктуре, гасовода...).

У оквиру процене варијантних решења, припремљена матрица је показала да је реализација плана (варијанта бр. 2) у готово свим секторима заштите животне средине (према циљевим СПУ), уз примену мера заштите животне средине, повољније решење за одрживи развој подручја. За процену и вредновање утицаја планских активности примењена је прилагођена европска методологија заштите животне средине, која се примењује у оцени стања и могућих утицаја при изради СПУ. Интензитет боје показује интензитет утицаја, а словне ознаке приказују додатне утицаје.

Плански циљеве су оцењени у односу на дефинисане циљеве стратешке процене, при чему свака оцена садржи интензитет, вероватноћу, трајање, учесталост утицаја и просторне размере утицаја. На основу анализе табеле 7.2.1 Евалуација процењених утицаја могуће је донети генерални закључак да се могући негативни утицаји могу испољити и зависе од припремљених и примењених мера заштите животне средине.

Ова анализа је показала да се предметна просторна целина одликује значајним потенцијалом, али да су планиране активности у готово свим секторима усмерене на заштиту животне средине и природних добара, здравља људи, социјални и друштвено економски бољитак. У секторима где су могући негативни утицаји (саобраћај, туризам, привредни развој, инфраструктурна изградња ЕЕ објеката, ГТ) припремљене су мере заштите животне средине како би се потенцијални негативни утицаји свели на минимум.

Како би се сви потенцијални утицаји у оквиру идентификованих намена и зона, свели на минимум, односно потпуно неутралисали, стратешком проценом су прописане мере заштите животне средине које треба предвидети у планској и техничкој документацији. На основу посебних односа развојних циљева и осетљиве посебне намене, дефинисане су и мере заштите животне средине у оквиру појединачних сектора, мере заштите здравља становништа, мере заштите од удеса, као и мере које се односе на прекограничну сарадњу. Дефинисане су и мере и инструменти заштите животне средине према основним медијумима животне средине: мере заштите ваздуха, вода и земљишта.

СПУ је предвиђена нова просторна диференцијација животне средине која дефинише правила, мере и услове заштите простора у свим зонама и целинама. На тај начин су зоне угрожене животне средине елиминисане (такве зоне се не очекују), па се у оквиру предметног обухвата планирају подручја претежно квалитетне, квалитетне и врло квалитетне животне средине. Предлог просторне диференцијације животне средине дат је у делу ГРАФИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА: Карта бр.1: Категоризација животне средине, планирано стање, Р 1: 25 000.

ИСПУ који се ради за ниво ППППН не може дати експлицитне одговоре на прихватљивост појединих планских решења у микролокацијском смислу. Таква планска решења морају се разрађивати и детаљно оцењивати приликом израде планова нижег реда, пројектне документације и студија оправданости. Ниво детаљности који ће анализирати појединачне објекте и њихове утицаје на животну средину, разматраће се у оквиру Стратешких процена утицаја на нижим хијерархијским нивоима и у оквиру Процена утицаја појединачних објеката и пројеката на животну средину.

Дефинисан је програм мониторинга у складу са предметним планским задатком и избором индикатора који се прате: ваздух, вода, земљиште, бука, отпад, биодиверзитет, здравље становништва...

Закључује се да је предметни Просторни план подручја посебне намене припремљен са високим степеном одрживости природних ресурса и заштите животне средине. Просторним планом и Стратешком проценом утицаја су посебна намена, привредни и друштвено-економски развој подручја, значајно усклађени са заштитом животне средине (заштитом природних ресурса, природних добара, станишта и биодиверзитета) имплементирањем општих и посебних захтева за заштитом животне средине у сва планска решења. На појединим зонама и локацијама, одређена планска решења могу изазвати значајне негативне утицаје што захтева посебну примену мера заштите животне средине прописане овим Извештајем.

ГРАФИЧКИ ПРИЛОГ

КАРТА БР.1: Категоризација животне средине, *планирано стање*

Р 1:25.000